

ОДБРАНА

Интервју

**ГЕНЕРАЛ ЉУБИША ДИКОВИЋ,
НАЧЕЛНИК ГЕНЕРАЛШТАБА
ВОЈСКЕ СРБИЈЕ**

**ПРАТЕЋИ
КОДОВЕ
ВРЕМЕНА**

**АРСЕНАЛ
00**

1914 | 2014

Албум сећања на наше претке из Првог светског рата

Аλμπουμ τιμής στους πατρογονικούς μας από το Πρώτο παγκόσμιο πόλεμο
Album a la memoire de nos ancetres de la Premiere Guerre mondiale
Книга памяти поколений Первой мировой войны
Commemorative Album of our Ancestors from World War I
Album der Erinnerung an unsere Vorfahren aus dem ersten Weltkrieg

Савез потомака ратника Србије 1912-1920.

у сарадњи са

Канцеларијом за сарадњу са дијаспором и Србима у региону Владе Републике Србије

у циљу обележавања сто година Првог светског рата

упућује:

ЈАВНИ ПОЗИВ ГРАЂАНИМА СРБИЈЕ И СРБИМА У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ФОТОГРАФИЈА И ОСТАЛИХ ДОКУМЕНАТА ИЗ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

и учешће у стварању

Албума сећања на наше претке из Првог светског рата

ОЖИВИМО СЕЋАЊА, ОСВЕЖИМО ПАМЋЕЊЕ, ПОМОЗИМО ИСТОРИЈИ

Учините видљивим дух и дело ваших славних предака учесника Првог светског рата.

Учествујте у стварању Албума сећања на наше претке из Првог светског рата.

Уколико поседујете фотографије, аутобиографске списе, дневнике, писма војника, разгледнице и друга документа од историјског значаја као сведочанства догађаја из периода Првог светског рата скенирана документа доставите на веб адресу:

с л а в н и м - п р е ц и м а . с р б

Овај јединствени веб портал биће отворен за пријем ваших докумената од

19. марта – 30. априла 2014. године

Постаните сведоци векова славне прошлости наших предака.

Извучите из албума фотографије својих предака, из фиока споменице и дневнике, из срца дедове и прадедове, и учините их видљивим творцима наше историје.

Историја нас обавезује и позива да сачувамо успомене и сећања на велике године српског народа 1914-1918. и улогу сваког појединца у њему, негујући љубав, хуманост, част, рад, стваралаштво и опште добро као личну одговорност за будућност наших потомака.

Туристичка
организација
Београда

Tourist
Organization
of Belgrade

Istorija

Београд

ОПШТИНА БЕОГРАД
АДМИНИСТРАЦИЈА ЗА СЛУЖБЕ УПРАВЉАЊА
И САРМАТСКА ПРОФЕСИЈА

ORION
telekom

АКАДЕМИЈА
УМЕТНОСТИ
БЕОГРАД

ГРЧКА У СВЕСТИ И СРЦУ СРПСКИХ СЛИКАРА

ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ 16. АПРИЛ – 10. МАЈ 2014.

NLB Krediti za penzionere

Buđenje proleća

Probudite želje i ostvarite svoje planove ovog proleća.

Gotovinski i krediti za refinansiranje u dinarima:

- Fiksna rata u dinarima do kraja otplate kredita
- Bez naknade za obradu kredita za refinansiranje
- Životno osiguranje tokom perioda otplate kredita
- Iznos kredita do 500.000 dinara
- Period otplate do 48 meseci
- Bez obaveze prenosa primanja u NLB banku

Uz ovaj kredit NLB banka Vam nudi širok izbor kredita po povoljnim uslovima.

Uživajte u proleću!

NLB Banka
Znam zašto.

Gotovinski
i krediti
za
refinansiranje

Poklon
životno osiguranje
tokom otplate
kredita

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавцић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, потпуковник

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић, Славица Лужник

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Миријана Крстовић, потпоручница

Биљана Миљић

Александар Петровић, поручник

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастијан Балаш,
др Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,
др Милан Мијалковски, др Зоран Миладиновић,
др Миљан Миљевић, Крстан Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Александар
Радић, Влада Ристић, Будимир М. Попадић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Марија Марић,
Слободан Михаиловић
(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),
Горан Станковић, Душка Стефановић,
Јово Мамула, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 206

Пешидинци Друге бригаде сиремни
за мировну мисију у Либану

Снимио Даримир БАНДА

САДРЖАЈ

■ ДОГАЂАЈИ

6 Међународна вежба „Викинг 14“ СИМУЛАЦИЈА ЗАЈЕДНИЧКОГ ОДГОВОРА

У Центру за обуку путем симулација одржана је командно-штабна вежба подржана рачунарским симулацијама, која спада у највеће међународне вежбе на којима је Војска Србије до сада учествовала

9 Из активности министра одбране ПОСЕТЕ ЈЕДИНИЦАМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

■ ИНТЕРВЈУ

12 Генерал Љубиша Диковић, начелник Генералштаба Војске Србије ПРАТЕЋИ КОДОВЕ ВРЕМЕНА

■ ОДБРАНА

22 Војна гимназија ШКОЛА АМБИЦИОЗНИХ

Више од 1.500 осмака показало је интересовање за упис у Војну гимназију. На јесен ће у њене клупе сести свега деветдесет одобраних. Међу њима ће, први пут од оснивања те елитне војне школе, бити и девојчице.

СПЕЦИЈАЛНИ
ПРИЛОГ

АРСЕНАЛ

Прилози о савременом наоружању
и опреми код нас и у свету

- 26 Обука понтонираца Речне флотиле
ФОРСИРАЊЕ САВЕ
- 28 Верска служба у Команди за обуку
КУЛТУРА ЖИВЉЕЊА У ПРАВОСЛАВЉУ

■ КУЛТУРА

- 30 Др Радослав Гаџиновић, научни саветник
у Институту за политичке студије
МЛАДОБОСАНЦИ – ЖИВОТ У ИСТОРИЈИ

- 35 Изложба
**ИСТОРИЈА ЧЕШКО-СРПСКЕ ВОЈНЕ
САРАДЊЕ**

■ ФЕЉТОН

- 38 Бомбардовање Србије 1999. (2)
ПОСЛЕДЊИ РАТ 20. ВЕКА

■ СПОРТ

- 49 Спортисти Војске
Србије на
Новосадском
полумаратону
**УНИФОРМЕ НА
ПОБЕДНИЧКОМ
ПОСТОЉУ**

Реч уредника

Централна прослава Дана Војске Србије – 23. Априла, ове године биће одржана у Ужицу. На Тргу партизана, 16. априла од 11 часова, Војска Србије у присуству највишег државног и војног врха и грађана Златиборског округа, извешће приказ способности за деловање у све три мисије, уз тактичко-технички збор савременог наоружања и опреме које поседују елитни састави наше армије.

На свечаном отварању на градском тргу, недалеко од места где је 1941. године био постројен херојски Раднички батаљон, жртвован на Кадињачи за одбрану одступнице Врховног штаба и партизанских јединица који су ту формирали Ужичку републику, тада оазу слободе у поробљеној Европи, сада ће поводом празника Војске Србије бити постројени ешелони Гарде и Специјалне бригаде, Прве, Треће и Четврте бригаде Копнене војске, ешелон јединице за мировне операције, ешелон пуковских застава под којима су пукови Српске војске ратовали за слободу отаџбине, затим ешелон Команде за обуку, Мешовите артиљеријске бригаде и Речне флотиле. Пред свечани дефиле, Гарда ће извести егзерцир, а свечани строј надлетаће авиони Ваздухопловства и ПВО. На крају ће присутни моћи да разгледају наоружању и војну опрему, такође на градском тргу.

Ово је треће обележавање новог празника Војске Србије – 23. априла, који чува сећање на дан када је у Такову, 1915. године, подигнут Други српски устанак. Српске старешине окупиле су се на црквени празник Цвети, 11/23. априла, и одлучили да после слома Првог српског устанка и још тежег положаја народа под османлијском влашћу, крену у нови устанак на челу са најјутицајнијим међу њима, Милошем Обреновићем. Устанак је био прекретница у стварању модерне српске државе и војске и на тој традицији Војска Србије данас гради модерну оружану силу, способну да одбрани државу, помогне свом народу у свим тешким тренуцима и учествује у светском мировном строју који чува стабилност Европе и света. Сарадња и пријатељства са партнерима учвршћују међународни кредибилитет Србије, доприносећи тако политичком поверењу и економским подстицајима за бржи привредни опоравак.

Грађани Србије цене такве напоре своје војске, узвраћајући поверењем и жељом да буду њен део, као професионални војници или добровољно служећи војни рок, или школовањем у Војној гимназији и Војној академији, да би часним официрским позивом наставили славну традицију и посветили своје знање и способности изградњи јаке професионалне Војске Србије. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Међународна вежба „Викинг 14“

Симулација заједни

У Центру за обуку путем симулација током прве половине априла одржана је десетодневна међународна командно-штабна вежба подржана рачунарским симулацијама, која, по броју ангажованих лица из Војске Србије, као и држава и домаћих и међународних организација, спада у највеће међународне вежбе на којима је Војска Србије до сада учествовала

ЧКОГ ОДГОВОРА

Циљ Међународне вежбе „Викинга 14“ било је побољшање обучености цивила, војске и полиције да заједнички делују у јединственом мултифункционалном и мултинационалном окружењу. Концепт вежбе подразумевао је планирање и спровођење мировне операције у нестабилном окружењу и базиран је на свеобухватном приступу који је фокусиран на сарадњу и координацију са свим релевантним актерима, подразумевајући њихове међузависности и односе под мандатом УН из Поглавља VII, рекао је на отварању официр за планирање вежбе бригадни генерал Горан Зековић.

– „Викинг 14“ за припаднике Војске Србије представља велико искуство, јер се при реаговању морају уважити све специфичности полицијских, безбедносних и хуманитарних снага на терену, чиме се остварује унапређење обучености вежбајућих елемената цивилног, војног и полицијског, заједничко деловање у вишедимензионалном окружењу, уз унапређење знања учесника како би се успешно супротставили изазовима, ризицима и претњама безбедности, што је и основни циљ – истакао је генерал Зековић.

Спремност Војске Србије

У Дану високих званица, презентацији вежбе присуствовали су министар одбране Небојша Родић, начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић, државни секретар Александар Ђорђевић и представници оружаних снага Сједињених Америчких Држава, Шведске, Босне и Херцего-

Центар за обуку путем симулација

Центар за обуку путем симулација је установа Генералштаба Војске Србије непосредно потчињена Управи за обуку и доктрину (Ј-7). Наменен је за интервидовску обуку команди јединица свих родова и служби извођењем вишедневних вежби у реалном времену, на претходно разрађеном сценарију и припремљеном симулационом моделу вежбе. Основан је 2010. године.

Вежба подржана рачунарским симулацијама

Вежба подржана рачунарским симулацијама је посебно моделована вежба којом се коришћењем рачунарски симулираног окружења (простор, људство, опрема, ресурси и информације) у реалном времену практично обучавају, увежбавају и проверавају команде јединица и установа Војске Србије за извршење додељених задатака из све три мисије. Симулациони софтвер који је коришћен за реализацију вежбе је JCATS.

говине, Македоније, Црне Горе, Азербејџана, Молдавије и Казахстана, као и представници Уједињених нација, ОЕБС-а и других домаћих и страних организација.

Након обиласка радних тачака вежбе „Викинг 14“, током обраћања новинарима, на командном месту 4. мултинационалне бригаде, министар Родић је подсетио да је реч о активности чија је реализација започела пре петнаест година и да је ово седма вежба тог типа.

– Ми у Србији можемо да будемо задовољни чињеницом да смо се добро припремили за овакву вежбу, где смо угостили учеснике из пријатељских земаља, а припадници наше војске дају значајан и препознатљив допринос и печат. Оно што је важно истаћи, то је да учествују припадници Копнене војске, а њихов командант, заједно са три наша официра налази се на командном месту у Шведској – рекао је министар Родић и нагласио да вежба проиграва реалне ситуације које се могу догодити и да потврђује спремност наше Војске за правовремено реаговање.

Две и по хиљаде учесника

Начелник Центра за обуку путем симулација и директор „српског дела“ вежбе „Викинг 14“ пуковник Зоран Лучић представио је основни сценарио вежбе, организацију и структуру и потврдио да се све одвија према плану. Главни организатор вежбе је Шведска уз подршку Сједињених Америчких Држава. На издвојеном месту вежбе у

„Викинг“ први пут у Србији

Србија први пут организује издвојено место вежбе „Викинг“ на коме је успостављена вежбајућа команда мултинационалне бригаде, полицијска компонента нивоа чете и канцеларије међународних националних организација. Код нас су, као и у остале четири земље где се налазе издвојена места (Шведска, Ирска, Бугарска, Грузија) успостављени сви елементи руковођења вежбом и елементи подршке. Главно место вежбе је у Шведској, где су успостављени оперативни обучавајући елементи војне, цивилне и полицијске компоненте и обезбеђена размена података у оба смера у реалном времену.

очувања мира. У вежби је укупно ангажовано више од 2.500 учесника из 40 земаља и 35 организација, а сценарио утврђује да се вежба одвија у имагинарној држави Богаленд, са измишљеном политичком, историјском, социо-економском, војном и хуманитарном позадином, која омогућава ангажовање снага по члану VII Повеље УН. Свака земља учесница има сопствене вежбајуће елементе за које развија сопствене циљеве обучавања.

По броју држава и домаћих и међународних организација, вежба „Викинг14“ спада у највеће међународне вежбе на којима је Војска Србије до сада учествовала.

Шведска и САД иницирале су одржавање овакве вежбе 1999. године, на самиту поводом прославе 50. годишњице од оснивања НАТО-а. Од тада се организује сваке две до три године и успева да одржи статус најобимније мултинационалне вежбе подржане рачунарским симулацијама. ■

Србији учествовала су 164 представника Војске Србије, полиције, Црвеног крста Србије, међународних организација (УН, ОЕБС, Међународни комитет Црвеног крста), Факултета драмских уметности и око 30 припадника страних оружаних снага из 11 земаља. Они су увежбавали рад у команди мултинационалне бригаде и стандардне оперативне процедуре, што им је неопходно на штабним дужностима у командама јединица у мисијама УН.

„Свеобухватни приступ“, који је мото вежбе, остварен је ангажовањем сва три субјекта (војска, полиција, цивили) јер се једино на тај начин симулира амбијент сложености какав се сусреће у реалној мисији

Владимир ВЈЕШТИЋ
Мирјана КРСТОВИЋ

Снимили Јово МАМУЛА и Душка СТЕФАНОВИЋ

Посете јединицама Војске Србије

Министар одбране Небојша Родић извршио је ненајављени обилазак и контролу Специјалне бригаде чије су јединице биле на покретном логоровању у рејону Дивчибара. Командант Специјалне бригаде бригадни генерал Јелесије Радивојевић реферисао је министру одбране о задатку који бригада реализује. Министар Родић је истакао да специјалци треба, када год је то могуће, да изађу из касарни и да у реалним условима, на терену, провере и унапреде ниво обучености, а недостатак новца не сме угрозити функционисање те елитне јединице Војске Србије. Министар одбране је обишао рејоне размештаја бригаде и разговарао са војницима и старешинама.

На полигону *Пасуљанске ливаге* министар Родић је обишао припаднике Прве и Друге бригаде који су били на стационарном логоровању и разговарао са начелником штаба Друге бригаде пуковником Мухаремом Фазлићем и командантом логорске просторије

потпуковником Светозаром Здјеларом, који су га упознали са задацима и активностима припадника Копнене војске. „Иако ненајављени обиласци и контроле нису толико омиљени, они осликавају реално стање у јединицама Војске Србије. Драго ми је да сам после ове контроле врло задовољан“, рекао је министар Родић.

Министар Родић је у пратњи државног секретара Зорана Ђорђевића обишао Лаку пољску болницу нивоа 2 која се налази у саставу Тренинг центра Сектора за школовање и научноистраживачки рад Војномедицинске академије. Пољска болница, коју чини систем савремених климатизованих шатора опремљених модерном медицинском опремом, специјално за ту намену постављена је у кругу касарне Бањица 2. О могућностима болнице, коју је донирала Норвешка, министра су упознали начелник Управе за војно здравство бригадни генерал проф. др Зоран Поповић, начелник Војномедицинске академије бригадни генерал проф. др Марјан Новаковић и лекари и медицинско особље које има искуства из мултинационалних операција.

Министри одбране и омладине и спорта Небојша Родић и Вања Удовичић обишли су градилиште атлетске дворане на Бањици и најавили почетак друге фазе радова у мају. Прва фаза изградње атлетске дворане обухватила је измештање Бањичког потока, грубе грађевинске радове и постављање кровне конструкције. Друга фаза почеће постављањем крова, а затим ће уследити финални занатски радови после чега ће дворана бити спремна за употребу. Земљиште за изградњу спортског објекта уступило је Министарство одбране, док радове финансира Министарство омладине и спорта. ■

Обустава пројекат експериментисања на псима

Министар одбране Небојша Родић наредио је да се обустави пројекат који је у кратком периоду изазвао реакцију уважавајућег броја грађана. Реч је о пројекту који је требало да се реализује на Војномедицинској академији, а којим је предвиђено тестирање на псима који више не могу да обављају задатке у јединицама Војске Србије. Почетком године Српска академија наука и уметности (САНУ) обратила се Војномедицинској академији са молбом за сарадњу у вези са реализацијом пројекта „Регенеративни потенцијал нанокристала хидроксиапатита и његовог коњугата са витамином Д у терапији перимплантних костних дефеката“. Предвиђено је да се пројекат реализује на Војномедицинској академији, у Одељењу за узгој лабораторијских и експерименталних животиња Института за медицинска истраживања. Пројектом је требало да се при експерименту користе пси, пре свега, због својих физиолошких особина. Захтев за дозволу пројекта поднет је Етичком комитету Војномедицинске академије за рад са експерименталним животињама и испоштоване су одредбе домаћег и међународног законодавства у овим поступцима. Министарство одбране предочава јавности да је и овакав вид надзора над радом државних институција делотворан, без обзира на то што у конкретном случају није ни започето са реализацијом пројекта.

► Састанак министра одбране са амбасадорком Египта

На састанку министра одбране Небојше Родића са амбасадорком Египта, Менхом Махрус Бахум, истакнут је значај потписивања Споразума о сарадњи у области одбране за коју постоји заједнички интерес. Обновљен је рад мешовитих војних комитета на високом нивоу, а египатска страна посебно је заинтересована за унапређење војноекономске и војнотехничке сарадње, као и у области војнотехничких наука. Понуђени су и капацитети ВМА за реализацију обуке медицинских техничара, а тема разговора било је и отварање канцеларије изасланства одбране Египта у Београду. ■

► Планирање војне сарадње са НАТО

Четвородневну радионицу о планирању војне сарадње Србије и НАТО отворили су помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић и директор Радионице генерал-мајор Халук Четинкаја, шеф Директората за војна партнерства НАТО. Помоћник министра одбране истакао је да су основни циљеви радионице размена информација Алијансе са партнерима о новим достигнућима у области партнерства, као и дискусија о програмима за 2015. годину.

– Међусобно поверење и осећај заједништва су основа сарадње. Стога очекујем да ће ова радионица допринети већем разумевању и заједничким настојањима да се достигне међународна стабилност кроз сарадњу – рекао је Јовановић.

Генерал Четинкаја је захвалио Министарству одбране Србије на подршци у организацији радионице, која омогућава учесницима да изразе своје ставове о захтевима и програмима рада за текућу и наредне године. ■

>>> ПЕТОДНЕВНИ курс „Род у мултинационалним операцијама“ у Центру за мировне операције отворио је државни секретар Зоран Ђорђевић, који се налази на челу Политичког савета Владе Србије за спровођење НАП за примену Резолуције 1325 СБ УН. Курс се организује трећу годину за редом, а први је такве врсте у нашој земљи и окупља све три компоненте савремене мултинационалне операције - цивилну, војну и полицијску. ■

>>> У СЕКТОРУ за политику одбране одржан је састанак помоћника министра за политику одбране Мирослава Јовановића и директора Агенције за стандардизацију НАТО др Аксит Чангира, на коме је оцењено да је постигнут напредак у процесу достизања Циљева партнерства у оквиру учешћа Србије у Програму „Партнерство за мир“. ■

>>> ДРЖАВНИ секретар Зоран Ђорђевић разговарао је са сталном координаторком Уједињених нација у Србији Иреном Војачковом-Солорано и шефом Канцеларије Уједињених нација у Београду (UNOB) Питером Дуеом. Теме разговора биле су сарадња Министарства одбране са Уједињеним нацијама и њиховим специјализованим агенцијама, учешће припадника Министарства одбране и Војске Србије у мултинационалним операцијама Уједињених нација, као и организовање регионалног скупа земаља контрибутора снага у Уједињеним нацијама. ■

>>> ЗАСТУПНИК начелника Управе за међународну војну сарадњу пуковник Милан Коњиковац и изасланик одбране Бугарске у Београду потпуковник Петар Петров потписали су План билатералне војне сарадње за 2014. годину између министарстава одбране Србије и Бугарске. Тежишне области сарадње су обука и извођење заједничких вежби, као и сарадња у области кодификације, буџетирања и финансија, војног образовања, људских ресурса, односа са јавношћу, војне полиције, војне географије и војне медицине. ■

>>> НА РАДИОНИЦИ „Финансијско управљање“, у организацији Института за управљање ресурсима одбране из Монтереја (САД), начелник Управе за буџет и финансије пуковник Саша Трандафиловић истакао је, отварајући четвородневни семинар, да ће припадници финансијске службе разговарати о финансирању и буџетирању, финансијском управљању, као и о рачуноводственим системима и финансијском управљању. ■

>>> ДЕЛЕГАЦИЈА Министарства одбране Мађарске коју је предводио заступник начелника Управе за међународну војну сарадњу Питер Гила боравила је у дводневној посети Србији. На састанку са заступником начелника Управе за међународну војну сарадњу пуковником Миланом Коњиковцем истакнут је значај заједничког ангажовања у мултинационалним операцијама и заједничким војним вежбама и потписан је План билатералне војне сарадње између министарстава одбране Србије и Мађарске за 2014. годину. ■

>>> У ПАНЧЕВАЧКОЈ касарни „Народни херој Стевица Јовановић“, Центру за самостално учење енглеског језика, у наставку сарадње на програму PELT, уручене су књиге и часописи на енглеском језику. Донацију су предали изасланици одбрана земаља донатора, САД, Норвешке, Велике Британије, Холандије, Шведске и Данске. На поклону је захвалио начелник Управе за кадрове бригадни генерал Драгосав Лацковић. ■

Начелник Генералштаба у посети Чешкој

Делегација Војске Србије, коју је предводио начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић, посетила је Чешку. Генерал Диковић састао се 3. априла са начелником Генералштаба Армије Чешке генерал-потпуковником Петром Павелом. Генерали Диковић и Павел разговарали су о билатералној војној сарадњи са тежиштем на интензивирању сарадње двеју војски у областима обуке и образовања, логистике и развоја АБХО одбрамбених способности. Разматрана су и питања из области припрема за учешће у мултинационалним операцијама и борбеним групама Европске уније.

Генерал Диковић састао се и са министром одбране Чешке, Мартином Стрпнићкиком.

Делегација је обишла и Ваздухопловно-ремонтни завод Малешнице и меморијални комплекс и српско војничко гробље у Јиндриховицама. ■

Вежба „Saber guardian 14“

Делегација Војске Србије, предвођена командантом Копнене војске генерал-потпуковником Александром Живковићем, у пратњи изасланика одбране у Бугарској пуковника Мирослава Митровића, обишла је припаднике Војске Србије на мултинационалној командно-штабној вежби подржаном рачунарским симулацијама „Siber Guardian 14“. Вежба „Рад команде у припреми и извођењу мултинационалних операција“, изведена је на полигону „Ново Село“, у организацији Војске Бугарске и Европске команде Оружаних снага САД.

Поред припадника Трећег и Петог батаљона Војне полиције Војске Србије на двонедељној вежби учествовали су припадници оружаних снага Бугарске, Јерменије, Азербејџана, Белгије, Грузије, Молдавије, Пољске, Румуније, Турске и Украјине. Учесници су у реализацији процеса планирања операције подршке миру прошли комплетну процедуру доношења војних одлука и били у могућности да путем компјутерских симулација провере валидност донетих одлука. ■

Обележавањe 23. априла – Дана Војске Србије

Министарство одбране и Војска Србије и ове године низом активности обележиће 23. април – Дан Војске Србије. Традиционални концерт „Наша деца“, на коме ће у пратњи Уметничког ансамбла „Станислав Бинички“ наступити деца активних и пензионисаних припадника Министарства и Војске, биће одржан 15. априла у Дому Војске у Београду у 19,30 часова.

Централна свечаност поводом обележавања Дана Војске Србије „Ђетиња 2014“ биће одржана у среду, 16. априла у Ужицу, са почетком у 11 часова.

Војни оркестар Ниш одржаће променадни дефиле у Новом Саду, 15. априла у 12 часова.

После ускршњих празника, планиран је дефиле Војног оркестра Ниш у Нишу, 22. априла у 12 часова и дефиле Репрезентативног оркестра Гарде у Београду, 22. априла у 15,30 часова.

Почасна артиљеријска паљба поводом обележавања Дана Војске Србије биће извршена 22. априла у 17 часова на Калемегдану.

За 23. април планирано је отварање изложбе „Пиштољи из збирке западноевропског оружја“ у Галерији Војног музеја. ■

Годишња конференција Европске одбрамбене агенције

Државни секретар Зоран Ђорђевић присуствовао је годишњој конференцији Европске одбрамбене агенције у Бриселу. На конференцији је разматран развој одбрамбених способности под окриљем Заједничке безбедносне и одбрамбене политике Европске уније и значај иницијативе „удруживања и дељења“. Посебна пажња посвећена је улози Европске одбрамбене агенције у имплементацији одлука са састанка Европског савета одржаног децембра прошле године које се односе на потребу обезбеђења четири кључне способности: даљински управљани ваздухопловни системи, допуњавање горивом у ваздуху, информациона безбедност и сателитске комуникације.

На маргинама конференције државни секретар Зоран Ђорђевић сусрео се са извршном директорком Европске одбрамбене агенције Клод Франс Арно и њеним замеником Ринијем Госом. ■

Генерал Љубиша Диковић,
начелник Генералштаба Војске Србије

Пратећи кодове времена

Упркос свим напорима које Министарство одбране и Војска чине, ове године, нажалост, неће бити побољшања животног стандарда припадника наше војске. Њихова просечна плата износи око 44.000 динара, што је на нивоу републичког просека, а око 12.000 нема решено стамбено питање. Морамо да штедимо, рационално трошимо одобрена средства, повећамо ниво одговорности и ефикасности рада на радним местима, али и да нађемо начин да професионалним војницима, после истека уговорног рока, обезбедимо предност у запошљавању у државним институцијама.

Вредности из прошлости које не постоје у садашњости могу се означити као баласт и традиционализам. А само традиција, као велика река, тече кроз садашњост и стиже до будућности. Није добро заборавити своју традицију. Јер, ко је спреман да се одрекне вредности у својој традицији, забележио је један психоаналитичар, тај није далеко од варварске визије стварности.

Управо о таквом сусрету традиције и модерности, истинском идеалу којем стреми и који потврђује наша војска, својеврсном оквиру за свакодневно деловање и њену вредносну вертикалу, најпре нам је говорио генерал Љубиша Диковић, начелник Генералштаба, са којим смо разговарали пред највећи војни празник – Дан Војске Србије.

– Традиција, оно што је из минулих времена остало као вредно чувања, даје нам стабилност. Модерност, оно што је уписано у концептуалне кодове времена у којем живимо, чини нас способним да ефикасно одговоримо на савремене безбедносне изазове.

С једне стране, морамо знати одакле потичемо, да бисмо знали ко смо. Ако не знамо ко су и какви су нам били преци, како ћемо знати да ли смо их достојни? Онај ко не сагледава историјске путеве, тај не види ни путеве будућности, нити може да одгнетне изазове који предстоје. С друге стране, праћење савремених трендова у свету јесте наша насушна потреба. Морамо бити на извору догађаја, да их правилно процењујемо у новом контексту и уочавамо тенденције, речју – да се модернизујемо.

Ко жели да опстане мора да се ослони на прошлост, да се ухвати уко-

штац са савременошћу и гледа у будућност.

Гледајући у будућност на основу искустава које смо имали, Министарство одбране већ ради на изменама неколико закона и уредби, од којих посебно истичем „Нацрт закона о изменама и допунама Закона о одбрани и Закона о Војсци Србије”, којима ће се још боље уредити област одбране земље, а Војсци омогућити да ефикасније реализује задатке.

Које организационе промене, сīога, можемо очекивати у Војсци Србије до краја године?

– Војска је сложен, динамичан и „жив” систем, који се увек припрема за садашње и будуће изазове, па је зато увек у процесу доградње и унапређења организације. Морам да кажем, јер је значајно да сви у Војсци о томе буду информисани, промене ко-

ЦЕНТРАЛНА СВЕЧАНОСТ У УЖИЦУ

На који начин ћемо ове године обележити Дан Војске Србије – 23. април?

– Централна свечаност одржаће се 16. априла у Ужицу. Као и претходних година, очекујемо да овој свечаности присуствује председник Републике, велики број државних функционера, представника цркава и верских заједница и страних војних представника акредитованих у нашој земљи, као и грађани Србије. Организоваћемо свечани дефиле јединица наше војске, тактичко-технички збор наоружања и војне опреме и приказ оперативних способности.

Предвиђен је пријем одређеног броја припадника Министарства и Војске, који су постигли изузетне резултате у раду, код председника Републике Србије, као и заједнички пријем министра одбране и начелника Генералштаба, те церемонија свечаног уручивања одликовања припадницима система одбране.

У складу с наредбом председника Републике, уочи Дана Војске Србије извршиће се почасна артиљеријска паљба, испаливањем десет плотуна из шест артиљеријских оруђа са Савске терасе Калемегданског парка у Београду. Такође, положићемо венце на гробове и споменике борцима и истакнутим војсковођама ослободилачких и одбрамбених ратова, а Репрезентативни оркестар Гарде и Војни оркестар из Ниша извешће променадни дефиле у Београду и Нишу, а у свим командама, јединицама и установама Војске организоваће се војне свечаности, приједи за чланове породица погинулих припадника, борацких организација и осталих институција и организација с којима сарађују.

је нас очекују неће изазвати губитак радних места за припаднике Војске Србије. Није, дакле, реч о смањењу, него о унапређењу ефикасности наше војске и њених целина.

Приоритетни задаци јесу доградња постојеће организацијске структуре Војске Србије, оптимизација нивоа командовања и утврђивање надлежности свих организационих целина, а све ради изградње и одржавања нивоа оперативних и функционалних способности потребних за извршавање задатака и мисија одбране Републике Србије.

У складу с Министарским упутством за 2014. годину, основни приоритети односе се на доградњу организације Војске, рационализацијом формацијских и радних места у њеним управним и командним структурама, суштинску интеграцију Министарства одбране и Војске Србије без дуплирања функција и преклапања надлежности, затим рационализацију система војног здравства, као и система обуке, те преиспитивање оправданости постојања појединих центара за обуку. Промене ће обухватити и рационализацију броја формацијских места у командама за развој територијалних бригада, преиспитивање броја и структуре формацијских места по чиновима у командама оперативног и тактичког нивоа, као и примену новог концепта активне резерве.

Шта ће бити тежиште у обуци припадника наше војске и на којим ће домаћим и међународним вежбама учествовати?

– Тежиште у обуци током 2014. године биће оспособљавање команди свих нивоа за планирање операција и командовање јединицама у операцији, као и оспособљавање јединица Војске за извршавање додељених задатака из Плана ангажовања Војске Србије у миру. Такође, један од тежишних задатака обуке у овој години биће и оспособљавање кадра за даљу примену новоусвојеног нормативно-правног оквира у систему одбране,

усклађеног с нормативно-правним оквиром Европске уније у области безбедности.

Министарство одбране и Војска Србије посебну пажњу посвећују обуци и школовању кадра. Доношењем „Закон о војном образовању“, чији је нацрт „прошао“ јавну расправу, ускладићемо прописе из области школовања, усавршавања и оспособљавања припадника за потребе одбране с прописима у Републици Србији.

У складу с Директивом за обуку у Војсци у 2014. години, команде и јединице нивоа батаљона и њему равних и виших јединица извешће 320 вежби. Планирано је и учешће на 18 међународних вежби – од тога 11 с јединицама, на пет ћемо ангажовати наше штабне официре, а на две ћемо упутити посматраче.

Осим тога, током године отпочеће и планирање пет вежби, чија је реализација предвиђена у наредној години.

На националном нивоу, најважније вежбе током 2014. године биће тактичка вежба с бојевим гађањем „Гром 2014“, коју ће извести Здружена оперативна команда са снагама за хитно реаговање Војске Србије, и показна једнострана здружена тактичка вежба с бојевим гађањем „Раваница 2014“, коју ће у јуну реализовати Команда Копнене војске с ојачаним механизованим батаљоном, уз учешће авијације из састава В и ПВО.

Од мултинационалних вежби које ћемо извести у Србији, треба издвојити „Платинасти вук 14“, на којој ће учествовати до 250 представника страних оружаних снага, међу којима ће бити Маринске снаге Европске команде Оружаних снага САД, као и оружаних снага Бугарске, Румуније, Азербејџана, Хрватске и Словеније. Крајем године очекује нас и вежба „Платинасти вук 15“, а реализоваћемо и тактичку вежбу с бојевим гађањем с руским ваздушнодесантним јединицама. Уз вежбу „Викинг 14“, која је недавно завршена, то су најзначајније међународне вежбе Војске Србије у 2014. години. Припадници наше војске учествоваће и на светском пр-

венству у тенковском биатлону, које ће се овог лета одржати у селу Алабино, у Московској области, у бази 20. армије Западног војног округа Руске Федерације.

Какво је тренутно стање у В и ПВО Војске Србије? Има ли ризика услед исцрпљивања ресурса наших ваздухоплова? Докле се стигло с набавком ПВО система?

– Већина ваздухоплова, који се налазе у наоружању Војске Србије, произведена је пре 1990. године, тако да се одређеном броју ближи крај века употребе.

Опремање В и ПВО, као и осталих састава Војске, непрекидан је процес, а Министарство одбране и Војска Србије одредили су приоритете у складу с додељеним средствима. У току 2014. године планирано је увођење у оперативну употребу новог авиона „ласта“ – за почетну и основну обуку, те опремање мобилним центрима ВОЈ. Такође, уколико се пронађу новчана средства, планирамо обнову ресурса транспортне авијације – ремонт транспортних авиона Ан-26 и Ан-2, као и ремонт хеликоптера. У плану је и завршетак модернизације ракетног система „куб“ и модернизација осматрачког радара П-12, чији је прототип већ у оперативној употреби.

Упркос огромним напорима Министарства одбране да обезбеди потребна средства, финансијска ситуација у којој се одвија опремање В и ПВО, али и целе Војске, врло је тешка. Уколико се не отпочне с првом фазом опремања, може доћи до пада способности нашег ваздухопловства и противваздухопловне одбране.

Каква су искуства наших припадника у операцији поморских снага Европске уније – Аџаланџа? Да ли ће се током године повећавајући учешће српских плавних шлемова у мисијама под окриљем Уједињених нација у Уније?

– Разговарао сам са припадницима наше војске који су се вратили из ове мултинационалне операције под окриљем Европске уније. Реч је о нашим припадницима који су у водама Индијског океана били задужени да, као аутономни тим за заштиту бродова, штите брод Светског програма за храну „Каролина скан“, који превози храну и хуманитарну помоћ неопходну становницима Сомалије.

У овој ризичној и напорној мисији они су се одлично показали и на од-

пловидбе било је неколико критичних ситуација у којима се тим нашао и ре-говао изузетно професионално.

Када је реч о повећању учешћа припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама Уједињених нација и Европске уније, постоји јасан тренд раста нашег ангажовања. На пример, у 2013. години, у шест мултинационалних операција Уједињених нација и две мултинационалне операције Европске уније било је ангажовано 327 припадника наше вој-

Уједињених нација у Западној Сахари (MINURSO), у Републици Мали (MINUSMA), у Џаму и Кашмиру (UNMOGIP), затим у Јужном Судану (UNMISS), две у Судану (UNAMID и UNISFA) и на Блиском истоку (UNDOF).

Такође, планирамо да ангажујемо наш санитарски тим у још једној мултинационалној операцији Европске уније – EUTM Mali, и повећамо бројно стање у мисији Уједињених нација у Либану, ангажовањем још једне јединице ранга вода, са задат-

Снимео Даримир БАНДА

говарајући начин представили своју отаџбину и Војску Србије. У Србију су се вратили богатији за велико и драгоцено искуство. Први наш тим за заштиту бродова боравио је у мисији 100 дана. У том периоду провео је осам дана у француској бази, 50 на броду у лукама на укрцавању и искрцавању терета, 24 дана у току пловидбе и 18 дана док се штићени брод налазио усидрен испред лука. Током

ске, а у 2014. години планирано је ангажовање до 500 припадника у девет мултинационалних операција – шест под мандатом највише међународне организације и три под окриљем заједнице европских народа. Тренутно је 215 припадника наше војске ангажовано у мултинационалним операцијама.

Постоји могућност учешћа у још седам мултинационалних операција

ком да штити снаге Уједињених нација.

У водама Индијског океана у мисији Аталанта ангажовали смо двојицу наших штабних официра – на грчкој фрегати „Psara“ и на немачкој фрегати „Brandenburg“, а завршило се учешће нашег официра на француској фрегати „Sigoco“.

У сваком случају, пажљиво бирамо partnere у операцијама, а из-

ВОЈСКА ПОНОВО У ПОЖЕГИ И ЗРЕЊАНИНУ

Због чега ће и када војска поново ући у касарне у Пожеги и Зрењанину?

– Приликом анализе размештаја команди, јединица и установа Војске, као и током извршавања редовних задатака, пре свега када треба пружити помоћ становништву, показала се потреба за размештајем јединица на простору западне Србије и средњег Баната. Зато се и јавила идеја да касарне у Пожеги и Зрењанину поново „заживе“.

Министарство одбране и Војска Србије дефинисали су ранг и врсту јединица које треба разместити у Зрењанину и Пожеги и израдили динамички план њиховог размештаја. Првобитно је планирано да се размештај јединица одвија у четири фазе, у периоду од 2014. до 2019. године. Међутим, радови се одвијају беспрекорно, и очекујем да се до краја године заврши размештај јединица у војним комплексима у тим градовима. На тај начин побољшава се стратегијски развој наше војске у целини и олакшава попуна јединица у миру, без повећања бројног стања.

Од осталих значајних промена треба нагласити да је у току поступак предаје четири базе у Копненој зони безбедности у надлежност Министарства унутрашњих послова.

бор усклађујемо с интересима Србије на међународном плану.

Војска Србије пружала је помоћ становништву приликом снежних мећава у Војводини и шоком проблема у водоснабдевању Ужица. Каква су искуства када је реч о реализацији те прегле мисије?

– Војска Србије одувек је била и биће уз свој народ. То је показала и овај пут. За водоснабдевање Ужица, у складу с одлуком министра одбране, од 27. децембра 2013. до 7. фебруара 2014, ангажовано је 29 припадника Војске, који су с 13 ауто-цистерни за воду прешли око 25.000 километара и допремили грађанима више од 3.750 тона пијаће воде.

На изградњи привременог водовода за потребе Ужица, од 7. до 25. јануара, ангажовали смо 73 припадника Војске, који су са девет машина и 16 моторних возила урадили 1.500 метара канала за постављање водоводних цеви, рашчистили околни терен, превезли и насули око 1.500 кубних метара шљунка, при чему су прешли око 20.500 километара.

Када су на завејаним путевима у Војводини били угрожени људски животи, у сложеним метеоролошким условима, Војска Србије је од 31. јану-

ара до 3. фебруара организовала и извршила извиђање с копна и ваздуха, евакуацију угрожених грађана ваздушним и копненим путем, доставу хране, топлих напитака и војне опреме за утопљавање, као и контролу и обезбеђење путних праваца. На овом задатку ангажован је 231 припадник Војске, пет ваздухоплова, 38 моторних возила, 14 специјалних моторних и борбених возила и 15 инжењеријских машина. Из снежних наноса евакуисана су 332 грађана – ваздушним путем 240 и копненим путем 92 грађана. Подељено је око 1.000 литара чаја и око 600 оброка хране, а уступљено је и око 350 комада опреме за утопљавање. Реализацији ових активности присуствовали су министар одбране Небојша Родић и први потпредседник Владе Александар Вучић.

Опште искуство јесте да правовремена реакција Војске Србије, добра организација и војничка дисциплина, као и пожртвован рад ангажованих припадника, којима и овом приликом одајем признање, уз професионалну сарадњу са Сектором за ванредне ситуације МУП-а, дају очекиване резултате. Медији су препознали да је Војска и у овим ситуацијама била поуздан ослонац држави и грађанима, те нам пружили значајан публицитет. Оно што би унапредило даљи рад у трећој мисији јесте опремање

савременим вишенаменским хеликоптерима.

Како у времену пред нама, када се свакодневно најављује шведња, сачувавши стандард припадника Војске?

– Ситуација је тешка. То знамо и моји сарадници и ја, а и државни врх. Људи нам тешко живе, посебно подофицири, наравно и војници и цивилна лица и официри. Упркос свим напорима које Министарство одбране и Војска Србије чине, ове године, нажалост, неће бити побољшања животног стандарда припадника Војске. Они деле судбину друштва. Тако је то у Србији увек и било. Увек су старешине и војници делили судбину народа који су имали част и обавезу да бране. Сетите се само војводе Мишића и његовог шињела!

Просечна плата професионалних припадника наше војске износи око 44.000 динара, што је на нивоу републичког просека, а око 12.000 наших припадника нема решено стамбено питање. И поред тога, настојаћемо да сачувамо стандард наших припадника. У буџету с којим Министарство одбране располаже има довољно новца за редовну исплату плата и два усклађивања плата од по 0,5 до 1 одсто. Министарство улаже велики труд да, у сложеној финансијској ситуацији, појачаним надзором у свим областима свог деловања, утиче на рационално трошење буџетских средстава.

Такође, Министарство одбране покушава да реши велики проблем стамбеног збрињавања наших припадника. И резултати су видљиви. Скоро сваког месеца поједини добију кључеве од стана. Поред насеља „Степа Степановић“, где је од планираних 779 подељено 692 стана, Министарство планира да у целој Србији, конверзијом неперспективне војне имовине и у договору с локалним властима, обезбеди станове за своје припаднике.

Морамо да штедим, рационално трошимо одобрена средства, повећамо ниво одговорности и ефикасности рада на радним местима, али и да нађемо начин да професионалним војницима, после истека уговорног рока, обезбедимо предност у запошљавању у државним институцијама. ■

Владимир ПОЧУЧ

ДОДЕЉЕНЕ ГОДИШЊЕ НАГРАДЕ ЗА НАЈБОЉЕ НАУЧНЕ РАДОВЕ

Годишње награде за најбољи научноистраживачки пројекат, докторску дисертацију и магистарски рад у Министарству одбране и Војсци Србије и награде за најбољи чланак објављен у часопису „Војно дело“, на свечаности у Дому Војске уручио је државни секретар Зоран Ђорђевић.

За најбољи научноистраживачки пројекат награђен је руководилац пројекта пуковник др Мирослав Вукосављевић из Војномедицинске академије, за најбољу докторску дисертацију мајор др Драган Памучар из Војне академије, док је награда за најбољи магистарски рад ове године припала мајору мр Љубинку Карапетровићу, такође из Војне академије.

Годишња награда „Војно дело“ за 2013. годину за најбољи објављени чланак у том часопису додељена је војном службенику Данијели Протић из Центра за примењену математику и електронику Управе за телекомуникације и информатику Генералштаба Војске Србије.

Образажујући овогодишњи избор, председник Комисије за доделу годишњих награда за 2013. годину генерал-мајор проф. др

Митар Ковач, начелник Управе за стратегијско планирање, рекао је да се награде већ девети пут, традиционално, додељују у циљу афирмације научно-истраживачког рада у систему одбране. Он је истакао да су комисију чинили афирмисани научни радници из области из којих се награде додељују.

Честитајући добитницима, државни секретар Ђорђевић нагласио је да су додељене награде својеврсна потврда да је систем одбране и на овај начин препознао потребу да се најистакнутији појединци у овој делатности награде и стимулишу за допринос који дају науци. Осврнувши се на неке од најзначајнијих резултата научне делатности у систему одбране у години која је за нама, Ђорђевић је истакао да су припадници Министарства одбране и Војске Србије учествовали на 85 различитих научних конференција и скупова, као и на више од 20 изложби сајмова и војне опреме, а 19 припадника је одбранило докторате на Универзитету одбране, док је пет доктората одбрањено на цивилним факултетима. ■

Б. МИЉИЋ
Снимио Р. ПОПОВИЋ

>>> НАЧЕЛНИК Генералштаба генерал Љубиша Диковић обишао је јединице Војске Србије у гарнизонима Краљево и Крагујевац и са сарадницима информисао припаднике Војске о кључним питањима и плановима за ову и следећу годину. ■

>>> ЗАМЕНИК начелника Генералштаба генерал-мајор Јовица Драганић примио је капетана Милисаву Мијића који је као штабни официр ангажован на грчком броду „Psara“ у војној операцији поморских снага Европске уније и Сомалији (EU NAVFOR Somalia – Operation Atalanta). Тренутно су у овој мисији ангажована још два официра, један на француском, а други на немачком броду, а три припадника Војске Србије су на штабним дужностима у Оперативној команди мисије у Нортвуду код Лондона. ■

>>> У ПОСЕТИ Генералштабу Војске Србије боравила је делегација НАТО на челу са шефом Директората за војна партнерства генерал-мајором Хауком Четинкајем. Делегацију је примио заменик команданта Здружене оперативне команде бригадни генерал Славољуб Јанићијевић. На састанку је разговарано о сарадњи Министарства одбране и Војске Србије са НАТО. ■

>>> ПОЛАЗНИЦИ треће класе Високих студија безбедности и одбране, предвођени начелником Школе националне одбране пуковником Милетом Јелићем и начелником Високих студија безбедности и одбране пуковником Слободаном Јоксимовићем, посетили су команду и саставе Копнене војске у Нишу, српско-руски центар за хуманитарно деловање и културно-историјске знаменитости у граду на Нишави. ■

>>> У ГАРДИ је реализована наставна посета полазника 60. класе Командно-штабног усавршавања. Приказу способности Гарде присуствовали су и командант јединице бригадни генерал Миломир Тодоровић и начелник Школе националне одбране пуковник Миле Јелић. ■

>>> У КАСАРНИ „Никола Пашић“ у Зајечару, у присуству команданта Команде за обуку генерал-мајора Ђокице Петровића, припадници Команде за развој Тимочке бригаде реализовали су показну вежбу „Тимок 2014“, чији је циљ сагледавање процеса рада штабних официра и команде бригаде на планирању операција. ■

Министар Родић уручио кључеве НОВИХ СТАНОВА

На локацији бивше касарне „Војвода Степа Степановић“ у Београду, министар одбране Небојша Родић уручио је кључеве осам станова активним и пензионисаним припадницима Министарства одбране и Војске Србије.

– Међу осам станова које додељујемо, три су за жене удовице које ће ту живети са својом децом. Најстарији припадник Министарства одбране и Војске Србије који ће данас добити кључеве има 77 година, или сликовито речено, више од 230 година у збиру ови људи чекају да добију стан – истакао је министар Родић.

На овој локацији Министарство одбране располаже са 779 станова, а по уговору који је својевремено закључен, Војска Србије је добила 932 стана, а још 100 стамбених јединица, због бирократске процедуре, чека на нове станаре.

– Мислим да смо на добром путу да реализујемо договор са Грађевинском дирекцијом Србије да уђемо у један пројекат који ће на истим основама омогућити даље стварање предуслова за решавање стамбених питања припадника Министарства одбране и Војске Србије. И то није једини начин, јер смо почели да додељујемо и кредите и то је један од видова решавања стамбених питања. Тако је решено 153 стамбена питања – нагласио је министар Родић и истакао да се ради на томе да имовина која је дата на коришћење Војсци, а која није у функцији њеног примарног задатка, што је могуће пре буде уступљена онима који су у стању да граде и за ту градњу да нам доделе станове – закључио је министар Родић и за јун најавио завршетак 82 стана у стамбеној згради на Бежанијској коси, чија је градња започета још 1992. године. Постоји могућност и за расподелу стамбених јединица у Земуну које ће бити добијене у замену за војно земљиште.

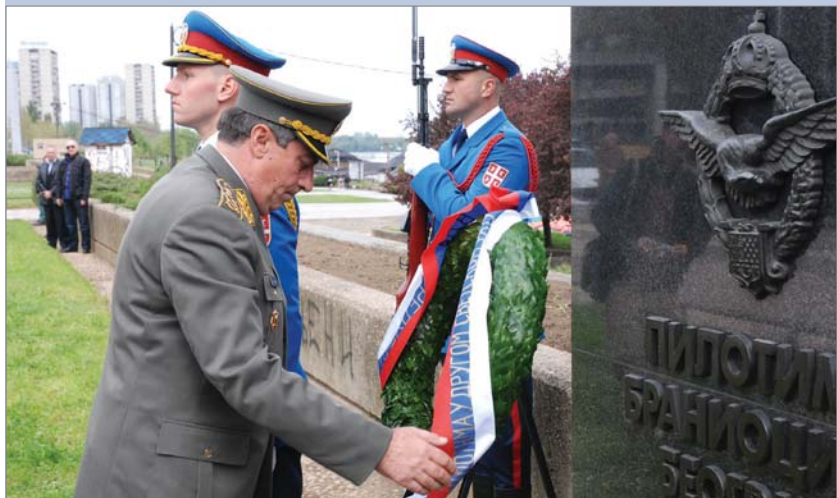
Додели кључева присуствовали су помоћница министра за материјалне ресурсе Јасминка Тодоров, начелник Управе за инфраструктуру пуковник Милан Сладоје, начелник Војнограђевинског центра „Београд“ потпуковник Даворко Паликућа и директор Грађевинске дирекције Србије Небојша Шурлан. ■

Б. МИЉИЋ

Снимила Д. СТЕФАНОВИЋ

Венци херојима и жртвама Другог светског рата

Централна комеморативна свечаност поводом сећања на почетак Другог светског рата у Југославији и обележавања 73. годишњице од бомбардовања градова у Србији, одржана је 6. априла у Београду, код споменика страдалим пилотима у Априлском рату, на Земунском кеју.

Уз државне и војне почести, начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић је у име Владе Србије положио лаворов венац крај Споменика пилотима, а пошту палим жртвама полагањем венаца одали су и представници Војске Србије, Града Београда, невладиних организација, преживели и потомци жртава рата.

Полагање цвећа и венаца организовано је и код палате „Београд“, затим код Гранитног крста у порти Вазнесењске цркве, у којој се налазило склониште у коме је током шестоаприлског бомбардовања страдало више стотина грађана Београда. Помен невиним жртвама одржан је и код споменика страдалим у Карађорђевој парку, где се налазило још једно од бомбардованих склоништа, као и у Алеји страдалих у бомбардовању на Новом гробљу. ■

Признање генералу Диковићу

У свечаној сали Матице српске у Новом Саду, начелнику Генералштаба Војске Србије генералу Љубиши Диковићу уручено је признање за лични допринос миру и резултате постигнуте на пољу безбедности у региону. Признање носи име „Капетан Миша Анастасијевић“, једног од најпознатијих српских предузетника и добротвора у време рађања и стасавања грађанске Србије.

Угледно друштвено признање генералу Диковићу уручио је песник Перо Зубац, члан жирија. Признања су уручена и Игору Мирковићу, министру привреде у Влади Србије, угледним привредницима, научницима, истакнутим уметницима, спортистима, дипломатама и „Хидроелектранама Ђердап“. ■

Сусрет начелника Генералштаба и команданта КФОР-а

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић састао се 10. априла на војном делу нишког аеродрома с командантом КФОР-а генерал-мајором Салватореом Фаринином.

Генерали Диковић и Фарина разговарали су о актуелној ситуацији на Косову и Метохији и у Копненој зони безбедности, као и о даљој сарадњи Војске Србије и КФОР-а. Реч је о састанку на високом нивоу Заједничке комисије за спровођење Војнотехничког споразума, коју чине комисија команде КФОР-а и комисија представника снага безбедности Републике Србије. ■

Обука наставног особља

У Војној академији свечано су уручени сертификати полазницима Осме годишње мултинационалне едукативне радионице „Нови студенти, нове методе, нове процене“, за обуку наставног особља, чији је циљ унапређење способности наставника за трансфер знања у области војног образовања.

Честитајући полазницима на успешном раду, ректор Универзитета одбране генерал-потпуковник проф. др Миодраг Јевтић изразио је задовољство резултатима радионице, али истовремено и надање да ће у својим будућим професионалним активностима са новим знањима остварити још боље резултате.

Џон Кејн, представник Конзорцијума НАТО Програма „Партнерство за мир“, који је уз Универзитет одбране организатор скупа, нагласио је да је критичко мишљење кључ едукације, а они који су учествовали у радионици су они који могу утицати на побољшање рада својих институција.

Реч је о првој радионици организованом у Југоисточној Европи на којој су учествовали представници из Јерменије, Азербејџана, Македоније, Грузије, Јордана, Казахстана, Мауританије, Молдавије, Монголије и Украјине, као и три представника из Србије, уз наставнике из Канаде, Немачке, Молдавије, Румуније, Украјине и Сједињених Америчких Држава. ■

Б. МИЉИЋ

>>> ДРЖАВНИ секретар Зоран Ђорђевић отворио је округли сто „Капацитети јединица за управљање пројектима државних органа“ у чијем фокусу је синхронизовање свих министарстава у припреми и спровођењу пројеката. Задатак скупа је да се направи план за унапређење обуке, подизање стручности и нивоа оперативне функционалности и организације, а нарочито да се оснажи међуресорна сарадња. ■

>>> НА СТАДИОНУ Војне академије одржано је отворено спортско првенство Министарства одбране. Такмичење је отворио помоћник министра за људске ресурсе Милош Јанковић. Појединци и екипе такмичили су се у војном вишебоју, стрељаштву, оријентирингу, атлетици, цудоу, фудзалу и одбојци. ■

>>> У ОРГАНИЗАЦИЈИ Управе за одбрамбене технологије одржана је радионица „Уговарање у току процеса истраживања и развоја средстава наоружања и војне опреме“. Радионицу је отворио начелник Управе за одбрамбене технологије бригадни генерал др Бојан Зрнић, а предавачи су из Морнаричке последипломске школе из Монтереја, САД. ■

>>> У ВОЈНОМЕДИЦИНСКОЈ академији одржан је четвородневни курс „Јавно здравље и масовне несреће“, организован у сарадњи са мобилним тимом медицинских експерата Оружаних снага САД. ■

>>> У ПОСЕТИ Управи за обуку и доктрину боравио је пуковник Роберт Дејзи, представник Центра за развој, доктрине и концепте Оружаних снага Уједињеног Краљевства, који је са представницима Министарства одбране и Војске Србије разговарао о развоју и раду Центра и реализовао радионицу о изради стратегијских процена и њиховог утицаја на развој способности. ■

>>> НА САСТАНКУ представника министарстава одбране Србије и Аустрије разматрана је сарадња у области одбране и финално усаглашавање Плана билатералне војне сарадње за 2014. годину. Исказан је интерес за размену искустава из безбедносних и одбрамбених аспеката прикључења ЕУ, ангажману у оквиру Заједничке безбедносне и одбрамбене политике и Европске одбрамбене агенције. ■

>>> СТРАНИ војни представници акредитовани у Србији посетили су Центар за усавршавање кадрова АБХО и 246. батаљон АБХО у Крушевцу. Командант Центра потпуковник др Иван Лазаревић представио је могућности, активности и планове Регионалног и Партнерског центра за образовање и обуку. ■

>>> ИЗАСЛАНИК одбране Француске потпуковник Оливије Руан одржао је предавање „Управљање кризом у Малију“ у Центру за мировне операције Војске Србије. Током излагања, потпуковник Руан посебно се осврнуо на научене лекције и анализу војног дела операције. ■

>>> УЧЕНИЦИ Основне школе „Милић Ракић Мирко“ из Прокупља посетили су припаднике 310. инжињеријског батаљона у касарни „Ратко Павловић Ђићко“ у том граду. Посета је организована у оквиру пројекта „Професионална оријентација“, а основцима је о инжињеријском батаљону говорио заменик команданта мајор Борко Буђковић, након чега су ученици разгледали инжињеријске машине и део пешадијског наоружавања којим јединица располаже. ■

Војна гимназија Школа амбициозних

Школа у којој васпитна функција, поред доминантније образовне, ни за тренутак није изгубила на значају, сваке године изазива огромно интересовање ученика осмог разреда основних школа

Војна гимназија, од свог оснивања 1970. године, одшколовала је 43 генерације дечака, најпре само сањара и заљубљеника у војну професију, а затим и будућих елитних официра. Упркос својој специфичности и знатно обимнијем наставном плану и програму у поређењу с другим сродним школама, гимназијама природног или друштвеног смера, та школа општег усмерења свих тих година привлачила је дечаке попут магнета. И данас је тако.

На конкурс за упис у Војну гимназију конкурисало је прошлог месеца више од 1.500 ученика осмог разреда, међу којима је велики број девојчица. Ове године оне су први пут могле да конкуришу, на путу ка Војној академији и официрској професији.

Говорећи о разлозима због којих је Војна гимназија тако примамљива, најпре за дечаке, а сада, ево и за девојчице спремне на изазове тешког војног позива, начелник једине средње војне школе пуковник мр Милан

Стевић каже да је то тешка, али омиљена школа.

– Готово сви професори који су Војну гимназију учинили елитном средњом школу данас су у пензији – каже пуковник Стевић. – Многи од њих били су наставници у некадашњој Десетој београдској гимназији, од које је ова наша и настала, други су примани касније, преко конкурса, или су дошли из мостарске Ваздухопловне гимназије, али су сви они уложили много труда да Војна гимназија опстане и остане школа за

изабране. Посебна вредност Војне гимназије су наставници који су некада и сами били њени ученици. Свака генерација наших ученика брзо осети тај посебни дух, дух заједништва и заједничких интереса који краси ову школу, све њене наставнике и ученике. Може се без претеривања рећи да овде, у нашој школи, деца постају људи, одрасли, одговорни и самоуверени чланови друштва које их је, током четири године, не само образовало, већ и васпитавало. Ми нисмо занемарили васпитну функцију, напротив схватамо је као веома важну компоненту васпитно-образовног процеса, компоненту која омогућава постизање бољих, натпросечних образовних резултата – напомиње пуковник Милан Стевић.

Високи критеријуми

Кад говоре о циљу школовања у Војној гимназији њени наставници истичу да је за њих најважније да одлучујуће допринесу формирању и развоју одговарајућих интелектуалних, морално-вољних и физичких способности ученика, неопходних за успешан наставак даљег школовања и образовања, углавном у Војној академији.

– Наши критеријуми су веома високи – напомиње пуковник Стевић. – Не само зато што ми то желимо, већ и стога што систем одбране то захтева. Наши ученици конкуришу за пријем у Војну академију барабар с њиховим вршњацима из цивилних средњих школа, под истим условима. Замислите сад да ученици који су завршили

Војну гимназију на пријемном испиту у Академији буду слабији од другара из грађанства. Каквог би смисла имало онда наше постојање? Због тога смо непрекидно на испиту, у образовној утакмици, међусобно се вреднујемо на „тржишту образовања“. То је оно што последњих дана истичем родитељима који долазе с децом, интересују се за услове пријема и школовања. Ова школа није лака, потребно је много рада, много зноја и напора да би се стекла диплома Војне гимназије. Много нам значи и то што се овде уписују веома мотивисана деца, ипак је ово специфична, наменска школа – подвлачи пуковник Стевић.

Као доказ његових речи пружа нам наставни план и програм из кога се јасно види да су посебни облици наставе, изборни факултативни предмети и бројни ваннаставни садржаји оно што ту школу чини посебном. И веома примамљивом. Иако је програм редовне наставе у складу с наставним планом и програмом свих других гимназија општег смера, па се на први поглед чини да је то школа као и свака друга, вреди нагласити да се у Војној гимназији много пажње поклања управо оним другим, неубичајеним изборним предметима и посебним облицима наставе. Војна топографија, ваздухопловна теорија и техника, социјална психологија, педагогија, информатика и рачунарство, нацртна геометрија, војна обука, обука у пливању и скијању, наставне посете јединицама и установама Војске Србије, екскурзије до историјских и знаменитих места... тек су неки од њих.

– Сваки ученик мора да похађа бар два изборна предмета – каже пуковник Стевић. – А о секцијама да не говоримо. Има их бар тридесетак, нађе се за сваког по нешто. Довољно да се не тако кратко, али ни предуго слободно време искористи на најбољи и најздравији начин. У сарадњи с Војном академијом, омогућили смо нашим ученицима бављење било којом спортском дисциплином, од индивидуалних и колективних спортова, до борилачких вештина. Не занемарујемо ни научно-техничке делатности, ни културно-забавни живот, који чини

део обавезног васпитног рада у нашој школи. Организујемо посете позориштима, изложбама, бројним догађањима у Београду, али и многим историјским и културним знаменитостима широм Србије. Све то, наравно, даје резултате па су наши ученици често међу првима на разним тестирањима и проверама из математике, српског, историје, физике, или на такмичењима свих нивоа у различитим областима знања, стваралаштва и спортских вештина – каже на крају разговора пуковник Милан Стевић.

Интернатски смештај

За време школовања ученици Војне гимназије смештени су у Интернату, у савремено опремљеним трокреветним собама, у којима им не недостаје комфор. За разлику од својих вршњака, гимназијалаца и ученика других средњих школа у грађанству, ученицима Војне гимназије одређено је и обавезно време за учење. За оне који, после завршене осмогодишње школе, у првој години гимназије очекују мало више „слободе“, или бар делимични раскид с родитељским организовањем „ученичког времена“ немало изненађење представљају рдовни обиласци дежурних наставника и педагога, који сваком ученику врло брзо „уђу у душу“. Обилазећи их за време часова обавезног учења, педагози ученицима неретко дају и савете како да ефикасније уче.

СЕЛЕКЦИЈА У ТРИ ФАЗЕ

Селекција кандидата за ученике Војне гимназије одвијаће се у три дела. Дечаци и девојчице који су поднели одговарајућа документа на конкурс биће позвана на једнодневно тестирање знања из српског језика и математике и проверу физичких способности.

У другом делу с кандидатима изабраним после прве фазе, обавиће се психолошка процена, такође током једног дана.

Трећа фаза селекције обухвата медицинско-здравствену процену одређеног броја изабраних кандидата.

– Наши ученици имају велику помоћ од свих нас који овде радимо, од наставника, преко психолога и педагога, до начелника класа – каже педагог Милијана Гаџун. – Ми смо ту током свих 24 сата. И у школи и у интернату наши ученици могу да нам се обрате за помоћ у свако доба дана. Поред времена одређеног за обавезно учење, када их обилазе дежурни наставници и педагози, ученици имају могућност да нас консултују и у ванрадно време, не само због нејасноћа и тешкоћа у савлађивању наставних садржаја. Овде се изузетна пажња поклања васпитној функцији. Ми смо ту кад год су нерасположени, кад им је тешко, кад мисле да им недостаје

снаге и мотива... Посета педагогу и психологу у Војној гимназији није опомена, или казна, као у другим школама, већ се подразумева као могућност сваког ученика. Сви смо свесни да одлазак од куће и боравак у интернату, у колективу, представља једну од животних прекретница за сваког ученика Војне гимназије. Зато смо ту, да им те прве тешкоће мало олакшамо, да им живот у колективу учинимо занимљивијим и сношљивијим. Срећом, сви они брзо очврсну. То су веома мотивисани дечаци, ускоро и девојчице, с којима је милина радити – каже педагог Милијана Гаџун.

Нови професори, нови образовни захтеви, бројни униформисани људи и војнички строг поредак, нови социјални контакти, чак и извештај удар на индивидуалност и интиму, јер ученик Војне гимназије ни једног тренутка није сам, све то представља изазове с којима се ученици Војне гимназије суочавају од првог тренутка школовања. Уз помоћ наставног и педагошког особља, али и старијих другова, криза се преброди већ после неколико првих дана прилагођавања. Први социометријски тестови показују да се већ после неколико недеља формирају релативно чврсти колективи, проналазе или издвајају лидери, учвршћују дружења... Од септембра, с девојчицама, све ће бити за нијансу лакше. ■

Душан ГЛИШИЋ

Димитрија Томић –
успомене из војске

Само лепа сећања

Понекад је напорно, али напослетку остају само лепа сећања за бесконачно препричавање. Служење војног рока је искуство које се памти целог живота. Кажу они који су били у униформи, потврђују и они који су само слушали анегдоте. Па, иако је обавезно службење укинута, војничке приче нису престале. Димитрија Томић дошао је чак из Немачке по своју причу.

Димитрија са браћом Јованом и Гораном

Патриотизам не мора нужно бити омеђен границама једне државе. Он се смешта у границе наших срца. Доказ за то је Димитрија Томић. Рођен је у Франкфурту, где је провео детињство, завршио школу и запослио се као банкар. За све то време о Србији је слушао само лепе приче. Родитељи, Милојка и Милија, научили су га да воли земљу из које води порекло. Пре много година трбухом за крухом морали су да напусте родни Брезјак код Лознице и оду у Немачку. Али нису заборавили корене и наставили су да шире међу синовима лепу реч о својој земљи.

Дечачки сан

Сви су служили војску у Србији – деда, отац, браћа Јован и Горан. Целог живота смењују се војничке приче у његовој кући. Одрастао је слушајући њихова искуства. Могао је да иде у немачку војску, али је одлучио да, иако је обавезан војни рок укинут, три месеца добровољно одслужи и он у Србији. Разлога има више. Дошао је да стекне своја искуства и тако настави породичну традицију. Дошао је по приче које ће моћи он својим синовима да приповеда. Желео је да види крај из ког су му преци, да боље упозна свој народ, да осети како се овде живи. Један од разлога је, како каже, и да „постане мушко“, јер сматра да је војска важан елемент у сазревању мушкарца. И на крају – да оствари свој дечачки сан.

После три месеца службовања и стицања искустава, каже да је Србија за њега најлепша земља на свету, с најбољим људима, с богатом традицијом и не може да изостави – с одличном кухињом. Похвалио је чак и војнички лонац.

Језичке и војне баријере

Стекао је искуства, пријатељства, нова знања. Имао је прилику да усаврши матерњи језик, јер је први пут њиме био потпуно и свакодневно окружен. Његов командир потпоручник Марко Панић прича да му је од почетка био симпатичан, јер већину војничких термина није разумео, па кад је покушавао нешто да објасни, користио би и српски и немачки језик. Три месеца касније више није морао да се потпомаже немачким.

Кад се прескоче језичке баријере, остају само оне војничке. Жали се да је било тренутака када је мислио да више неће моћи да издржи, али је осећај превазиђене муке на крају ипак био слађи. Ојачао је и физички и ментално, јер га је војна дисциплина научила како да се суочи и са многим другим животним проблемима.

Добио је и приче по које је дошао. О рововима, о војничкој храни, о дружењу. Три месеца службења војног рока у касарнама у Ваљеву, Пожаревцу и Панчеву сасвим је довољно време да овај снајпериста убудуће препричава војничке дане својим потомцима, у Србији или Немачкој, где га већ снови одвуку. ■

Д. БАРИЈАКТАРЕВИЋ

Пешинаци Друге бригаде ускоро у Либану

Спремни за плаве шлемове

Евалуаторски тим Команде Копнене војске којим је руководио потпуковник Горан Марковић оценио је у бази „Југ“ да је пешадијска чета 2. бригаде КоВ обучена за извршавање задатака у оквиру мисије Уједињених нација UNIFIL

Пешадијска чета 2. бригаде Копнене војске биће друга јединица тог ранга, а укупно четврта јединица коју Војска Србије упућује у Либан, како би у склопу шпанског батаљона плавих шлемова чувала мир у тој блискоисточној земљи. Последњем дану евалуације присуствовали су и начелник Центра за мировне операције пуковник Миливоје Пајовић и четворочлани тим шпанске војске који је предводио потпуковник Карлос Мануел Мендоза Перез, будући ко-

мандант батаљона у мисији UNIFIL. Тактичком вежбом „Српски штит 04“ у оквиру које је изведена провера обучености наших плавих шлемова, руководио је пуковник Мухарем Фазлић, начелник штаба Друге бригаде Копнене војске.

Пуковник Миливоје Пајовић, први човек Центра за мировне операције наглашава да су захтеви који се постављају пред учеснике мултинационалних операција под заставом УН веома високи и да се морају строго поштовати. Он је истакао да се сва искуства која наши

припадници доносе из мисија широм света сакупљају, систематизују и уграђују у обуку, како би сваки наредни контингент који се упућује ван граница наше земље био још спремнији да ефикасно и безбедно изврши задатак.

Пуковник Мухарем Фазлић рекао је да су припадници пешадијске чете из састава 2. бригаде у потпуности спремни да изврше све задатке у оквиру мисије UNIFIL. Фазлић каже да се кроз укупно 36 различитих тактичких задатака, који су пред припаднике чете постављани, могао јасно препознати и измерити ниво њихове обучености. Он каже да су задаци, односно „инциденти“ смишљени тако да буду у складу са могућим сценаријима у којима се наши припадници могу наћи на терену. Те ситуације, подвлачи Фазлић, током вежбе инициране су ненајављено, у различито доба дана и ноћи, како би се будући мировњаци проверили до танчина.

ИСКУСТВА КОЈА ОБЕЋАВАЈУ

Вежба „Српски штит 04“ је, према оцени шпанског потпуковника Мануела Мендозе, под чијом ће командом у Либану бити чета српских мировњака, била веома сложена, а 130 припадника Војске Србије показали су висок ниво оспособљености за задатке који их очекују у UNIFIL-у. Он је нагласио да су пешадинци 2. бригаде показали висок ниво војничких вештина и да у потпуности испуњавају стандарде мисије. Имајући у виду резултате које су претходни контингенти припадника Војске Србије показали у Либану, Мендоза верује да ће сарадња са српском војском бити веома добра.

Капетан Горан Рогановић, који ће командовати нашом четом у мировној мисији, оценио је евалуацију као веома успешну, али је подсетио да иза ње стоји неколико месеци интензивне обуке којој је претходи-

ла строга селекција кандидата. Он је истакао да је морал јединице на високом нивоу што се могло видети у даноћним вежбовним активностима. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимио Даримир БАНДА

Обука понтонираца Речне флотиле

Форсирање Саве

На 105. пловном километру Саве, на полигону непосредно уз зидине шабачке тврђаве, припадници Првог понтонирског батаљона Речне флотиле извели су практичну обуку

Старешине и професионални војници понтонирске и амфибијске специјалности, послужоци реморкера, понтонских мостова и ванбродских мотора, возачи возила за вучу и спуштање реморкера, затим возачи послужоци понтонских мостова и посаде амфибијских транспортера недавно су проверавали појединачну и колективну обученост – приликом успостављања скелског ме-

ста преласка, утовара моторних возила на скелу и њиховог превозења. Демонстрирали су, такође и оспособљеност за пловљење и превозење амфибијским транспортером.

– Први понтонирски батаљон и ове године има низ сложених задатака. Међу најзначајнијима су учешће на тактичкој вежби с бојевим гађањем „Плави одговор 2014“, на којој ће, уз Речну флотилу, учествовати и састави Прве, Специјалне и 204. бригаде Ви ПВО. Затим, биће одржана обука припадника јединице на води, која представља најбољи начин да се провери оспособљеност припадника – наводи капетан Бранко Поповић, командир прве понтонирске чете.

Шабачке понтонирце очекује и већ традиционално, постављање и одржавање понтонског моста са 36 понтонских чланака, дужине 360 ме-

тара, који лети на Дунаву повезује градски кеј у Земуну са плажом Лидо на Великом ратном острву.

Током обуке на Сави, у строго дефинисаном времену, склоплена је и скела од три понтонска чланка, носивости 60 тона. Радом је руководио командир скеле старији водник прве класе Горан Стошић, који има дугогодишње искуство. Сложеност рада на води захтева изузетну обученост, прецизност, а посебно усаглашеност приликом извршавања сваке радње – од командира до војника. Због тога излазак на реку увек представља изазов за понтонирце.

Обуку понтонираца Речне флотиле пратили су и слушаоци 57. класе Генералштабног усавршавања, који су после вежбе накратко и прокрстарили Савом. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

>>> У ЛЕСКОВАЧКОЈ касарни „Војвода Петар Бојовић“ одржана је акција „Отворени дан“, којој је присуствовало око хиљаду грађана Јабланичког округа. Према речима команданта Трећег центра за обуку потпуковника Слађана Цветковића, припадници Центра су за суграђане припремили приказ дела најмодернијег наоружања које користе припадници Војске Србије. ■

>>> КУРС под називом „Сећање на Ненада Јеремића - Специфичности рада у патохистолошким, цитолошким и цитогенетским лабораторијама“ у организацији Института за патологију и судску медицину ВМА и Здравственог савета Србије одржан је на Војномедицинској академији. ■

>>> ТРЕЋИ центар за обуку организовао је у сарадњи са Основном школом „Коста Стаменковић“ из Лесковца, акцију добровољног давања крви под називом „Крв живот значи“. ■

>>> КОМАНДА за развој Тимочке бригаде организовала је у сарадњи са Црвеним крстом Зајечара, прикупљање одеће, обуће и играчака за социјално угрожена лица са територије општине Зајечар. ■

>>> КОМАНДАНТ Другог центра за обуку потпуковник Љубиша Стошић уручио је пакете са основним намирницама, средствима за личну хигијену и гардеробом социјално угроженој деци из Ваљева. ■

>>> У САРАДЊИ са Центром за социјални рад Пожаревца и Црвеним Крстом, Центар за обуку Копнене војске наставио је са реализацијом пројекта „Хуманост на делу“. Овога пута притекли у помоћ породици Радише Васића која живи у лошим материјалним условима у селу Лучица код Пожаревца. Породица Васић, у којој је, од четворо деце, најстарије дете са посебним потребама, добила је пакете одеће, обуће, хране и средстава за личну хигијену. ■

>>> ЖЕНСКА фудбалска екипа Војне академије учествовала је на 15. меморијалном турниру у малом фудбалу „Играјмо за 16“ и пласирала се у полуфинале. Организатор турнира је Радио-телевизија Србије у знак сећања на колеге који су изгубили живот у бомбардовању зграде РТС-а у НАТО агресији на Србију, 1999. године. ■

Верска служба у Команди за обуку

Култура живљења у православљу

Капела Светог великомученика Теодора Тирона отворила је, почетком марта, врата православним верницима Команде за обуку. Њено освећење планирано је 5. маја, на празник Светог свештеномученика Платона Бањалучког, некадашњег војног свештеника.

Војни свештеник поручник Селимир Вагић, клирик епархије Бачке, опремање и освештање капеле доживео је као прво велико искушење, али и радост свог мисионарског задатка. С благословом патријарха Иринеја и епископа јегарског и војног Порфирија, он је, са неколицином колега, први после Другог светског рата у Војсци обукао униформу с верским обележјима. За сада једини војни свештеник у Команди за обуку, са помоћником старијим водником Миланом Димитријевићем брине о верском животу православних верника, који раде у тој јединици, настојећи да, како каже, васпостави оно што је пре неколико деценија, вољом идеолошких противника Цркве, било уништено.

Патриотизам у вери

– После неколико деценија, у кругу касарне „Топчидер“ положили смо бадњак на Бадњи дан. Веома емотивно сам доживео тај чин, пред мноштвом старешина, војника и цивилних лица који су желели да поделе радост Божића – сећа се презвитер Вагић догађаја с почетка године.

Прихватањем дужности војног свештеника наш саговорник нашао се пред изазовом да у средини у којој је однос према православној вери и Цркви био деценијама занемариван, обнови културу живљења у православљу. И служба Цркви и служба Војсци, сматра отац Селимир, носе

Војни свештеник поручник Селимир Вагић

спремност на одрицање, жртве и трпљење у корист општег добра. Војни свештеници носе и једну и другу униформу, те је њихова мисија још сложенија, јер захтева придржавање строгих правила и једне и друге „службе“.

– Није наш посао да будемо део ланца командовања, нити да непосредно саветујемо старешине о томе шта у служби треба да чине. Војно свештенство гради и негује идеале, које једнако проповеда и православље и грађански морал. Медији су се често бавили тривијалним питањима када је реч о верској служби у Војсци, почев од тога колике ће бити плате војних свештеника до тога колика ће бити дозвољена дужина браде. Оно што је збиља значајно јесте колико ће наше присуство и рад у јединицама допринети квалитету духовног живота, а самим тим и квалитету рада људи на служби у Војсци – каже поручник Вагић.

Он периодично посећује јединице које су потчињене Команди за обуку, где разговара са њиховим припадницима и обавља молитвене обреде. Такође, истиче да постоји иницијатива да се у одређеном броју центара за обуку у службу прими још неколико свештеника, као што је то учињено у бригадама Копнене војске и Ваздухопловства и ПВО.

Случајности нису случајне

Описујући првих неколико месеци рада у Команди за обуку, нарочито посао уређења капеле Светог Теодора Тирона, отац Селимир Вагић препознаје смисао у, наизглед, случајним околностима.

– Није случајно да је наша капела посвећена великомученику Теодору Тирону. Тирон значи регрут, а ово је Команда за обуку. Овде долазе они који се регрутују и први пут ступају у редове војске – истиче он.

Сваки детаљ капеле који је показао наш саговорник има своју „причу“, од четири спирално резбарена стуба иконостаса, направљених од одбачених комада дрвета, који симболизују четири припадника Прве армије који су 1999. године, недалеко одатле, изгубили живот у одбрани од НАТО-а, до певнице коју су, такође случајно, пронашли и рестаурирали припадници Команде за обуку и штићеници терапеутске заједнице „Земља живих“ – институције Српске православне цркве која се бави лечењем болести зависности.

– Радом на уређењу храма и приложништвом многи су, у место које нас сваког јутра окупља на молитви, уградили и делић себе. Многи од нас овде виде делић свог труда и на тај начин осећају радост и духовни мир – каже војни свештеник Команде.

Иако на иконостасу радови нису завршени, капела већ зрачи специфичном лепотом. Отац Вагић наглашава да то место неће бити „светије“ једноставним доношењем још неколико икона, већ односом који Црква буде градила са људима због којих се ту и населила.

– Од увођења верске службе у нашу војску доста тога је урађено на уређењу богослужбених просторија. Много тога, истина, треба још да се уради. Пре свега, важно је да однос Цркве и Војске поново заблести – наглашава војни свештеник поручник Селимир Вагић. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

Снимила Душка СТЕФАНОВИЋ

Сећање на хероје

У касарни „Тоичидер“ обележена је 15. годишњица погибје припадника Команде Прве армије Војске Југославије. У раним јунијарњим часовима 31. марта 1999. године, са њеј пројектила погођена је зграда Команде Прве армије, када су на својим радним местима погинула четири официра, пуковници Љубомир Томић, Сјаниша Миловановић и Јован Бугарић и капетан Мишар Милинковић. На спомен-обележје погинулим припадницима Прве армије венце и цвеће положили су чланови породица погинулих и делегација Команде за обуку.

У обреновачком селу Вукићевица, 5. априла обележена је њенаесета годишњица смрти мајора Небојше Тејавца, који је погинуо од дејства противрадарске ракете по положају Осмог ракетног дивизиона из састава 250. ракетне бригаде, током НАТО агресије. Том приликом њеј припадника јединице је рањено. За заслуге у одбрани земље Небојша Тејавца је постхумно унапређен у чин мајора и одликован Орденом за заслуге у области одбране и безбедности Сјена. Поред спомен-обележја подигнутом на месту старања, од прошле године једна од обреновачких улица носи назив по мајору Небојши Тејавцу.

На Краљевом столу на планини Маљен, обележена је њенаесета годишњица погибје двојице младих официра херојске 126. бригаде ВОЈИН, Сине Радића и Жеља Савичића. Они су обављајући дужности на радару, 6. априла 1999. године, страдали од дејства НАТО авијације.

У оквиру пројекта „Дани сећања на Миленка Павловића“, 204. ваздухопловна бригада организовала је на спорским теренима аеродрома Бајајница, шесте Априлски куј „Херојима у часи“. Поред турнира у малом фудбалу и одбојци, положени су и венци на Спомен браниоцима Београда 1941. године на Земунском кеју. Априлски куј „Херојима у часи“ организује се традиционално у знак сећања на погинуле припаднике Ваздухопловства и противваздухопловне одбране у НАТО агресији 1999. године.

Др Радослав Гађиновић, научни саветник у Институту

Младобосанци у историји

Убиство аустроугарског престолонаследника Франца Фердинанда 1914. године у Сарајеву третирао се, у то време, као и убиство било ког представника окупаторске војске. Треба истаћи да анексија Босне и Херцеговине није била призната од већине држава, јер је спроведена против воље грађана Босне и Херцеговине и одлука Берлинског конгреса. Најбољу оцену политичке позадине Сарајевског атентата дао је један његов учесник: „То је било без икаква размишљања, као кад вода налети, без икакве суставности.”

Једна од најзначајнијих, а многи би рекли и „најсветлијих” страница српске војне историје везује се за време Првог светског рата. Велики јубилеј, сто година од његовог избијања, управо је почео, а већ неколико година до нас стижу изводи једног броја аутора западне историографије, којима се заговара редефинисање историје и проглашавања нових криваца за избијање Великог рата. Како су већ последњих неколико деценија дефинисани „дежурни кривци” за скоро сва дешавања на Балкану у српском лику и делу, „смешти” нам се још једна значајна улога у светској историји. Хоћемо ли је прихватити? Хоћемо ли мирно прочитати и саслушати шта смо све починили пре сто година, или ћемо писати и говорити по Ранкеу – онако како је уистину било – сазнаћемо врло брзо.

Сарајевски атентат, као мисаони окидач и за једну и за другу варијанту читања историје, свакако је догађај од којег треба кренути. Професор др Радослав Гађиновић, научни саветник у Институту за политичке студије у Београду, отвара неколико, за ову тему, најзначајнијих питања: каква је организација Млада Босна, да ли је Србија била умешана у припрему атентата на аустроугарског престолонаследника, да ли би Аустроугарска и Немачка нападе Србију и да није било Сарајевског атентата, какав је епилог забележила историографија тог времена...

Тим током креће се и разговор који следи.

Аустроугарска је окупирала Босну и Херцеговину на основу одлуке Берлинског конгреса 1878. године и Аустројско-турске конвенције. Шта се на њерену заиста догађало?

– Током окупације Аустроугарска је истовремено спроводила тоталну пропаганду како би убедила велике силе да временски ограничени мандат за окупацију претвори у трајно запоседање. Сматрала је да се окупација темељи на међународном праву, а затим је, истовремено, убеђивала светско јавно мњење да је она изведена и на државноправној и унутрашњој основи. По првом тумачењу, све законске мере окупационе власти биле су привремене, а по другом тумачењу трајне. Иза питања правног положаја Босне и Херцеговине стајало је питање ко је стварни господар у тим покрајинама. По конвенцији из 1879. године, султаново име и турске заставе били су само симбол турске власти, али је све остало носило ознаке аустроугарске трајне присутности у покрајинама. Иза теорија које су се у вези с тим развијале стајали су одређени политички интереси, а не право. И баш је та правна нејасноћа утицала на то да је положај Босне и Херцеговине зависио од односа одређених снага које су кршиле међународно право, а стално су истицале да се њихове тежње темеље на законској основи. Српска правна школа увек се држала закључка да аустроугарско запоседање Босне и Херцеговине има међународноправно, а не државноправно обележје, то јест да је то међународно и отворено, а не унутрашње и затворено питање. То исто гледиште одредило је природу политичког покрета српског народа у Босни и Херцеговини. Непосредно након уласка војске 1878. године била је образована управа која је имала чисто војно обележје. Делимично су за одређено време били задржани и стари турски великодостојници, а у Херцеговини су привремено постављене и извесне устаничке старешине на чело неких срезова. Од 1. јула

— ЖИВОТ

1879. Војна управа прераста у поредак у којем је главна власт била Земаљска влада чији су поглавари били одговорни заједничкој влади у Бечу, а покрајином се управљало као прикљученом колонијом.

Аустријски министар спољних послова предвиђао је брзу и лаку окупацију.

– Бечки двор био је јако нестрпљив да спроведе одлуке европских моћника и само 16 дана по завршетку рада међународног скупа у Берлину аустроугарске трупе су прешле босанскохерцеговачку границу и почеле марш према Сарајеву, Мостару, Бања Луци, Тузли и осталим градовима. Процена аустријског министра спољних послова Јулијуса Андрашија да ће окупација бити безболна и да ће бечку војну окупациону силу народ Босне и Херцеговине дочекати с цвећем, показала се као погрешна. Међутим, већина припадника католичке вере дочекала је окупаторске трупе као спасиоце, али се припадници друге две конфесије – православци и муслимани нису тако понашали. Познати вођа отпора био је имам Хаџи Лојо, који је одмах након хапшења интерниран у злогласну тамницу у Терезину. Иако је Андраши предвиђао брзу и лаку окупацију Босне и Херцеговине, „с четом војника и са плех музиком на челу“, командант хабзбуршких трупа, генерал Јосип Филиповић, родом из хрватске породице с оближње Војне границе, морао је да употреби више од 200.000 војника, који су успели да „умире“ ове две покрајине тек после три месеца тешких борби. После окупације Босне и Херцеговине престају сва права и слободе грађана.

Историја бележи да су се окупационе власти држале пароле: „савићи или скршити“.

– Одмах по окупацији Босне и Херцеговине, Аустроугарска је развила широку дипломатску активност широм света како би што елегантније спровела у дело идеју о анексији Босне и Херцеговине. Прва седница заједничких министара Монархије о анексији, на којој су присуствовали и угарски министри, одржана је 18. новембра 1907. године. На њој је решено да се анексија оствари „кад је прилике затраже и допусте“. Одмах

затим почела је активност како би се створиле, а затим операционализовале повољне прилике, наравно – што пре. У Хрватској је 24. децембра 1907. постављен за бана заклето непријатељ Срба, барон Павле Раух. Из Беча и Сарајева чињено је све што се могло да се што више наруше односи између Србије и Црне Горе, како би се слободне српске државе у одлучном часу нашле неактивне и узајамно компромитоване. У Босни почињу масовни претресци, али и хапшења и застрашивања. Тада је настала позната парола „савићи или скршити“. Став Срба био је миран, али одлучан.

На какав однос Русије су наишла догађања у Босни и Херцеговини?

– У то време је руско Министарства иностраних дела водио Александар Петровић Извољски, државник којем није недостајало даровитости, али сувише сангвиничан и прилично брзоплет. Он је, из побуда које још нису сасвим објашњене и разумљиве, 2. јула 1908. Фон Еренталу упутио мемоар, у којем му је понудио изванредан споразум и поставио питање анексије. Оно, као и питање Дарданела, које је за Русе било од велике важности, имало је, по његовом упорном тумачењу, европски карактер, што је могло да се реши у духу пријатељског реципроцитета. Била је то понуда на коју је бечка дипломатија одавно чекала. Руска понуда била је утолико повољнија, јер је уз Босну и Херцеговину обухватала и Новопазарски санџак. Понуда Извољског дошла је у исто време када и вести о младотурској револуцији. Оба догађаја иза-

звала су у Бечу живу активност и, повезана, одлучила су нов обрт у историји. Када је решио да спроведе анексију, после руске понуде и догађаја у Турској, аустријски министар спољних послова Ерентал је европску ситуацију сматрао врло повољном. Намеравао је да утврди нагодбу с Русијом, обећавајући јој пријатељско држање по питању Дарданела. Немачки пристанак је већ имао. Француска је била нератоборна и заузета у Мароку. Италију је намеравао да заустави тако што ће напустити Санџак и тиме је уверити да нема амбицију ка даљем продирању, и да анексија не значи за Аустрију никакву нову добит, него управо, због напуштања територија, чак и неку врсту жртве. Тим лукавим дипломатским потезом надао се да ће добити и повећење нове Турске. За Енглеску, која је Аустрију и увела у Босну и Херцеговину, веровао је да неће, поводом анексије, предузимати ништа озбиљније. У Бечу је 6. октобра 1908. обнародован указ цара Фрање Јосифа о анексији Босне и Херцеговине.

На све што уследила је реакција сџановнишџива анексираних џериџорије.

– После анексије босанскохерцеговачки студенти изјавили су да они ни по коју цену неће признати анексију, јер

вић у Алманаху Просвјете 1910, у истоименом чланку. Владимир Гаџиновић, оснивач омладинске ослободилачке организације Млада Босна постаје и њен идејни вођа. Он има највеће заслуге за њено omasовљавање. Ускоро се Младој Босни прикључују припадници свих народа Босне и Херцеговине. Ова организација имала је за циљ ослобођење Босне и Херцеговине и уједињење свих словенских народа. Њени припадници борили су се против Аустроугарске монархије, сматрајући је окупатором, без легалне и легитимне власти. Дакле, у таквим околностима, које су владале од анексије 1908. године, под све снажнијим терором, народи БиХ дошли су у ситуацију да под притиском изгубе своју самобитност и достојанство.

Шџа је џрејџходило Сарајевском аџенџаџу?

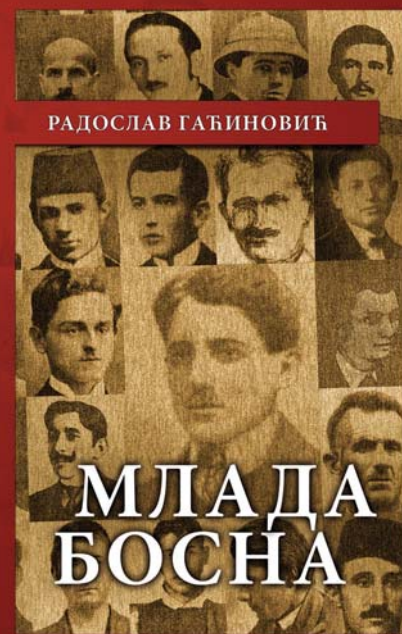
– Младобосанци су сматрали да и међународно право одобрава борбу против окупатора. Убиство аустроугарског престолонаследника Франца Фердинанда 1914. године у Сарајеву третирао се у то време као и убиство било ког представника окупаторске војске. Треба истаћи да анексија Босне и Херцеговине није била призната од већине држава, јер је спроведена против воље грађана Босне и Херцеговине и одлука Берлинског конгреса.

ПРОМОЦИЈА КЊИГЕ „МЛАДА БОСНА“

У уторак, 22. априла, у 15.00 часова, у Дому Војске Србије у Београду, одржаће се промоција књиге „Млада Босна“ проф. др Радослава Гаџиновића. Књигу ће представити дописни члан САНУ проф. др Љубодраг Димић, редитељ Емир Кустурица, проф. др Дарко Танасковић и аутор.

„Млада Босна“ настоји да интердисциплинарно осветли дубинске димензије догађаја с почетка XX века који су, уз велике жртве, променили ток историје. Монографија даје аргументе за тврдњу да Србија није одговорна за атентат у Сарајеву и чињенично доказује да би Аустроугарска напала Србију и да Сарајевског атентата није било.

Књига садржи бројне фотографије учесника и места на којима су се одвијали описани догађаји, као и факсимиле значајних докумената.

она представља најобичнију пљачку, а „ако Аустроугарска хоће да нас прогута ми ћемо јој прогристи стомак.“ У Србији је проглас анексије изазвао највеће незадовољство. Цела земља осећала се тешко погођеном. Ударац је био намењен не толико Босни и Србији колико српској идеји и целој српској будућности.

Млада Босна насџаје као логична реакција – омладински ослободилачки џокрејџ.

– Израз „Млада Босна“ први је употребио Петар Кочић у листу „Отаџбина“ 1907. године, а затим Владимир Гаџино-

После окупације и анексије Босне и Херцеговине Аустроугарска се према тим провинцијама понашала као према свом етничком простору с једне стране, а према њеним грађанима као према поданицима и робовима, с друге стране. Аустроугарска је спроводила терор према свима – Србима, Хрватима и Муслиманима, па су чланови Младе Босне били представници свих народа: Владимир Гаџиновић, Гаврило Принцип, Мустафа Голубић, Мухамед Мехмедбашић, Данило Илић, Недељко Чабриновић, Иво Крањчевић, Драгутин Мрас, Драго Радовић, Јово Варагић, Милош Видаковић, Боривоје Јевтић, Ђулага Буковац, Ибро Фазлиновић, Матеј Кордић, Лазар Ђукић, Богдан Жерајић... Многи су та-

да у свету сматрали да је Сарајевски атентат био акт револуционарног отпора према окупатору, присећајући се европске традиције тираноубиства која се заснива на теоријама класичног републиканства старе Грчке и Рима.

Како је обликована идеологија Младе Босне? Шта је било њено идејно исходиште?

– Младобосанцима је у сопственој земљи било ускраћено слободно политичко изражавање, те су оснивали тајна удруживања чији је крајњи циљ био протеривање хабзбуршког окупационог система из БиХ и из свих јужнословенских земаља. Гаврило Принцип, Владимир Гађиновић и њихови другови радили су у илегалним револуционарним удружењима омладинаца, која су оснивана у БиХ, Хрватској, Словенији, Далмацији и међу исељеницима у САД.

Ситуација међу Јужним Словенима у годинама које су непосредно претходиле 1914. била је веома сложена. Анализирајући је, прослављени писац и добитник Нобелове награде Иво Андрић записао је: „Читаво наше друштво хрче недостојно, само су писци и револуционари будни,“ а познати амерички новинар Џон Рид констатовао је: „Код Срба сваки обични војник зна зашто се бори. Кад је био дете, мајка га је поздрављала речима – здраво осветниче Косова“. Велики српски песник, државник и владика Петар Петровић Његош тврдио је да свако онај ко збаци тиранина испуњава божију мисију.

Познајмо гесло омладинског ослободилачког покрета Млада Босна и јесте било: „Хоћемо или да умremo у животињу или живимо у смрти“.

– Очигледно је да страх од смрти код њих није постојао, а да је филозофија неопходности умирања за будућност и слободу била уткана у свест ових храбрих и поносних младића.

Какав је био однос између Младе Босне и организације Уједињење или смрт, познатије као Црна рука?

– Неки писци тврде да је организација Уједињење или смрт Младу Босну политички индоктринисала, што се на основу историјских чињеница лако демантује. Један од чланова Младе Босне Богдан Жерајић покушао је атентат на генерала Маријана Варешанина, 2. јуна 1910, када организација Уједињење или смрт није ни постојала. Може се тврдити да је идеја о атентату никла искључиво у грудима младића из Босне и Херцеговине, који више нису могли да подносе насиље Монархије. Декларација Српске владе из марта 1909. године, којом је прихваћен чин анексије, као и пасивност Срба из Босне и Херцеговине, за Богдана Жерајића били су сурови ударци. На војним припремама у Србији рекао је једном официру „да је неопходно ослободити се или умрети.“

После хапшења Принцип је у свом исказу изјавио да се још 1912. године закleo на Жерајићевом гробу да ће га осветити. Кад је први пут посетио Србију, понео је у Босну прегршт „слободне српске земље“ и положио је на Жера-

јићев гроб. Током процеса, Гаврилу Принципу је, 19. октобра 1914, прочитана брошура Владимира Гађиновића о Жерајићу „Смрт једног хероја“, као литература која је, према оптужби, утицала на дело оптуженог.

Владимир Гађиновић је темељито радио на припреми и организацији масовног устанка против Аустроугарске монархије. Његови основи предуслов за извођење масовног устанка у БиХ била је јака и моћна Србија у војном и економском погледу, јер је на време схватио да се индивидуалним акцијама не може поразити хабзбуршки окупатор.

Хипотезе према којима су Сарајевски атентат инспирисале тајне службе Русије, Француске и Британије, или сличне организације у Немачкој, Мађарској и Аустрији, било директно или индиректно, нису потврђене историјским истраживањима и представљају замагљивање историјских чињеница.

Историчар Алан Џ. П. Тејлор сматра да је главни разлог за атентат одлука да престолонаследник свечано парадире сарајевским улицама у часу кад су Срби у црквама обележавали годишњицу Косовског боја: „То би било исто као да је енглески краљ шетао улицама Даблина на Дан светог Патрика.“

Веома је значајан податак који је у сарајевском архиву пронашао историчар Војислав Боггићевић, о томе да је полиција била обавештена о намерама Гаврила Принципа и могућем атентату још 20. октобра 1913, али га је пустила да пред атентат слободно шета сарајевским улицама. Једном српском историчару руководилац у бечком ратном архиву није дозволио да види тај извештај.

Епиграф: Франц Фердинанд је убијен, уследио је судски процес.

– Атентатори су ухапшени, суђено им је од 12. до 28. октобра 1914, а пресуде су им изречене 28. октобра. Данило Илић, Вељко Чубриловић и Мишко Јовановић осуђени су на смрт вешањем, а пресуда је извршена 3. фебруара 1915. године. Митар Керовић, Јаков Миловић осуђени су на доживотну робију, а Неђо Керовић на казну строгог затвора у трајању од 20 година. Гаврилу Принципу и Недељку Чабриновићу, с обзиром на то да су по аустроугарском закону били малолетни, изречена је максимална казна од 20 година затвора. На Видовдан 28. јуна 1914, на вест о Сарајевском атентату и погибији надвојводе Франца Фердинанда, Иво Андрић пакује своје оскудне студентске кофере и напушта Краков. Отаџбински родољубиви набој бившег револуционара враћа у земљу на поприште историје. Одмах по доласку у Сплит, средином јула, аустроугарска полиција хапси Иву Андрића и одводи га прво у Шибеник, а затим у тамницу у Марибор у којој ће, као политички затвореник, остати до марта 1915. године. Међу зидовима мариборске тамнице, понижен, Андрић интензивно пише. У тој злогласној тамници васкрсавају његова дела „Ех Понто“ и „Немири“.

Најбољу оцену политичке позадине Сарајевског атентата 1914. године дао је један његов учесник: „То је било без икаква размишљања, као кад вода налети, без икакве сустваности.“ ■

Драгана МАРКОВИЋ

Концерт ансамбла „Станислав Бинички“ у Војној академији

Концерту Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички“ у Војној академији, у знак сећања на жртве Нато агресије 1999. године, присуствовао је и министар одбране Небојша Родић са сарадницима.

На концерту су изведене композиције „Тамна је ноћ“, Бетовенова „Ероика“, „Ово је Србија“ и „Востани Србије“, а ансамблом је дириговао мајор мр Игор Митровић. Наступили су и вокални солиста Алекса Васић и глумци Народног позоришта Марија Бергам и Ђорђе Марковић, који су казивали стихове српске родољубиве и љубавне поезије. ■

Филм о Момчилу Гаврићу

У Дому Војске Србије одржана је пројекција филма о Момчилу Гаврићу, најмлађем поднареднику на свету у току Првог светског рата. Присутницима су се обратили Алекса Зарев из Удружења ратних добровољаца 1912–1918, Милош Бата Милатовић, аутор филма снимљеног 1987. године и Милисав Секулић, аутор књиге „Са Гучева у легенду“. У програму је учествовао и хор Храма светог Василија Острошког на Бањици. ■

>>> ДИРЕКТОР Медија центра „Одбрана“ потпуковник Славољуб Марковић уручио је појединцима и организацијама захвалнице за учешће у организацији изложбе „Скривено благо Дома Јеврема Грујића“ одржаној од 13. фебруара до 15. марта у Галерији Дома Војске Србије. Уручењу су присуствовали и представници „Дома Јеврема Грујића“, Лазар Шећеровић и Александар Цонић. Захвалнице су уручене Ивани Весковић, кустосу изложбе, Централном институту за конзервацију у Београду, Заводу за заштиту споменика културе Града Београда, Војној штампарији, Агенцији „Fragile“, Војној установи „Дедиње“ – ресторану Дома Војске Србије, затим, волонтерима – студентима Одељења за историју уметности Филозофског факултета, представницима „Дома Јеврема Грујића“ и Медија центра „Одбрана“.

>>> КЊИГА „Србија у Великој рату 1914–1918“ Душана Бабца представљена је у свечаној сали Скупштине општине у Крагујевцу. Промоцију је отворио председник Организације резервних војних старешина Крагујевца Петар Дрманац, а скупу се обратио и председник Општинског одбора СУБНОР-а Жељко Зиројевић. Књигу су представили рецензент др Миле Бјелајац и аутор, као и представници издавача Медија центра „Одбрана“, начелник Издавачке делатности Драгана Марковић и уредник књиге мр Снежана Ђокић.

>>> НА ПРЕДСТАВЉАЊУ романа Борка Гвозденовића „Човек сам себи судбина ... или, како се ишло у борбу за слободу“, у Дому Војске Србије, о порукама књиге говорили су др Мирољуб Васић, историчар, др Бранко Крга, генерал у пензији, Пуриша Ђорђевић, режисер, мр Дејан А. Милић и аутор. У програму је учествовала и глумица Вјера Мујовић. Књига садржи казивања 18 првобораца српског народноослободилачког покрета и револуције, који сведоче како су постали партизани 1941. године.

>>> УМЕТНИЧКИ ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ одржао је концерт у Дома Војске у Београду на коме су изведене композиције немачког барокног композитора Георга Филипа Телемана. Дириговао је Павле Медаковић, а уз симфонијски оркестар „Станислав Бинички“ наступили су и солисти, Младен Ђорђевић, труба, Јован Савић, труба, Ненад Нинковић, труба, Драган Лазић, обоа, Марија Лазић, обоа и Милан Поповић, континуо.

>>> НА КОНЦЕРТНОЈ вечери посвећеној Петру Иличу Чајковском, руском композитору позног романтизма, аутора балетске, оперске и симфонијске музике, Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ извео је три оперске арије, а солисти су били Данило Стошић, тенор, Драгољуб Бајић, бас, Драгутин Матић, баритон и Младен Дрењић, виолина. Ансамблом је дириговала Ана Зорана Брајовић.

>>> У ОКВИРУ изложбе „Милош Бабић, равнотежа знакова“, др Ирина Суботић одржала је предавање о авангардном периоду у уметности Милоша Бабића. Предавање је уједно било и стручно вођење кроз део изложбе који захвата сликареву авангардну фазу.

>>> ТЕМА новог броја часописа „Макетар плус“ је домаћи ловац Икарус ИК-2, који је представљао значајан корак у развоју наше ваздухопловне индустрије између два рата. Часопис наставља с приказивањем активности у раду макетарске радионице, сарадњи са цивилним и војним установама, те наступима на међународним макетарским догађањима и осталим активностима. ■

Изложба „Историја ЧЕШКО-СРПСКЕ ВОЈНЕ САРАДЊЕ“

Председник Чешке Милош Земан отворио је 1. априла изложбу „Историја чешко-српске војне сарадње“ у Војном музеју на Калемегдану, у оквиру посете нашој земљи. Свечаном отварању присуствовали су министар одбране Небојша Родић, начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић, представници дипломатског кора и гости.

Поздрављајући окупљене, председник Земан је истакао да је овом приликом изложено неколико десетина слика које сведоче о војној сарадњи тадашње југословенске и чехословачке војске у време савеза Мале Антанте.

– На неким од слика може се видети да су многи српски генерали носили највише војно одликовање Републике Чешке, Орден белог лава – истакао је председник Земан, указујући да је савез Мала Антанта тада оформљен да се избори са једним непријатељем, не слутећи да ће уследити други и већи непријатељ у виду нацистичких снага, против кога ни једна од земаља није могла да се бори појединачно.

Према речима директора Војноисторијског института Прага пуковника Алеша Книжека, српску и чешку војску повезује више од века пријатељских односа и сарадње, додајући да су

се преци оба народа у ратовима који су обележили 20. век борили против истог непријатеља. Он је, такође, подсетио на најзначајније датуме када је реч о сарадњи двеју земаља, нагласивши да изложба у Војном музеју на Калемегдану, управо осликава тај дух.

Изложба „Историја чешко-српске војне сарадње“, како је истакао начелник Војног музеја потпуковник др Иван Мијатовић, настала је у сарадњи Војног историјског института Праг и Војног музеја Београд. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимео Д. БАНДА

ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ И НОВИ МЕДИЈИ

Начелник Управе за односе са јавношћу пуковник Петар Бошковић отворио је радионицу „Министарство одбране и Војска Србије и нови медији“, намењену представницима медија који прате систем одбране. Он је истакао да је Министарство одбране једно од ретких у нашој земљи које у комуникацији са јавношћу користи и друштвене мреже, најављујући организацијске промене у тој Управи које су управо последица растућег значаја и важности тог вида наступа у јавности.

Пуковник Бошковић је указао на значај улоге официра за односе са јавношћу, као и на сет упутства и правилника везаних за наступ у медијима и односе са јавношћу које је Министарство одбране израдило и чија издања се редовно ажурирају. Истакнута је и важност едукације корисника друштвених мрежа у систему одбране, као најбољег начина за превенцију њихове злоупотребе.

У току дводневне радионице о интернету, новим медијима и друштвеним мрежама у Србији, говорили су др

Борислав Миљановић, директор агенције „Represent Communications“ и Ана Мирковић, директорка Института за дигиталне комуникације. О томе како медији и новинари користе интернет и друштвене мреже говорили су Зоран Станојевић, уредник у РТС-у и Ратко Фемић, новинар „Новог магазина“, а о наступу Министарства одбране и Војске Србије на интернету и друштвеним мрежама говорили су портпарол тог министарства мајор Јован Кривокапић и руководилац Групе за интернет Управе за односе са јавношћу мајор Зоран Бобар.

На скупу је било речи и о искуствима међународних организација у коришћењу нових медија и друштвених мрежа, као и о искуству државних институција у тој области. Радионица је организована уз подршку Амбасаде Уједињеног Краљевства у Београду. ■

Б. МИЉИЋ

Нови Уређивачки одбор „Војносанитетског прегледа“

Конститутивном састанку новог Уређивачког одбора часописа „Војносанитетски преглед“ (ВСП) присуствовали су председник Издавачког савета ВСП начелник Управе за војно здравство бригадни генерал проф. др Зоран Поповић и начелник ВМА бригадни генерал проф. др Маријан Новаковић.

У уводној речи генерал Поповић истакао је значајан допринос чланова Уређивачког одбора у досадашњем развоју часописа и његовом позиционирању међу 155 најпознатијих часописа света из области опште и интерне медицине. Управо за време мандата досадашњег Уређивачког одбора ВСП, часопис је ушао у систем праћења познате базе научне публицистике Science Citation Index Expanded (SCIE) и добио свој први импакт фактор.

Бригадни генерал проф. др Маријан Новаковић истакао је решеност Управе ВМА да, као и до сада, пружи сву неопходну подршку развоју и унапређењу часописа. Главна и одговорна уредница ВСП, проф. др Силва Добрић, подсетила је присутне на развојни пут ВСП и проблеме са којима се уредништва научних часописа сусрећу у свом раду.

Према одредбама Пословника о раду Уређивачког одбора мандат уредника траје четири године са могућношћу реизбора. Уредницима којима је истекао двоструки мандат (проф. др Снежана Церковић, проф. др Бранка Ђуровић, проф. др Гордана Мандић Гајић, Дара Стефановић, проф. др Ђоко Максић, проф. др Ранко Раичевић, проф. др Предраг Ромић, проф. др Војкан Станић, проф. др Весна Шуљагић, проф. др Милан Вишњић) уручене су захвалнице за рад на подизању квалитета и угледа часописа.

Новоименовани чланови Уређивачког одбора су наставници Медицинског факултета ВМА, Универзитета одбране у Београду: проф. др Гордана Дедић (област психијатрија), потпуковник проф. др Тихомир Илић (област неурологија), пуковник доц. др Зоран Лазич (област епидемиологија), проф. др Славица Рађен (област хигијена и исхрана), доц. др Лепосава Секуловић (област радиологија), проф. др Маја Шурбатовић (област анестезиологија и интензивна терапија) и пук. проф. др Дино Тарабар (област гастроентерологија); наставници Медицинског факултета Универзитета у Београду – академик Зоран Кривокапић (област хирургија), проф. др Бранка Николић (област гинекологија и акушерство) и проф. др Слободан Славковић (област ортопедија и трауматологија); наставници Медицинског факултета Универзитета у Новом Саду – проф. др Славица Ушај Кнежевић (област патологија).

Именовано је и више чланова међународног уређивачког одбора. „Војносанитетски преглед“ је часопис лекара, стоматолога и фармацеута Војске Србије. Излази од септембра 1944. године, настаљајући традицију часописа „Војно-санитетски гласник“ који је излазио од 1930. до 1941. године. Часопис је један од водећих домаћих биомедицинских часописа. Од 2008. године налази се на тзв. SCI листи, а 2010. године добио је импакт фактор и тиме постао један од ретких домаћих научних часописа са међународним статусом. ■

Ликовни програм

тел. 3234-712

Галерија Дома Војске Србије (радно време: сваког дана сем недеље од 11 до 19 часова)

16. 4. у 19, Велика галерија – Отварање изложбе „Грчка у свести и срцу српских сликара“, аутор Никола Кусовац. Отворена до 10. маја.

22. 4. у 17,30, Мала галерија – Отварање изложбе „Гвоздени пук“, Народни музеј Топлице, Прокупље. Траје до 10. маја.

Књижевни програм

тел. 3201-728

22. 4. у 15, Свечана сала – Промоција књиге Радослава Гађиновића „Млада Босна“.

О књизи говоре дописни члан САНУ проф. др Љубодраг Димић, проф. др Дарко Танасковић, редитељ Емир Кустурица и аутор.

29. 4. у 15, Атријум – Промоција часописа „Балкански рат у слици и речи“, Историјски архив Пожаревац.

Музички програм

тел. 3201-728

15. 4. у 19,30 Свечана сала – „Наша деца“, традиционални концерт Уметничког ансамбла „Станислав Бинички“ и деце професионалних припадника Војске Србије и Министарства одбране.

Сусрет олдтајмера у Сомбору

Десети јубиларни Сусрет олдтајмера биће одржан 26. и 27. априла у Сомбору. Ове године тема је популарни „фића“ и очекује се учешће представника италијанског клуба „Фиат 500“.

У плану организатора је да глумац Драган Николић провоза реплику „фиће“ из филма „Национална класа“. ■

Верски празници 15–30. априла

- ✝ Православни
17. април – Велики четвртак (Велико бденије)
18. април – Велики петак
19. април – Велика субота
20. април – Васкрсење Господа Исуса Христа – Васкрс
21. април – Васкрсни понедељак
22. април – Васкрсни уторак
- ✝ Католички
17. април – Четвртак Вечере Господње (Велики четвртак)
18. април – Петак Муке Господње (Велики петак)
19. април – Велика субота
20. април – Ускрснуће Господиново
- ✡ Јеврејски
15–22. април – Песах

ВАСКРСЕЊЕ

Трећег дана, пре зоре, Христос је васкрсао. Сина Божијег и Сина човечијег смрт није могла задржати у својој власти. Тако су побеђени човекови највећи непријатељи и противници: ђаво, грех и смрт. Зато је за хришћане Васкрс највећи празник, славље над слављима, радост над радостима.

Певамо: „Христос васкрсе из мртвих, смрћу смрт уништи и онима који су у гробовима, живот дарова”. На Васкрсење, које увек пада у недељу (датум се мења) одлазимо рано, пре свитања у храм, држимо упаљене свеће, као симбол победе светлости над тамом и поздрављамо се најрадоснијим поздравом: „Христос васкрсе”. Отпоздрављамо: „Ваистину васкрсе”. Тим поздравом анђели су поздравили побожне жене мироносице које су прве дошле у освит васкршењег јутра на Христов гроб и виделе да је празан.

На Васкрс се припремају кувана црвена јаја као симбол живота и васкрсења, обилазе се гробови умрлих и даривају се јаја. ■

ПЕСАХ

Слави се у спомен спасења Јевреја из мисирског ропства. У почетку се празновао седам дана, али је због непрецизности старог јеврејског календара усвојен обичај да се у земљама дијаспоре слави осам дана, и то сваке године од 15. до 22. нисана, при чему су прва и последња два дана пуни празници, а средња четири полупразници. Међутим, у Израелу се Песах и данас слави седам дана.

Један је од три ходочасна празника. Назива се још „Празник пролећа” и „Празник бесквасног хлеба”. ■

Формирање Српске добровољачке дивизије

У Одеси је, новембра 1915. године, почело формирање српског добровољачког одреда од словенских припадника Аустроугарске војске заробљених на руском фронту. До средине априла 1916. године формирана су два пешадијска пука Српске добровољачке дивизије.

Српска влада је после одлуке да у Русији образује добровољачку војску, 11. фебруара 1916, одредила официре за формирање Прве дивизије српске добровољачке војске. Указом је за команданта одређен генералштабни пуковник Стеван С. Хаџић, за његовог помоћника генералштабни пуковник Драгутин Кушаковић, а за начелника Штаба артиљеријски мајор Војин Максимовић.

Указом од 21. фебруара одређена су два команданта бригада, четири команданта пука, 12 команданата батаљона, 26 командира чета, 31 подофицир и војник, као и потребан број чиновника. Након што је командант дивизије добио упутство за путовање с Крфа до Одесе и за даљи рад, с Крфа је, 3. марта, кренуло за Париз 130 војних лица. Из Париза су 15. марта отишли у Лондон, а затим преко Шведске у Русију. Пуковник Хаџић стигао је у Одесу 14. априла 1916. и сутрадан је врховном команданту престолонаследнику Александру послао извештај у којем је навео да су у Одесу стигли 21 официр, 4 чиновника, 3 медицинара и 14 подофицира и редова, док су остали из групе, по наређењу председника српске владе, кратко задржани у Лондону, да би касније наставили пут преко Шведске за Русију. Шеснаестог априла пуковник Хаџић преузео је команду над Првим и Другим пуком Српског добровољачког одреда и потписао наредбу којом је објавио да „почиње дејствовати Прва српска добровољачка дивизија”. До 3. маја формиран је и Трећи пешадијски пук.

Током посете Русији, председник српске владе Никола Пашић посетио је, 3. и 4. маја 1916, Прву српску добровољачку дивизију у Одеси. Пашић је сматрао да треба наставити с прикупљањем добровољаца и да у Русији треба формирати читав добровољачки корпус. Убрзо после његовог повратка у Солун издата су одговарајућа наређења за

упућивање потребног броја официра у Одесу ради формирања штаба корпуса и две дивизије. Средином јула 1916. године за команданта корпуса постављен је генерал Михаило Живковић.

Крајем маја 1916. године, пре него што је завршено формирање Прве дивизије, у руској Врховној команди размишљали су о њеној употреби. У Штабу Одеског војног округа пуковнику Хаџићу је речено да постоји могућност употребе Прве дивизије на Галицијском фронту. Пуковник Хаџић је о томе обавестио српску владу, која није била сагласна с таквом одлуком. Предложила је руској Врховној команди да се Прва дивизија транспортује у Солун, како би ојачала српску војску. Након што је генерал Брусилов, командант Југозападног фронта, 4. јула саопштио пуковнику Хаџићу да ће Румунија ступити у рат на страни савезника, српска влада је одобрила употребу Прве дивизије у Добруци. Људство Штаба Српског добровољачког корпуса и Друге дивизије почело је да напушта Русију у другој половини августа 1917. преко Одесе до Архангелска, преко Белог мора, Северног леденог и Атлантског океана до Енглеске. Трупе су до средине децембра, преко Француске и Италије, пребачене на Солунски фронт. ■

Др Миљан МИЛКИЋ

Пишу др Бојан Б. ДИМИТРИЈЕВИЋ
генерал-мајор Јовица ДРАГАНИЋ

Бомбардовање Србије 1999. (2)

Последњи рат 20. века

Први период агресије остао је запамћен по обарању два југословенска мига-29 – 26. марта, односно обарању америчког борбеног авиона стелт технологије F-117A – 27. марта. После тога, ваздухопловним снагама НАТО-а, ангажованим у нападима, наређено је да се строго придржавају ограничења везаних за одређене висине лета и нападају искључиво ноћу.

38

Наредба за активирање ваздушне операције против СРЈ ступила је на снагу још 13. октобра 1998, а одлуком од 27. октобра исте године задржана је до даљег. По тој одлуци започели су ваздушни удари увече 24. марта 1999. године.

Акцију су почеле европске снаге америчког РВ (USAF) појачане авијацијом која није била у саставу те групације (бомбардери, авиони стелт технологије, извиђачки и авиони за електронско ратовање). Број од 214 америчких и 130 савезничких авиона до јуна ће нарасти на 731 амерички и више од 300 савезничких летелица.

Stejt департамент очекивао је да ће операција трајати неколико дана или чак мање него у случају интервенције на Републику Српску 1995. године. Такво мишљење делили су амерички државни секретар Мадлен Олбрајт, за коју је то била „кратка операција“, и низ других политичара из америчке администрације. О томе је касније сведочио амерички генерал Мајкл Шорт, коме су политичари говорили да ће му бити дозвољено да бомбардује само две до три ноћи и да је то време које Вашингтон и савезници у НАТО-у могу да поднесу. Добио је, из тих разлога, „свега 90 циљева“.

Проглашено ратно стање

Према ономе што су учили припадници јединице за електронско извиђање РВ и ПВО, почетак ваздушне операције 24. марта 1999. означио је амерички извиђачки авион U-2, који је у 19.45 те вечери напустио ваздушни простор СРЈ изнад Косова. Уследио је први напад крстарећим ракетама и одмах затим, од 20 часова, удари авијацијских група. Први удар снаге НАТО-а извеле су на циљеве у периоду од 19.41 те вечери до 3.30 следећег јутра, 25. марта. Напади авијације и крстарећих ракета, испалених с четири америчка ратна брода, две америчке и једне британске подморнице, одвијали су се у два таласа, до поноћи и од 1.00 од 3.30 часова. Из базе Вајтмен у Сједињеним Државама полетела су тог јутра и директно преко САД, Атлантика и Европе долетела над Србију два „невидљива бомбардера“ В-2А. Била је то њихова прва борбена употреба и упечатљива демонстрација стратегије америчког ратног ваздухопловства, сажете у девизи „глобални домет – глобална снага“.

После првих напада снага НАТО-а на Југославију, увече 24. марта 1999, Савезна влада прогласила је ратно стање „јер је отпочела агресија на Савезну Републику Југославију“. У Србији је почео последњи рат 20. века.

У првом удару ниједна ракетна јединица РВ и ПВО није погођена. Радарски систем био је незнатно деградиран, а систем командовања остао је у функцији. Поред авиона изгубљених у ваздуху, одређен број летелица РВ и ПВО уништен је у армиранобетонским склоништима за која се мислило да пружају потребну заштиту од удара из ваздуха.

Први напад НАТО-а, изведен у ноћи 24. и 25. марта, имао је за циљ неутралисање система ПВО, дејство по аеродромима и прилично изненађујуће за први напад – по ремонтним капацитетима ваздухопловства (ВЗ „Мома Станојловић“ и предузеће „Утва“). Изостали су удари по циљевима од веће стратешке или политичке важности, као и удари по копненим снагама Војске Југославије (ВЈ) на Косову и Метохији.

Да је акција покренута с недовољним снагама, говори и податак да америчке трупе нису у региону имале уобичајено

ОБАРАЊЕ НЕВИДЉИВОГ

Те вечери 27. марта, трећег дана ваздушне операције, борбена послуга 3. ракетног дивизиона 250. ракетне бригаде ПВО ракетом система „нева“ оборила је у 20.42 часа „невидљиви“ ловац-бомбардер. Слика обореног F-117A са сремске ледине муњевито је обишла свет и прославила српске ракеташе.

Обарање F-117A постаће један од најкарактеристичнијих догађаја читавог ваздушног рата над Србијом и несумњив успех српске ПВО. Било је то право изненађење за НАТО, а посебно за Американце. Обарање једног од најсавременијих ловачко-бомбардерских авиона у почетној фази рата потврдило је уверење да се старијим ракетним системом „нева“ може успешно дејствовати у неповољним и сложеним борбеним условима. Сам чин обарања „невидљиво“, попут инјекције адреналина, подигао је борбени морал припадника РВ и ПВО и ојачао морал целе војске.

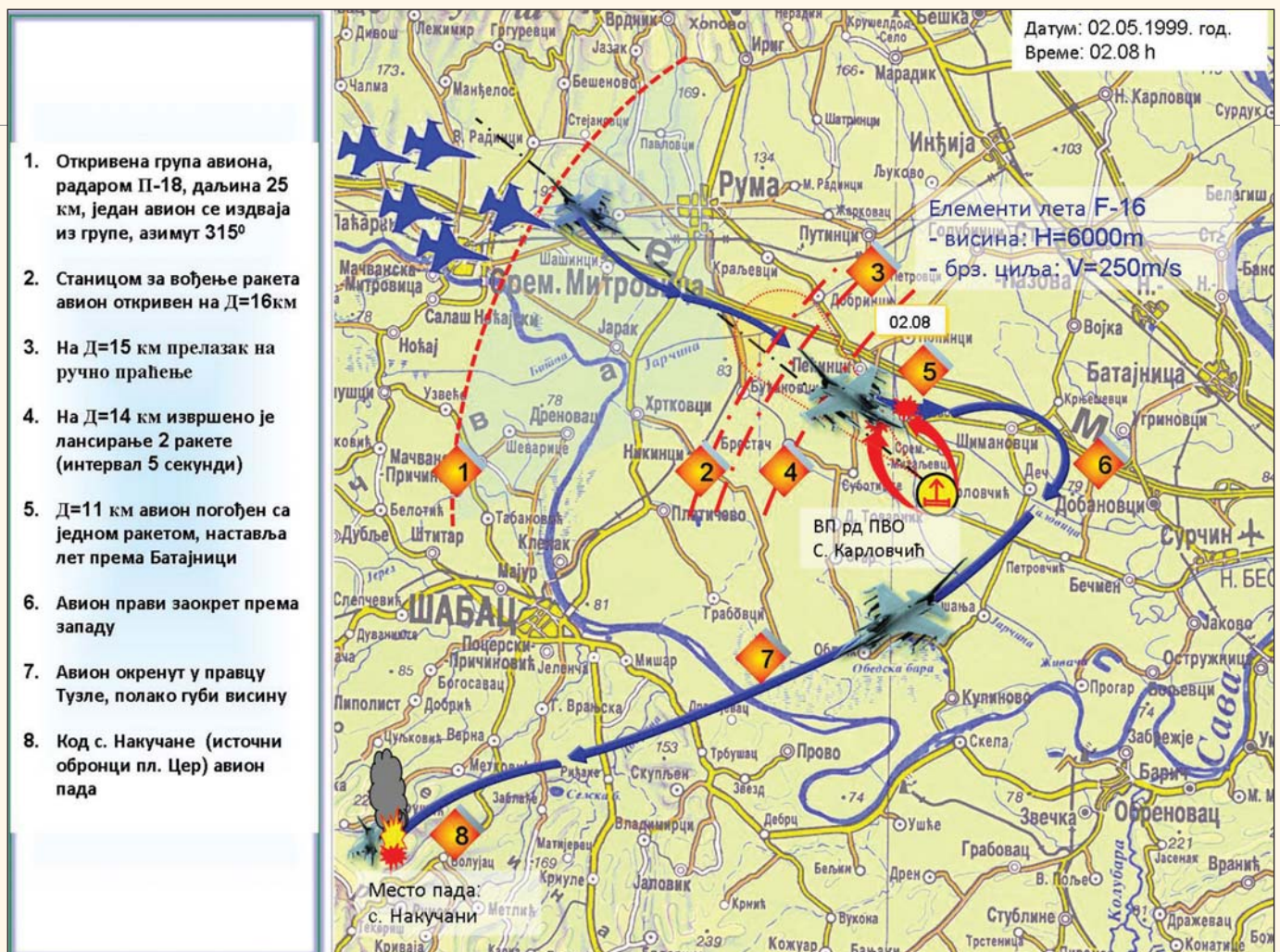
Борбена послуга која је оборила F-117A у вече 27. марта 1999. У горњем реду: Дејан Тиосављевић, Драган Мајић, Золџан Дани, Ђорђе Аничић, Борис Сшојменов, у доњем реду: Дарко Николић, Ђорђе Малешкић, Сенад Муминовић и Владимир Љубеновић.

присутни носач авиона. Носач „Ентерпрајз“ је 14. марта отпловио у Персијски залив и даље за Сједињене Државе. Други носач „Теодор Рузвелт“ укључиће се у акцију тек после две недеље. И та чињеница говори да операција није била замишљена као дуготрајан ваздушни рат него као брза интервенција после које би уследио наставак политичких преговора. Некакво „плана Б“ није било. По моделу виђеном у БиХ 1995. године, све је требало да траје кратко и да после серије ваздушних удара проблем буде решен на дипломатском пољу. Превасходно из тог разлога НАТО није успео да с почетним снагама зада пресудан ударац Војсци Југославије, односно њеном РВ и ПВО. Непредвиђен ток рата убрзо је истопио раније планове у јединствену ваздушну операцију. Промениће се и циљеви операције.

Ефикасна ПВО

Снаге РВ и ПВО ушле су у рат с НАТО-ом у оквиру раније сачињеног плана „Операције ПВО“ над простором Космета и њему гравитирајућих подручја, као и „ПВО објеката“ у рејонима Београда, Новог Сада и Подгорице – Бока. Значајније снаге одвојене су за „Операцију ПВО“, то јест за заштиту простора испод 44. паралеле и јужне српске покрајине, у складу с очекивањима да ће тежиште ПВО бити на том простору.

Први период ваздушног рата над Србијом карактеристичан је и по обарању два југословенска мига-29 – 26. марта, односно обарању америчког борбеног авиона стелт технологије F-117A – 27. марта. После тога, ваздухопловним снагама НАТО-а, ангажованим у нападима, наређено је да се строго придржавају ограничења везаних за одређене висине лета и извођење напада искључиво ноћу. Лоше време првих дана ваздушне операције над Косметом појачало је ограничења операције. Започело је систематско уништавање инфраструктуре на аеродромима и другим објектима ваздухопловства. Уништавани су хангари, АВС-ови, објекти за становање и магацини. У току прве недеље рата 80 одсто дејстава (84 напада) изведено је на објекте РВ и ПВО: по аеродрому – 33, положајима ракетних јединица ПВО – 18, положајима ВОЈИН – 10. Посебно тешки били су дан и ноћ 28/29. марта када је, применом авијације и крстарећих ракета, лансираних с авиона В-52, извршено шест удара.

1. Откривена група авиона, радаром П-18, даљина 25 км, један авион се издваја из групе, азимут 315°
2. Станицом за вођење ракета авион откривен на Д=16км
3. На Д=15 км прелазак на ручно праћење
4. На Д=14 км извршено је лансирање 2 ракете (интервал 5 секунди)
5. Д=11 км авион погођен са једном ракетом, наставља лет према Батајници
6. Авион прави заокрет према западу
7. Авион окренут у правцу Тузле, полако губи висину
8. Код с. Накучане (источни обронци пл. Цер) авион пада

Шема обарања ловца-бомбардера F-16C

Како није дошло до очекиване „предаје“ Милошевића и СРЈ за неколико дана тешких ваздушних дејстава, него је чак оборен „невидљиви“ F-117, у том периоду јавиле су се прве велике дилеме у врху НАТО-а, односно војном врху САД, око даље примене силе и укључења појединих фаза дејстава нападачке авијације. Циљеви дејства почињу да се шире на друге војне и цивилне објекте у Србији, поред дејстава на Космету која су се усталила. Ваздушне снаге НАТО-а које су ангажоване у операцији започетој 24. марта нису биле конципиране за дуготрајну операцију ширих размера. Управо је то захтевало да се ојачају снаге у региону – пре свега ловачко-бомбардерске, бомбардерске и снаге за неутрализацију ПВО (SEAD). У регион је 6. априла коначно стигао амерички носач авиона „Теодор Рузвелт“.

Врх РВ и ПВО је после првих дана рата почео да се прилагођава реалности напада снага НАТО-а на целој територији и концепту одбране који се разликовао од првобитног. Снаге НАТО-а, посебно ударне групе за неутралисање ПВО после обарања F-117, чиниле су све да неутралишу српску ПВО и омогуће несметана дејства својим нападачким формацијама. Уследило је померање и маневрисање с ракетним јединицама ПВО, односно ојачавање снага на појединим правцима.

У пресеку дејстава по РВ и ПВО, закључно с 13. априлом 1999, установљено је следеће: погинуло је 17, а рањена су 42 припадника РВ и ПВО. Највеће губитке претрпеле су снаге ВОЈИН, по којима је НАТО извршио 20 напада на 18 положаја, односно на девет чета и три вода, од којих је из употребе избачено осам чета и два вода, односно 60 одсто радарских јединица. Знатно мање губитака у истом периоду имале су ракетне јединице ПВО. Од 12 ракетних дивизиона и 20 ракетних батерија ПВО избачено је три дивизиона и

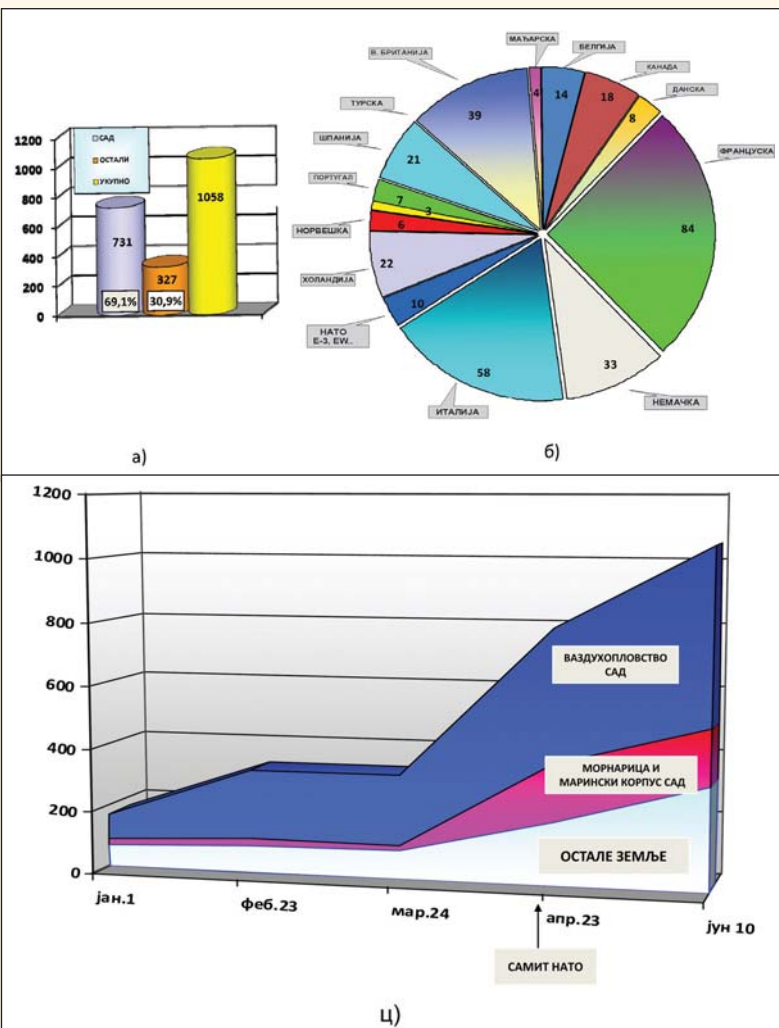
шест батерија ПВО, односно 28 одсто ефектива. Авијација је највише страдала. Са 47 уништених и 41 оштећеним ваздухополовом, укупно 27 одсто ефектива. Значајнији губици били су и у систему комуникација. Расељавање технике, средстава, резерви и имовине РВ и ПВО настављено је и у отежаним условима.

Истог дана, 13. априла, НАТО је такође направио пресек активности и учинка, који је генерал Кларк изнео у обраћању јавности. Извршено је 5.926 летова, од којих 1.687 нападачких (28 одсто). Према проценама, гађана су 102 циља, уништено 20, тешко оштећено 24, а 58 средње или мање оштећено.

Проширене листе циљева

Средином априла, листа циљева почела је да се шири на невојне објекте и зграде Социјалистичке партије Србије, објекте Радио-телевизије Србије (РТС), резиденције, објекте Савезног министарства одбране и Генералштаба и остале установе које је НАТО идентификовао као наводно „леgitимне“ циљеве. У том периоду посебно трагичну епизоду рата представља гранатирање зграде РТС 23. априла у 2.20, када је погинуло 16 радника београдске телевизије.

Истовремено, напади на јединице и објекте РВ и ПВО су настављени. Тежишни су и даље били положаји јединица ПВО и инфраструктура. Дејства су пренета на складишта и мање значајније објекте. Уништавана је инфраструктура РВ и ПВО (106 објеката уништено, 61 оштећен), а посебно су нападане полетно-слетне стазе (шест је прекинуто на 17 места). Према југословенским подацима, у том периоду број авио-полетања НАТО борбене авијације повећао се за трећину у односу на претходни период.

Структура броја ангажованих ваздухоплова:

а) САД и осталих чланица НАТО-а; б) структура броја ангажованих ваздухоплова НАТО-а у току операције и ц) дијаграм нараштања ваздушних снага од 1. јануара 1999. до завршетка операције 10. јуна 1999.

Преломна тачка за НАТО у овој ваздушној операцији, која се неочекивано претворила у рат, био је самит поводом педесетогодишњице савеза 23. априла у Вашингтону. Рат против Србије мора бити добијен, била је кључна одлука самита. Редефинисани су почетни циљеви операције.

Прокламовање редифинисаних политичких циљева ваздушног рата морало је да прати поентирање на војном пољу. Следећег дана, 24. априла, НАТО је објавио да је постигао ваздушну премоћ на „средњим и вишим висинама“ и да је „значајно оштетио“ систем ПВО ВЈ. Три дана касније, на другој прес-конференцији, наведено је да је реч о „70 уништених авиона, 40 одсто Сам-3 и 25 одсто Са-6“. Оцењено је, ипак, да Србија и даље располаже отпорним системом за комуникације и командовање.

У том периоду настављена су интензивна дејства на Комету и северно од 44. паралеле – у рејону Београда. Поред војних циљева настављено је гађање цивилне инфраструктуре и објеката од државне важности. У тим дејствима искоришћена су многа нова убојна средства. Генерал Чарлс Волд изјавио је 1. маја да је претходног дана први пут употребљена бомба GBU-28 од 2,23 тоне, бачена с F-15Е за пробијање подземног објекта на аеродрому Приштина. Истог дана, 1. маја, Београд су у 15.15 часова засули леци „из ведра неба“, као нови елемент ваздушног рата.

Снаге НАТО-а извршиле су (према подацима до 4. маја) по објектима РВ и ПВО 280 напада на 118 локација и нанеле губитке којима су почетне борбене могућности смањене за 60 одсто. Посебно тешко стање било је код ВОЈИН, где је

избачено 11 јединица од почетних 17, односно 65 одсто. Имајући у виду структуру преосталих јединица у оперативној употреби и перформансе њихових радара, стварне могућности система ВОЈИН биле су умањене за 80 одсто, што је директно утицало на могућности ПВО у тој фази рата. Из употребе су избачена 124 ваздухоплова, уништено је 380 објеката, а оштећено 330 од којих 80 теже. Удар по оперативним површинама аеродрома настављен је с посебном жестином у другој половини априла. Командна места РВ и ПВО нападнута су 16 пута. У том периоду погинуло је 15, а теже су рањена још 44 припадника РВ и ПВО. Укупан број страдалих нарастао је на 31, а рањених на 65.

И поред огромног притиска на ракетне јединице и великих жртава које су претрпеле, систем ПВО је и даље представљао значајну претњу нападачима. Сваки процедурални пропуст за авијацију НАТО-а могао је да буде погубан. То се показало у јутарњим часовима 2. маја, када је 3. ракетни дивизион ПВО 250. бригаде оборио још један авион америчког ратног ваздухопловства.

Други оборени авион био је типа F-16CG. Припадао је 555. сквадрону 31. винга из Авијана, а пилот потпуковник Дејвид Голдфејн био је командант тог сквадрона. Он је управо завршио дејство по ракетним положајима ПВО код Новог Сада када га је у одласку погодила ракета на 4.300 метара висине. Подаци вођени у ракетној бригади показују да је авион погођен у 2.09 часова дејством с ватреног положаја у селу Карловчић. Тако је РВ и ПВО убележило други оборени противнички авион у ваздушном рату 1999. године. (Касније истог дана, батерија 4. дивизиона 52. артиљеријско-ракетне бригаде из састава Приштинског корпуса погодила је у рејону Клокоча код Њилана један јуришни А-10). Међутим, обрање америчког F-16 није зауставило ваздушне нападе, који су током маја постали још жешћи.

Снаге РВ и ПВО ушле су у борбена дејства почетком маја 1999. са 35 до 40 одсто почетне борбене моћи, али су (с АРЈ ПВО Копнене војске) и даље у целости биле супротстављене снагама НАТО-а. Снаге НАТО-а добијале су нова појачања, и њихов укупан налет је сразмерно повећаван. У том периоду почело је и „тепих бомбардовање“ објеката ВЈ, посебно РВ и ПВО, као и засипање објеката касетним бомбама, које ће дуго после рата отежавати мирнодопску употребу. Обарање и погибија команданта 204. ловачког пука потпуковника Миленка Павловића 4. маја над Валевоом, био је преломан догађај после којег је престала употреба југословенских ловаца, који су током априла повремено узлетали.

Ратна дејства током маја карактерисала је употреба касетних бомби са графитним влакнима типа BLU 114. О том типу наоружања до тада се није ништа знало. Графитна бомба експлодирала је изнад циља, расипајући велику количину карбонских влакана у виду облака која су избацивала из рада електропостројења. Наиме, после самита НАТО-а у Вашингтону, Стејт департмент постао је агилнији у погледу циљева и покушао је да скрши француски отпор нападима на електроенергетски систем Србије. Француско одобрење за нападе на поједине сегменте српског електросистема „добили смо 29. априла“, пише генерал Кларк. Другог маја у 21.45 употребом „графитних“ бомби снаге НАТО-а су „искључиле струју“ у Србији. Бомбе су избацили „невидљиви F-117“. Погођен је дистрибутивни центар у термоелектрани „Никола Тесла“ у Обреновцу, па је дошло до нестанка струје не само у Београду него и у Србији. У току маја на истоветан начин више пута дејствовало је по електроенергетском систему Србије. ■

(Наставак у идућем броју)

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ УПРАВА ЗА КАДРОВЕ**

расписује

И Н Т Е Р Н И К О Н К У Р С

за пријем на службу у Војску Србије и Министарство одбране на неодређено време у својству војних службеника и намештеника

Генералштаб Војске Србије расписује интерни конкурс за пријем на службу у Војску Србије на неодређено време, у својству војних службеника и намештеника, на формацијска места:

**У Управи за логистику (Ј-4) ГШ ВС
(пријаве се достављају ВП 1102 Београд)**

1. Деловођа-оператер у Канцеларији Одсека за телекомуникације и информатику Б-6 Команде Централне логистичке базе, ССС, ЕС 63202, група радног места 8 и 550 бодова, место службовања Београд, два (2) извршиоца;
2. Кувар у Одељењу логистичком 203. складишта мешовитог 2. складишног батаљона Централне логистичке базе, ВКВ, ЕС 62405, група радног места 05 и 730 бодова, место службовања Смедеревска Паланка, један (1) извршилац;
3. Руковалац парних котлова са АТК у Одељењу логистичком 203. складишта мешовитог 2. складишног батаљона Централне логистичке базе, ВКВ, ЕС 62854, група радног места 09 и 510 бодова, место службовања Смедеревска Паланка, један (1) извршилац;
4. Бравар у Одељењу за опште радове Вода за мототехнику Чете за одржавање 5. логистичког батаљона Централне логистичке базе, ВКВ, ЕС 62141, група радног места, 07 и 620 бодова, место службовања Београд (Кнежевац), један (1) извршилац;
5. Заваривач у Одељењу за опште радове Вода за мототехнику Чете за одржавање 5. логистичког батаљона Централне логистичке базе, ВКВ, ЕС 62142, група радног места 06 и 660 бодова, место службовања Београд (Кнежевац), један (1) извршилац;
6. Механичар за муницију и МЕС у Одељењу за одржавање УБС Чете за одржавање 5. логистичког батаљона Централне логистичке базе, ВКВ, ЕС 62105, група радног места 06 и 695 бодова, место службовања Београд (Кнежевац), један (1) извршилац;
7. Механичар за муницију и МЕС у Одељењу за одржавање УБС Чете за одржавање 5. логистичког батаљона Централне логистичке базе, ВКВ, ЕС 62105, група радног места 08 и 580 бодова, место службовања Београд (Кнежевац), један (1) извршилац;
8. Механичар за погонску опрему и инсталације – возач у Одељењу за одржавање погонске опреме и инсталација Чете за одржавање 5. логистичког батаљона Централне логистичке базе, ВКВ, ЕС 62131, група радног места 08 и 535 бодова, место службовања Београд (Кнежевац), један (1) извршилац;
9. Механичар за погонску опрему и инсталације у Одељењу за одржавање погонске опреме и инсталација Чете за одржавање 5. логистичког батаљона Централне логистичке базе, ВКВ, ЕС 62131, група радног места 07 и 640 бодова, место службовања Београд (Кнежевац), један (1) извршилац;
10. Погонски електричар у Одељењу за одржавање погонске опреме и инсталација Чете за одржавање 5. логистичког батаљона Централне логистичке базе, ВКВ, ЕС 62152, група радног места 07 и 620 бодова, место службовања Београд (Кнежевац), један (1) извршилац;
11. Возач вучног воза у 4. одељењу 2. вода Чете за транспорт 5. логистичког батаљона Централне логистичке

базе, ВКВ, ЕС 62701, група радног места 08 и 580 бодова, место службовања Београд (Топчидер), један (1) извршилац;

12. Руковалац парних котлова са АТК ВП у Одељењу за термоенергетику Вода за инфраструктуру 5. логистичког батаљона Централне логистичке базе, ВКВ, ЕС 62852, група радног места 07 и 630 бодова, место службовања Београд (Топчидер), један (1) извршилац;

13. Монтер централног грејања – заваривач у Одељењу за термоенергетику Вода за инфраструктуру 5. логистичког батаљона Централне логистичке базе, ВКВ, ЕС 62855, група радног места 07 и 610 бодова, место службовања Београд (Топчидер), један (1) извршилац;

14. Електромеханичар за клима и расхладне уређаје у Одељења за термоенергетику Вода за инфраструктуру 5. логистичког батаљона Централне логистичке базе, ССС, ЕС 62132, група радног места 08 и 570 бодова, место службовања Београд (Топчидер), један (1) извршилац;

15. Радник за спремање просторија – дезинфикатор у Одељењу помоћном Центра за превентивно-медицинску заштиту „Ниш“ Завода за превентивно-медицинску заштиту, ПКВ, ЕС 61001, група радног места 13 и 260 бодова, место службовања Ниш, један (1) извршилац;

**У Управи за планирање и развој (Ј-5) ГШ ВС
(пријаве се достављају ВП 2342 Београд)**

16. Помоћни радник у 1. групи за извршење испитивања Одељења за извршење и документацију испитивања Вода за испитивање НВО Центра за испитивање НВО „Никинци“ Техничког опитног центра, ПКВ, ЕС 61001, група радног места 12 и 310 бодова, место службовања Никинци, један (1) извршилац;

17. Механичар за артиљеријско наоружање у 2. групи за извршење испитивања Одељења за извршење и документацију испитивања Вода за испитивање НВО Центра за испитивање НВО „Никинци“ Техничког опитног центра, ВКВ, ЕС 62108, група радног места 06 и 695 бодова, место службовања Никинци, један (1) извршилац;

18. Помоћни радник у 2. групи за извршење испитивања Одељења за извршење и документацију испитивања Вода за испитивање НВО Центра за испитивање НВО „Никинци“ Техничког опитног центра, ПКВ, ЕС 61001, група радног места 12 и 310 бодова, место службовања Никинци, један (1) извршилац;

19. Пиротехничар у Групи за пиротехничку припрему испитивања Одељења за извршење и документацију испитивања Вода за испитивање НВО Центра за испитивање НВО „Никинци“ Техничког опитног центра, ССС, ЕС 62105, група радног места 07 и 640 бодова, место службовања Никинци, један (1) извршилац;

20. Виши технички сарадник у Групи за снимање путање и осматрање дејства пројектила Одељења за мерења и снимања при испитивању Вода за испитивање НВО Центра за испитивање НВО „Никинци“ Техничког опитног центра, ССС, ЕС 61003, група радног места 07 и 620 бодова, место службовања Никинци, један (1) извршилац;

У Управи за телекомуникације и информатику (Ј-6) ГШ ВС (пријаве се достављају ВП 2722 Београд)

21. Возач у Централној експедицији Командног вода Команде Бригаде везе, КВ, ЕС 62701, група радног места 08 и 570 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

22. Техничар за електронска средства у Одељењу везе за чвориште „Цер“ 1. чете везе за стационарна чворишта 1. батаљона везе Бригаде везе, ССС, ЕС 62193, група радног места 08 и 580 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

23. Техничар за електронска средства у Одељењу везе стационарном „Ваљево“ 1. чете везе стационарне 1. батаљона везе Бригаде везе, ССС, ЕС 62193, група радног места 08 и 580 бодова, место службовања Ваљево, један (1) извршилац;

24. Домаћин у објекту специјалне намене – возач у Одељењу везе за чвориште „Китка“ Чете везе за стационарна чворишта 3. батаљона везе Бригаде везе, КВ, ЕС 61003, група радног места 09 и 500 бодова, место службовања Врање, један (1) извршилац;

25. Механичар за радио-уређаје и системе у Одељењу за техничко одржавање РУ Вода за техничко одржавање 4. батаљона везе Бригаде везе, ССС, ЕС 62118, група радног места 07 и 637 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

26. Механичар за АТЦ у Воду везе стационарном 2. батаљона везе Бригаде везе, ССС, ЕС 62171, 07 и 637 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

27. Техничар за електронска средства-возач у Одељењу везе стационарном „Краљево“ 2. чете везе стационарне 3. батаљона везе Бригаде везе, ССС, ЕС 62193, група радног места 08 и 580 бодова, место службовања Краљево, један (1) извршилац;

28. Механичар за возила точкаше-возач у Одељењу за одржавање електроенергетских средстава Вода за техничко одржавање 3. батаљона везе Бригаде везе, ССС, ЕС 62102, група радног места 07 и 630 бодова, место службовања Ниш, један (1) извршилац;

29. Послужилац АТЦ- телепринтериста у Одељењу везе стационарном „Рашка“ 2. чете везе стационарне 3. батаљона везе Бригаде везе, КВ, ЕС 61812, група радног места 10 и 450 бодова, место службовања Рашка, један (1) извршилац;

30. Механичар за РРУ и УНФ-возач у Одељењу за одржавање средстава везе Тк и И и Кз Вода за техничко одржавање 1. батаљона везе Бригаде везе, КВ, ЕС 62120, група радног места 06 и 695 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

31. Криптолог у 1. одсеку (за генерисање криптопараметара) 3. одељења (за генерисање криптопараметара, издавање електронских сертификата и персонализацију еИД) Центра за примењену математику и електронику, С2С/ВСС, ЕС 61827, група радног места 03 и 870 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

У Гарди ГШ ВС (пријаве се достављају ВП 4795 Београд)

32. Грађевински лимар у 1. одељењу Вода за инфраструктуру Логистичког батаљона, КВ, ЕС 62828, група радног места 07 и 590 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

33. Молер-фарбар у 1. одељењу Вода за инфраструктуру Логистичког батаљона, КВ, ЕС 62825, група радног места 09 и 484 бода, место службовања Београд, један (1) извршилац;

34. Грађевински столар у 2. одељењу Вода за инфраструктуру Логистичког батаљона, КВ, ЕС 62826, група радног места 09 и 484 бода, место службовања Београд, један (1) извршилац;

35. Механичар за ПП средства и судове под притиском у Одељењу за браварско-лимарске, машинске и остале радове Вода за опште радове Чете за одржавање Логистичког батаљона, КВ, ЕС 62159, група радног места 06 и 660 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

36. Монтер централног грејања-заваривач у Одељењу за ТЕП Вода за инфраструктуру Логистичког батаљона, КВ, ЕС 62855, група радног места 09 и 504 бода, место службовања Београд, један (1) извршилац;

37. Руковалац парних котлова у Одељењу за ТЕП Вода за инфраструктуру Логистичког батаљона, КВ, ЕС 62854, група радног места 07 и 630 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

38. Механичар за возила точкаше у Одељењу за теренска и теретна м/в Вода за мототехнику Чете за одржавање Логистичког батаљона, КВ, ЕС 62102, група радног места 08 и 575 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

39. Возач у 1. одељењу 1. вода Чете за транспорт Логистичког батаљона, КВ, ЕС 62701, група радног места 08 и 570 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

40. Возач у 2. одељењу 1. вода Чете за транспорт Логистичког батаљона, КВ, ЕС 62701, група радног места 08 и 570 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

41. Возач у 3. одељењу 2. вода Чете за транспорт Логистичког батаљона, КВ, ЕС 62701, група радног места 08 и 570 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

42. Електромеханичар за изворе струје и елек. агрегате у ОПН, КВ, ЕС 62126, група радног места 07 и 620 бодова, место службовања Аранђеловац, један (1) извршилац;

43. Механичар за оптоелектронска средства у Одељењу за одржавање објекта ОПН, КВ, ЕС 62133, група радног места 06 и 695 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

44. Електромеханичар за изворе струје и елек. агрегате у ОПН, КВ, ЕС 62126, група радног места 07 и 620 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

45. Руковалац пољопривредних машина-чувар у Одељењу за обезбеђење и одржавање објекта „Добановци“ Репрезентативних објекта, КВ, ЕС 61002, група радног места 08 и 525 бодова, место службовања Добановци, један (1) извршилац;

46. Руковалац парних котлова са АТК у Секцији за ТЕП објекта „Карађорђево“ Репрезентативних објекта, КВ, ЕС 62854, група радног места 07 и 587 бодова, место службовања Бачка Паланка, један (1) извршилац;

47. Конобар у Одељењу услужном Репрезентативних објекта, КВ, ЕС 62454, група радног места 05 и 730 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

48. Телепринтериста-шифрер у Одељењу за КЗ информација Вода за специјалну технику и везе Чете везе Командног батаљона, ССС, ЕС 61815, група радног места 07 и 600 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

Копненој војсци (пријаве се достављају ВП 1097 Ниш)

49. возач аутобуса у 1. одељењу Вода за транспорт 19. логистичког батаљона 1. бригаде КоВ, КВ, ЕС 62701, група радног места 06 и 680 бодова, место службовања Нови Сад, један (1) извршилац;

50. Возач вучног воза у 1. одељењу путном Вода путног Инжињеријске чете 210. инжињеријског батаљона 2. бригаде КоВ, КВ, ЕС 62701, група радног места 06 и 680 бодова, место службовања Краљево, један (1) извршилац;

51. Руковалац парних котлова са АТК у Одељењу за термоенергетику Вода за инфраструктуру 49. логистичког батаљона 4. бригаде КоВ, КВ, ЕС 62854, група радног места

09 и 510 бодова, место службовања Врање, један (1) извршилац;

52. Руковалац котлова са ручним ложењем у Одељењу за термоенергетику Вода за инфраструктуру 49. логистичког батаљона 4. бригаде КоВ, КВ, ЕС 62854, група радног места 09 и 510 бодова, место службовања Врање, један (1) извршилац;

53. Возач аутобуса у 1. одељењу Вода за транспорт 49. логистичког батаљона 4. бригаде КоВ, ВКВ, ЕС 62701, група радног места 06 и 680 бодова, место службовања Врање, један (1) извршилац;

54. Возач у 1. одељењу Вода за транспорт 49. логистичког батаљона 4. бригаде КоВ, ВКВ, ЕС 62701, група радног места 06 и 660 бодова, место службовања Врање, један (1) извршилац;

55. Руковалац парних котлова са АТК у Одељењу за инфраструктуру Вода за логику Командне чете 1. понтонирског батаљона Речне флотиле, КВ, ЕС 62854, група радног места 09 и 510 бодова, место службовања Шабац, један (1) извршилац;

56. Руковалац парних котлова са АТК у Одељењу за термоенергетику Вода за инфраструктуру 69. логистичког батаљона Мешовите артиљеријске бригаде, ВКВ, ЕС 62854, група радног места 07 и 630 бодова, место службовања Ниш, један (1) извршилац;

57. Медицински техничар у 1. одељењу за здравствену заштиту Вода за здравствену заштиту 29. логистичког батаљона 2. бригаде КоВ, ССС, ЕС 62550, група радног места 08 и 535 бодова, место службовања Краљево, један (1) извршилац;

58. Медицински техничар у 1. одељењу за здравствену заштиту Вода за здравствену заштиту 49. логистичког батаљона 4. бригаде КоВ, ССС, ЕС 62550, група радног места 08 и 535 бодова, место службовања Врање, један (1) извршилац;

59. Командир-руководилац радова Одељења за одржавање непокретности Вода за инфраструктуру 69. логистичког батаљона Мешовите артиљеријске бригаде, ССС, ЕС 62804, група радног места 07 и 625 бодова, место службовања Ниш, један (1) извршилац;

60. Инсталатер водовода и канализације у Одељењу за одржавање непокретности Вода за инфраструктуру 69. логистичког батаљона Мешовите артиљеријске бригаде, ВКВ, ЕС 62834, група радног места 07 и 610 бодова, место службовања Ниш, један (1) извршилац;

61. Зидар – фасадер у Одељењу за одржавање непокретности Вода за инфраструктуру 69. логистичког батаљона Мешовите артиљеријске бригаде, ВКВ, ЕС 62822, група радног места 07 и 610 бодова, место службовања Ниш, један (1) извршилац;

62. Грађевински столар у Одељењу за одржавање непокретности Вода за инфраструктуру, 69. логистичког батаљона Мешовите артиљеријске бригаде, ВКВ, ЕС 62826, група радног места 07 и 590 бодова, место службовања Ниш, један (1) извршилац;

63. Руковалац парних котлова са АТК у Одељењу за инфраструктуру Чете за логику Командног батаљона Специјалне бригаде, КВ, ЕС 62855, група радног места 09 и 510 бодова, место службовања Панчево, три (3) извршиоца;

64. Руководилац радова-референт у Одељењу за инфраструктуру Командне чете 17. механизованог батаљона 1. бригаде КоВ, С1С/ВШС, ЕС 62852, група радног места 06 и 670 бодова, место службовања Бачка Топола, један (1) извршилац;

65. Руковалац у Одељењу за инфраструктуру Вода логистичког Командне чете 21. пешадијског батаљона 2. бригаде КоВ, ССС, ЕС 62801, група радног места 08 и 580 бодова, место службовања Рашка, један (1) извршилац;

66. Погонски електричар у Одељењу за инфраструктуру Вода логистичког Командне чете 21. пешадијског батаљона 2. бригаде КоВ, ВКВ, ЕС 62845, група радног места 07 и 620 бодова, место службовања Рашка, један (1) извршилац;

67. Монтер централног грејања – заваривач у Одељењу за термоенергетику – Краљево ода за инфраструктуру 29. логистичког батаљона 2. бригаде КоВ, ВКВ, ЕС 62854,

група радног места 07 и 610 бодова, место службовања Краљево, два (2) извршиоца;

68. Руковалац парних котлова са механизованим ложењем у Воду за инфраструктуру Одељења за термоенергетику – Крагујевац 29. логистичког батаљона 2. бригаде КоВ, ВКВ, ЕС 62854, група радног места 07 и 630 бодова, место службовања Крагујевац, један (1) извршилац;

69. Електроинсталатер у Одељењу за инфраструктуру Логистичког вода Командне чете 37. механизованог батаљона 3. бригаде КоВ, ВКВ, ЕС 62845, група радног места 07 и 620 бодова, место службовања Куршумлија, један (1) извршилац;

70. Руковалац парних котлова са АТК у Одељењу за инфраструктуру Вода логистичког Командне чете 310. инжењеријског батаљона 3. бригаде КоВ, КВ, ЕС 62854, група радног места 09 и 510 бодова, место службовања Прокупље, један (1) извршилац;

71. Руковалац парних котлова са АТК у Одељењу за инфраструктуру Вода логистичког Командне чете 310. инжењеријског батаљона 3. бригаде КоВ, ВКВ, ЕС 62855, група радног места 07 и 630 бодова, место службовања Прокупље, један (1) извршилац;

72. Монтер централног грејања-заваривач у Одељењу за инфраструктуру Логистичке чете 41. пешадијског батаљона 4. бригаде КоВ, ВКВ, ЕС 62854, група радног места 07 и 610 бодова, место службовања Бујановац, један (1) извршилац;

73. Руковалац парних котлова са АТК у Одељењу за инфраструктуру Логистичке чете 41. пешадијског батаљона 4. бригаде КоВ, КВ, ЕС 62854, група радног места 09 и 510 бодова, место службовања Бујановац, два (2) извршиоца;

74. електроинсталатер у Одељењу за инфраструктуру Командне чете 15. тенковског батаљона 1. бригаде КоВ, ВКВ, ЕС 62854, група радног места 07 и 620 бодова, место службовања Сремска Митровица, један (1) извршилац;

75. инсталатер водовода и канализације у Одељењу за инфраструктуру Командне чете 17. механизованог батаљона 1. бригаде КоВ, КВ, ЕС 62834, група радног места 09 и 484 бода, место службовања Бачка Топола, један (1) извршилац;

У Ваздухопловству и противваздухопловној одбрани (пријаве се достављају ВП 1094 Београд – Земун)

76. Референт за финансије (контролор) у Групи за рачуноводство Одсека за финансије Б-8 Команде 204. ваздухопловне бригаде, ВСС, ЕС 63143, група радног места 04 и 810 бодова, место службовања Батајница, један (1) извршилац;

77. Помоћни радник у 1. одељењу куварском Вода за општу логику Логистичке чете 17. батаљона за обезбеђење аеродрома 204. ваздухопловне бригаде, ПКВ, ЕС 62456, група радног места 13 и 280 бодова, место службовања Батајница, један (1) извршилац;

78. Грађевински столар у Одељењу за одржавање Вода за инфраструктуру Логистичке чете 17. батаљона за обезбеђење аеродрома 204. ваздухопловне бригаде, КВ, ЕС 62826, група радног места 09 и 484 бода, место службовања Батајница, један (1) извршилац;

79. Кувар у Одељењу за општу логику Вода за обезбеђење Командне чете Команде Ваздухопловства и ПВО, ВКВ, ЕС 62405, група радног места 05 и 730 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

80. Возач аутобуса у Одељењу транспортном Вода за обезбеђење Командне чете Команде Ваздухопловства и ПВО, КВ, ЕС 62701, група радног места 07 и 640 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

81. Возач вучног воза у 2. одељењу 1. вода Чете инжењеријске 333. инжењеријског батаљона, ВКВ, ЕС 62701, група радног места 06 и 680 бодова, место службовања Панчево, један (1) извршилац;

82. Возач вучног воза у 1. одељењу 2. вода Чете за утрђивање 333. инжењеријског батаљона, ВКВ, ЕС 62701,

група радног места 06 и 680 бодова, место службовања Панчево, један (1) извршилац;

83. Електромеханичар за возила точкаше у Одељењу за одржавање Вода логистичког 333. инжењеријског батаљона, ВКВ, ЕС 62121, група радног места 06 и 690 бодова, место службовања Панчево, један (1) извршилац;

84. Зидар-фасадер у Одељењу за одржавање Вода за инфраструктуру Логистичке чете 98. батаљон за обезбеђење аеродрома 98. ваздухопловне бригаде, ВКВ, ЕС 62822, група радног места 09 и 504 бода, место службовања Лаћевци, један (1) извршилац;

85. Зидар-фасадер у Воду за инфраструктуру Чете за обезбеђење аеродрома 161. батаљона за обезбеђење аеродрома 98. ваздухопловне бригаде, ВКВ, ЕС 62822, група радног места 09 и 504 бода, место службовања Ниш, један (1) извршилац;

86. Кувар-вођа смене у Одељењу за општу логистику Логистичке чете 1. ракетног дивизиона за ПВД 250. ракетне бригаде за ПВД, ВКВ, ЕС 62405, група радног места 05 и 730 бодова, место службовања Зуце, један (1) извршилац;

87. Месар у Одељењу за општу логистику Логистичке чете 1. ракетног дивизиона за ПВД 250. ракетне бригаде за ПВД, ВКВ, ЕС 62402, група радног места 09 и 500 бодова, место службовања Зуце, један (1) извршилац;

88. Механичар за возила точкаше у Одељењу за мототехнику Вода за одржавање Логистичке чете 2. ракетног дивизиона за ПВД 250. ракетне бригаде за ПВД, ВКВ, ЕС 62102, група радног места 06 и 690 бодова, место службовања Јаково, један (1) извршилац;

89. Механичар за возила точкаше-возач у Одељењу за возила точкаше и опште радове Вода за м/в, г/в, ТММ и опште радове Логистичке чете 240. самоходног ракетног дивизиона за ПВД 250. ракетне бригаде за ПВД, ВКВ, ЕС 62102, група радног места 06 и 690 бодова, место службовања Нови Сад, један (1) извршилац;

90. Електромеханичар за возила гусеничаре-возач у Одељењу за гусенична возила и турбомлазне моторе Вода за одржавање Логистичке чете 310. самоходног ракетног дивизиона за ПВД 250. ракетне бригаде за ПВД, ВКВ, ЕС 62125, група радног места 05 и 725 бодова, место службовања Крагујевац, један (1) извршилац;

У Команди за обуку (пријаве се достављају ВП 5002 Београд)

91. Електромеханичар за возила гусеничаре у Одељењу за одржавање Вода за снабдевање и одржавање Логистичке чете Центра за обуку КоВ, ВКВ, ЕС 62125, група радног места 05 и 725 бодова, место службовања Пожаревац, један (1) извршилац;

92. Електромеханичар за возила точкаше у Одељењу за одржавање Вода за одржавање и снабдевање Логистичке чете Команде за развој Београдске бригаде, ВКВ, ЕС 62121, група радног места 06 и 690 бодова, место службовања Јаково, један (1) извршилац;

93. Механичар за возила точкаше-возач у Одељењу за одржавање Вода за снабдевање и одржавање Логистичке чете 3. центра за обуку, ВКВ, ЕС 62102, група радног места 06 и 690 бодова, место службовања Лесковац, један (1) извршилац;

94. Руковалац парних котлова са АТК ВП у Сервису термоенергетике Вода за инфраструктуру Логистичке чете 3. центра за обуку, ВКВ, ЕС 62854, група радног места 09 и 510 бодова, место службовања Лесковац, један (1) извршилац;

95. Руковалац котлова са ручним ложењем у Одељењу термоенергетском Вода за инфраструктуру Логистичке чете Команде за развој Тимочке бригаде, ВКВ, ЕС 62854, група радног места 09 и 510 бодова, место службовања Зајечар, један (1) извршилац;

96. Електромеханичар за возила точкаше у Одељењу за одржавање Вода за снабдевање и одржавање Логистичке чете Команде за развој Банатске бригаде, ВКВ, ЕС 62121 група радног места 06 и 690 бодова, место службовања Панчево, један (1) извршилац;

97. Кувар-вођа смене у Одељењу куварском Вода за општу логистику Логистичке чете Команде за развој Банатске бригаде, ВКВ, ЕС 62405, група радног места 05 и

730 бодова, место службовања Панчево, један (1) извршилац;

98. Руковалац парних котлова са аутоматским ложењем-вп у Одељењу термоенергетском касарна „Цар Лазар” Вода за инфраструктуру Логистичке чете Команде за развој Расинске бригаде, ВКВ, ЕС 62854, група радног места 09 и 510 бодова, место службовања Крушевац, један (1) извршилац;

99. Механичар за возила точкаше-возач у Одељењу за одржавање Вода за снабдевање и одржавање Логистичке чете 1. центра за обуку, ВКВ, ЕС 62102, група радног места 06 и 690 бодова, место службовања Сомбор, један (1) извршилац;

100. Руковалац парних котлова са АТК у Сервису термоенергетике Вода за инфраструктуру Логистичке чете 1. центра за обуку, ВКВ, ЕС 62854, група радног места 09 и 510 бодова, место службовања Сомбор, два (2) извршиоца;

101. Возач у Одељењу за транспорт Командне чете Командног батаљона Команде за обуку, ССС, ЕС 62701, група радног места 07 и 615 бодова, место службовања Београд, два (2) извршиоца;

102. Возач у Одељењу за транспорт Чете за почаст Командног батаљона Команде за обуку, ВКВ, ЕС 62701, група радног места 06 и 660 бодова место службовања Београд један (1) извршилац.

У Војној академији (пријаве се достављају ВП 2977 Београд)

103. Возач аутобуса, у Транспортном одељењу 65. логистичког батаљона Секретаријата, ВКВ, ЕС 62701, група радног места 06 и 680 бодова, место службовања Београд, један (1) извршилац;

104. Руковалац парних котлова са АТК, у Сервису термоенергетике Грађевинске секције 65. логистичког батаљона Секретаријата, ВКВ, ЕС 62854, група радног места 09 и 510 бодова, место службовања Београд, четири (4) извршиоца;

105. Монтер централног грејања-заваривач, у Сервису термоенергетике Грађевинске секције 65. логистичког батаљона Секретаријата, ВКВ, ЕС 62854, група радног места 09 и 504 бода, место службовања Београд, три (3) извршиоца.

УСЛОВИ КОНКУРСА

На конкурс могу учествовати професионални војници на служби у Војсци Србије и Министарству одбране Републике Србије, који испуњавају следеће услове:

а) Општи услови конкурса:

- да су кандидати држављани Републике Србије,
- да су здравствено способни за службу у Војсци Србије,
- да нису осуђивани на казну затвора од најмање шест (6) месеци и
- да немају негативних службених оцена.

б) Посебни услови:

- да имају завршен одговарајућу врсту и степен стручне спреме предвиђен за формацијско место за које конкуришу,
- за формацијска места за која је прописана ВСС (висока стручна спрема) могу конкурисати лица која имају завршен одговарајући факултет у трајању од најмање 4 године и стручни назив дипломирани, односно лица која су на студијама стекла 240 ЕСПБ,
- за формацијска места за која је прописана ВШС (виша стручна спрема) могу конкурисати лица која имају завршену одговарајућу вишу школу или су на студијама стекла 180 ЕСПБ,
- за формацијска места за која је прописана ПКВ (полуквалификован) могу конкурисати лица која имају завршену основну школу,
- лица која конкуришу за формацијска места возача морају да имају одговарајући степен стручне спреме и да поседују возачку дозволу потребне, а најмање „Б” и „Ц” категорије,

- лица која конкуришу за формацијска места руковођа парних котлова и заваривача, уколико немају завршену одговарајућу врсту школе, морају да поседују одговарајући сертификат или уверење о оспособљености за обављање наведених послова,
- за радно место под редним бројем 103. може конкурисати лице које има ВКВ степен стручне спреме саобраћајно-техничке струке, занимање возач и положен испит „Д“ категорије за возача аутобуса,
- за радно место под редним бројем 104. може конкурисати лице које има КВ степен стручне спреме машинско-техничке струке, смер термоенергетски и положен испит за АТК,
- за радно место под редним бројем 105. може конкурисати лице које има КВ степен стручне спреме машинске струке, занимање монтер централног грејања-заваривач.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Кандидати молбе подносе војним поштама наведеним у конкурсу а преко јединица–установа у којима се налазе у служби, са назнаком за које формацијско место конкуришу.

Команде јединица–установа примљене молбе службеном поштом достављају јединици у којој се налази формацијско место за које кандидати конкуришу.

Уз молбу прилажу:

- биографију (са наведеним основним личним подацима, адресом и телефоном за контакт),
- оверен картон основних личних података (КОЛП),
- мишљење и сагласност претпостављеног старешине на положају команданта батаљона њему равнор или вишег,
- оверена копија дипломе о завршеном образовању,
- оверене копије сведочанстава за завршен сваки разред средње школе (само за кандидате који конкуришу на формацијска места за која прописана завршена ВКВ, ССС или КВ),
- оверена копија сведочанства о завршеном осмом разреду основне школе (само за кандидате који конкуришу на формацијска места за која је прописана ПКВ),

- оверене копије сертификата или уверења о оспособљености за послове руковођа парних котлова, односно заваривача (само за кандидате који конкуришу за таква формацијска места),
- оверена копија возачке дозволе (само за кандидате који конкуришу на радна места возача),
- попуњен и оверен образац и сагласност за извршење безбедносне провере (исти тражити у команди јединице у којој се налазе на служби).

Фотокопије докумената морају бити оверене у суду или општини.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос, а на захтев комисије за избор, доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

У току изборног поступка, комисија за избор ће, са кандидатима који испуњавају опште и посебне услове конкурса, обавити интервју ради процене оспособљености, знања и вештина. У току поступка, овлашћене здравствене установе, извршиће психолошку процену кандидата. О месту, дану и времену интервјуа и психолошке процене кандидати ће бити накнадно обавештени.

За кандидате који задовоље критеријуме за проверу оспособљености, знања и вештина, уз њихов писани пристанак, биће извршена безбедносна провера.

Рок за подношење пријава за пријем на службу је осам (8) дана од дана објављивања конкурса.

Неблаговремене, неразумљиве и непотпуне пријаве неће бити разматране. Конкурсна документација се неће враћати кандидатима који не буду изабрани.

Сва лица која буду примљена на службу подлежу пробном раду у трајању од шест месеци. Пробни рад прати непосредно претпостављени, који после окончања пробног рада руководиоцу даје писмено мишљење о томе да ли је лице задовољило на пробном раду. Лицу које не задовољи на пробном раду отказује се радни однос без права на новчану накнаду због отказа. ■

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ ВОЈНА АКАДЕМИЈА

расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

ЗА ИЗБОР У ЗВАЊЕ НАСТАВНИКА
У ПОЉУ ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Избор у звање наставника:

1. једног наставника за ужу научну област Стратегија у звању ванредног професора
2. једног наставника за ужу научну област Економска теорија и политика у звању ванредног професора
3. једног наставника за ужу научну област Тактика у звању доцента

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА

- 1) да кандидат поседује научни степен доктора наука из области за коју се бира;
- 2) да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне

исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи;

- 3) да је кандидат професионално војно лице.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

За избор у звање доцента:

- 1) Просечна оцена са студија најмање (8).
- 2) Најмање трогодишње педагошко искуство у звању асистента и да није оцењен од стране кадета односно студената оценом лошијом од оцене „добар“ више од два пута у протеклом трогодишњем периоду.

Позитивна оцена са приступног предавања, уколико нема претходно трогодишње педагошко искуство у звању асистента.

- 3) Најмање један рад ранга M23, M24, M51 или M52.
- 4) Најмање два излагања на научним скуповима (M31, M33, M61, M63).
- 5) Остварене активности у најмање два елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (Табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, број 7/12) – осим ако се први пут бира у звање.

За избор у звање ванредног професора:

- 1) Да кандидат после избора у звање доцента није оцењен од стране кадета односно студената оценом нижом од оцене „добар“ више од два пута у протеклом петогодишњем периоду.
- 2) Најмање пет радова ранга M23, M24, M51 или M52, од којих се три могу заменити монографијом, од тога најмање три рада од последњег избора.
- 3) Оригинално стручно остварење (пројекат, студија, патент, оригинални метод) односно руковођење или учешће у научним пројектима.
- 4) Објављен уџбеник, монографија, практикум или збирка задатака из области за коју се бира или мултимедијални садржаји са рецензијом намењени кадетима односно студентима.
- 5) Најмање пет радова саопштених на међународним или домаћим научним скуповима (M31, M33, M61, M63), од којих најмање три од последњег избора.
- 6) Менторство најмање у два завршна рада.
- 7) Остварене активности у најмање три елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (Табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, број 7/12).

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати треба да приложе:

1. биографске податке и доказе о испуњености услова конкурса (систематизоване према главама II, III, IV, V и VI у Обрасцу – Извештај комисије о пријављеним кандидатима за избор у звање наставника, који преузети са интернет адресе, или у секретаријату Војне академије);
2. библиографију објављених научних и стручних радова са копијама примерака научних радова и других публикација;
3. сагласност претпостављене команде за ангажовање у наставном процесу на Војној академији (само за кандидате ван Војне академије односно Универзитета одбране у Београду);
4. уверење надлежног органа МУП-а о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје Универзитет или високошколска јединица или примања мита у обављању послова високошколске установе.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање наставника подносе се на адресу **Генерала Павла Јуришића Штурма 33, Београд, са назнаком „конкурс за избор у звање наставника“**. У пријави обавезно навести адресу и телефон. Непотпуне и неблагоприятно поднете пријаве неће бити разматране. Конкурсна документација се неће враћати кандидату. Конкурс је отворен до 15. маја 2014. године.

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ ВОЈНА АКАДЕМИЈА

расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

ЗА ИЗБОР У ЗВАЊЕ НАСТАВНИКА
У ПОЉУ ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИХ НАУКА

Избор у звање наставника:

1. једног наставника за ужу научну област Софтверско инжењерство у звање ванредног професора.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА

- 1) да кандидат поседује научни степен доктора наука из области за коју се бира;
- 2) да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи.
- 3) да је кандидат професионално војно лице.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

- 1) Да кандидат после избора у звање доцента није оцењен од стране кадета односно студената оценом нижом од оцене „добар“ више од два пута у протеклом петогодишњем периоду.
- 2) Најмање четири рада са SCI листе ранга M21, M22 или M23, од којих се један може заменити остварењем категорије M80 или M90 или радом ранга M51 или M52, од тога најмање два рада односно остварења од последњег избора.

- 3) Оригинално стручно остварење (пројекат, студија, патент, оригинални метод) односно руковођење или учешће у научним пројектима.

- 4) Објављен уџбеник, монографија, практикум или збирка задатака из области за коју се бира или мултимедијални садржаји са рецензијом намењени кадетима односно студентима.

- 5) Најмање пет радова саопштених на међународним или домаћим научним скуповима (M31, M33, M61, M63), од којих најмање два од последњег избора.

- 6) Менторство најмање у два завршна рада.
- 7) Остварене активности у најмање три елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (Табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, број 7/12).

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати треба да приложе:

1. биографске податке и доказе о испуњености услова конкурса (систематизоване према главама II, III, IV, V и VI у Обрасцу – Извештај комисије о пријављеним канди-

датима за избор у звање наставника, који преузети са интернет адресе, или у секретаријату Војне академије);

2. библиографију објављених научних и стручних радова са копијама примерака научних радова и других публикација;

3. сагласност претпостављене команде за ангажовање у наставном процесу на Војној академији (само за кандидате ван Војне академије односно Универзитета одбране у Београду);

4. уверење надлежног органа МУП-а о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје Универзитет или високошколска јединица или примања мита у обављању послова високошколске установе.

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
Управа за људске ресурсе
о б ј а в љ у је**

**ИСПРАВКУ ИНТЕРНОГ
КОНКУРСА**

За попуњу упражњених формацијских места подофицира, пријемом на одређено време, не дуже од 3 године, објављеном у магазину „Одбрана“ број 205 од 1. априла 2014. године, на страни 79.

У делу који се односи на попуњу формацијског места војног полицајца у 5. батаљону војне полиције, место службовања Београд, тако да:

уместо

5. батаљон војне полиције, место службовања Београд
– војни полицајац, 1 извршилац

треба да стоји

3. батаљон војне полиције, место службовања Ниш
– војни полицајац, 1 извршилац

Медија Центар „Одбрана“

Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел: 011/3241-258, Факс: 011/3241-363

Маркетинг: 011/3201-728
marketing@odbrana.mod.gov.rs

Претплата: 011/3201-995
pretplata@odbrana.mod.gov.rs

Продаја: 011/3201-009
komercijala@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs/medijacentar@mod.gov.rs

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање наставника подносе се на адресу **Генерала Павла Јуришића Штурма 33, Београд, са назнаком „конкурс за избор у звања наставника“**. У пријави обавезно навести адресу и телефон, ужу научну област на коју се пријава односи и бројчану ознаку уже научне области која је наведена у тексту конкурса.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација се неће враћати кандидату. Конкурс је отворен до 15. маја 2014. године.

О Б А В Е Ш Т Е Њ Е

Сусрет XII класе СПШ одржаће се 17. маја 2014. године у Београду, у хотелу Бристол, са почетком у 12 часова.

Сва обавештења могу се добити на телефон 064/1884612 и 060/0530926.

**АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ
ЗА СВЕ ТИПОВЕ ВОЗИЛА**

БЕЗ ЖИРАНТА
УЧЕШЋА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ ЗА
ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
ПУТЕМ
АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

КОТИК д.о.о

Панчево,
Жарка Зрењанина бр.14
Тел: 013/344-321
Моб:063/370-138
Факс: 013/345-930
E-mail: kotikdoo@gmail.com

НАПОМЕНА:

-ОБРАЗАЦ АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ
ДОСТАВЉАМО:
ПОШТОМ / ЕЛЕКТРОНСКОМ ПОШТОМ
-МОГУЋА ОРГАНИЗОВАНА ИСПОРУКА ПО ДОГОВОРУ.

У нашем широком асортиману се налазе:

бицикли, кациге, резервни делови, пратећа опрема, аутомобилске гуме, акумулатори, моторна уља, аутоделови за сва возила свих реномираних произвођача, програм „Villager“, косилице, тримери, моторне тестере, електрични ручни алат, рачунари и рачунарска опрема, бела техника и телевизори...

Спортисти Војске Србије на Новосадском полумаратону Униформе на победничком постољу

На 21. новосадском полумаратону, 30. марта, поред 829 маратонаца из 21 земље, с четири континента, учествовала су и 54 маратонца Војске Србије и остварили запажене резултате

Екипе „Кобри“, Војске Србије и Специјалне бригаде на победничком постољу у штафетном полумаратону за мушкарце

На Тргу слободе у Новоме Саду, 30. марта, започела је и завршила се традиционална полумаратонска трка у појединачној мушкој и женској конкуренцији, у дужини од 21,1 километра. Новосадским улицама учесници су трчали и штафетни полумаратон исте дужине, фртаљ маратон од 10,548 километара и трку задовољства на стази дугој од 4.2195 до 3.300 метара.

Маратонци Министарства одбране и Војске Србије наступили су у пет екипа: Организацијске јединице Генералштаба, Копнене војске, Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, Војне академије и Војне гимназије.

У појединачној мушкој конкуренцији полумаратонске дисциплине, која је окупила и највећи број спортиста,

трчала су шесторица наших маратонаца. Најбољи пласман, изборивши друго место, остварио је капетан Дејан Поповић из екипе ВиПВО.

Међу 15 екипа које су трчале штафетни полумаратон, тркачи Војске остварили су најбоље резултате. Тако су се на победничко постоље, с оствареним најбољим временом 1:17:45, попели припадници Батаљона војне полиције специјалне намене „Кобре“: капетани Слободан Ивковић, Саша Војновић, Борко Луковић, заставник прве класе Игор Соколовски, старији водник прве класе Игор Вуковић и старији водник Мирослав Докмановић; друго место изборила је екипа Војске Србије коју су чинили: мајор Александар Нишевски, капетан Александар Ђорђевић, старији водник прве класе Горан Чегар, професи-

Победничка женска екипа Војске у штафетном полумаратону

онални војници Горан Стајић и Данијел Кокора, док је треће место припало екипи Специјалне бригаде у којој су били: старији водници прве класе Срђан Чолић, Драган Амићић и Михајло Богићевић, водник Милан Нешић и професионални војник Бранислав Јанковић. Четврто место припало је такмичарима из Војне гимназије.

Женска екипа војних маратонки није заостала за колегама – тим у саставу: потпоручница Јелица Јовановић, војне службенице Ксенија Бубњевић, Марија Панић, Снежана Станчевић, војник по уговору Биљана Канџерић остварио је најбоље време.

Досадашњи појединачни рекорди у трци Новосадског полумаратона, који су поставили Рамиз Таири (2000) с временом 01:03:58 у мушкој и Оливера Јефтић (2002) с временом 01:09:18 у женској конкуренцији, ни су ни овога пута оборени. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

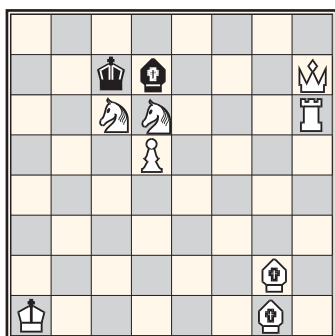

ИЗАБРАНИ ПРОБЛЕМИ БРАВУРЕ МАЈСТОРА ЦАЈА

Мајстор Драгутин ЦАЈА (1920-1993) поред тога што је био познати шаховски судија и играч, као и дугогодишњи секретар Шаховског савеза Србије, афирмисао се и као проблемиста. Објавио је од 1935. до 1993. стотинак проблема и студија. Објављујемо две бравуре (двопотез и петопотез), а решења дајемо у следећем броју.

Проблем број 1 – Мат у 2 потеза

Драгутин ЦАЈА „Политика“, 1938.

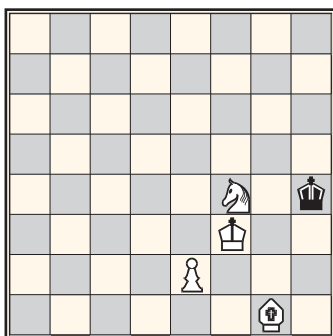

Позиција:

Бели: *Ka1, Dh7, Th6, Lg1, Lg2, Sc6, Sd6*, пешак *d5* (8 фигура)
Црни: *Kc7, Ld7* (2 фигура)

Проблем број 2 – Мат у 5 потеза

Драгутин ЦАЈА – „Политика“, 1935.

Позиција:

Бели: *Kf3, Lg1, Sf4* пешак *e2* (4 фигура)
Црни: *Kh4* (1 фигура)

Припремио Владимир ШАРИЋ

С
У
Д
О
К
У

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3x3.

	2	5		8	3
5		8			6
				1	
	5	7		9	
3	6			2	8
9		2	1		
1					
6			5		8
9	8		4	7	

Решење коњићевих скокова: Ватра и вода добре су слуге, али зли господари; Боље је да село пропадне него у селу обичај.

GRAND // TOURS GRČKA Ostrvo EVIA - EDIPSOS
Tel.: 011/361 60 48, 021/422 324 www.grandtours.co.rs

SPECIJALNA PONUDA ZA ZAPOSLENE U VOJSKI
Hoteli: HERMES Spa i KAPOLOS Spa - Polupansion, cena 16€ - 18€
PLAĆANJE DO KRAJA GODINE!

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио: Жарко ЋОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17								18							19	
	20								21							22
23			24							25						
26					27						28					
29						30							31			
32								33							34	
35		36							37							
38				39						40						
41					42						43					
44						45							46			
47								48								
49		47								51						

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО:

Раиконен, датотека, Лео, е, сумирати, униформа, г, ЧТК, атоналан, рент а кар, нарез, тематика, кинема, Алемани, анаконда, Ијон, фанатичар, лесковак, НИ, ам, нинати се, Мајами Бич, оба, анасонка, Ана Роје, тастер, Милтијад, тиран, историја, килавице, ако, А, Ирачанка, ацетерин, с, Аон, визионар, нижи-ЛИСТ.

ВОДОРАВНО:

17. Који се односи на висину, 18. Општина у Призренском округу, 19. Име глумице Рајан, 20. Рађен по плану, 21. Умесити довољно, 23. Срџба, бес, 24. Највише језеро на свету на коме је могућа комерцијална пловидба, 25. Фудбалски клуб из Бергама, 26. Један дан у недељи, 27. Минерал пронађен у пустињи Атакама, у Чилеу, 28. Најдужа река Уједињеног Краљевства, 29. Водич камила, 30. Увирати у земљу (о рекама понорницама), 31. Слободан посед (лат.), 32. Наука о анализи, 33. Становник Атине, 34. Јужна област (скр.), 35. Двадесетпрво и осмо слово азбуке, 36. Звање асесора, помоћног судије (лат.), 37. Јекавски изговор, 38. Хајдучка трава, рманац, 39. Мала стрела, 40. Бројка сто, 41. Разбојник, плачкаш, 42. Средства за иритацију, надраживање, 43. Видосав одмила, 44. Жирант (стр.), 45. Ниски поступци, 46. Ецијо одмила, 47. Становник Рготине, 48. Продавац у кантини, 49. Ето, ево, 50. Врста загонетке, 51. Неспособна, килава женска особа.

УСПРАВНО:

1. Оружана формација Републике Србије, прославља свој празник 23. априла, у спомен на дан када је 1815. године подигнут Други српски устанак, 2. Спремање, 3. Ауто-ознака Израела, 4. Страно мушко име, 5. Снови, 6. Свирач у китару, 7. Минерал иридијума, 8. На онај начин, 9. Становник Анама, 10. Хектар (скр.), 11. Омотавање, 12. Ветеринарски (скр.), 13. Атентат асасина, 14. Надимак сликара Маринковића, 15. Бивши енергетски концерн, 16. Мегаломанија, 18. Шпекулант (стр.), 19. Градити таван на нечему, 20. Обрада, удешавање (муз.), 21. Градити канате, 22. Становник Троје, 24. Лик из стрипа, 25. Становница Иријана, 27. Атести, 28. Такси-возачи, 30. Насеље у Славонији, 31. Ивово дрво, 33. Насеље код Прилепа, 34. Ситуације за сигурни погодак, 36. Андрија одмила, Андра, 37. Насеље на острву Паг, 39. Лековита биљка, изоп, 40. Белгијски фудбалер, Весли, 42. Конац, 43. Лагана тканина, 45. Ауто-ознака Алексинца, 46. Евентуално (скр.).

ВАЗДУШНИ РАТ НАД СРБИЈОМ 1999.

Ј. Драганић, Б. Димићријевић

Књига Ваздушни рат над Србијом 1999. године представља хронолошки поступно, фактографски богато и методолошки доследно дело монографског типа. Довољна историјска дистанца омогућила је ауторима позицију објективнијег сагледавања једног атипичног сукоба са изразитом технолошком диспропорцијом противника, у условима потпуног борбеног окружења војно инфериорније стране.

Броширано / ф. 21×23, 528 стр. / шифра: 111294
цена: 2.530,00

НАРУЦБЕНИЦА

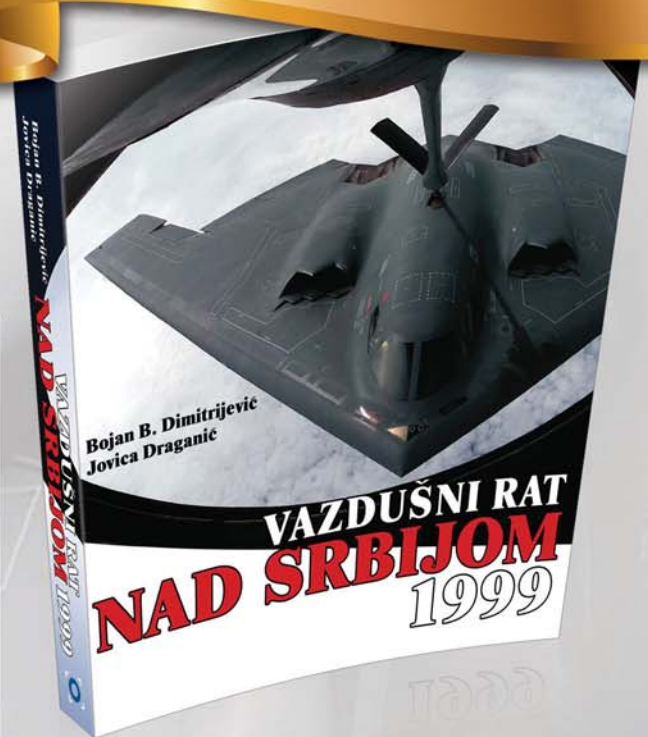
МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56
е-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs

Наручујем _____ примерака књиге „Ваздушни рат над Србијом 1999“ по цени од **2.530,00** динара, у укупној вредности од _____ динара.

Купац	_____
ЈМБГ	_____
Адреса становања, улица и број:	_____
Место	_____
Телефон	_____
Потпис наручиоца	_____

Издања се плаћају унапред. Уз наруцбеницу послашти доказ о улази целокујној износа, након чега испоручујемо књиге. Куљена издања биће достављена пуштем Пост ексреса, на шереш кујца.

НОВО

ЈУГОСЛОВЕНСКО РАТНО ВАЗДУХОПЛОВСТВО 1942–1992

Б. Димићријевић

Књига је објављена у суиздаваштву са Институтом за савремену историју и представља јасан и исцрпан преглед свих значајних датума, догађаја, типова авиона и пре свега, људи који у континуитету одређују историју Југословенског ратног ваздухопловства.

Тврди повез / ф. 17×24, 440 стр. / шифра: 111266
цена: 990,00

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56
е-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs

Наручујем _____ примерака књиге „Југословенско ратно ваздухопловство 1942-1992“ по цени од **990,00** динара, у укупној вредности од _____ динара.

Купац	_____
ЈМБГ	_____
Адреса становања, улица и број:	_____
Место	_____
Телефон	_____
Потпис наручиоца	_____

Издања се плаћају унапред. Уз наруцбеницу послашти доказ о улази целокујној износа, након чега испоручујемо књиге. Куљена издања биће достављена пуштем Пост ексреса, на шереш кујца.

НОВО

НОВО

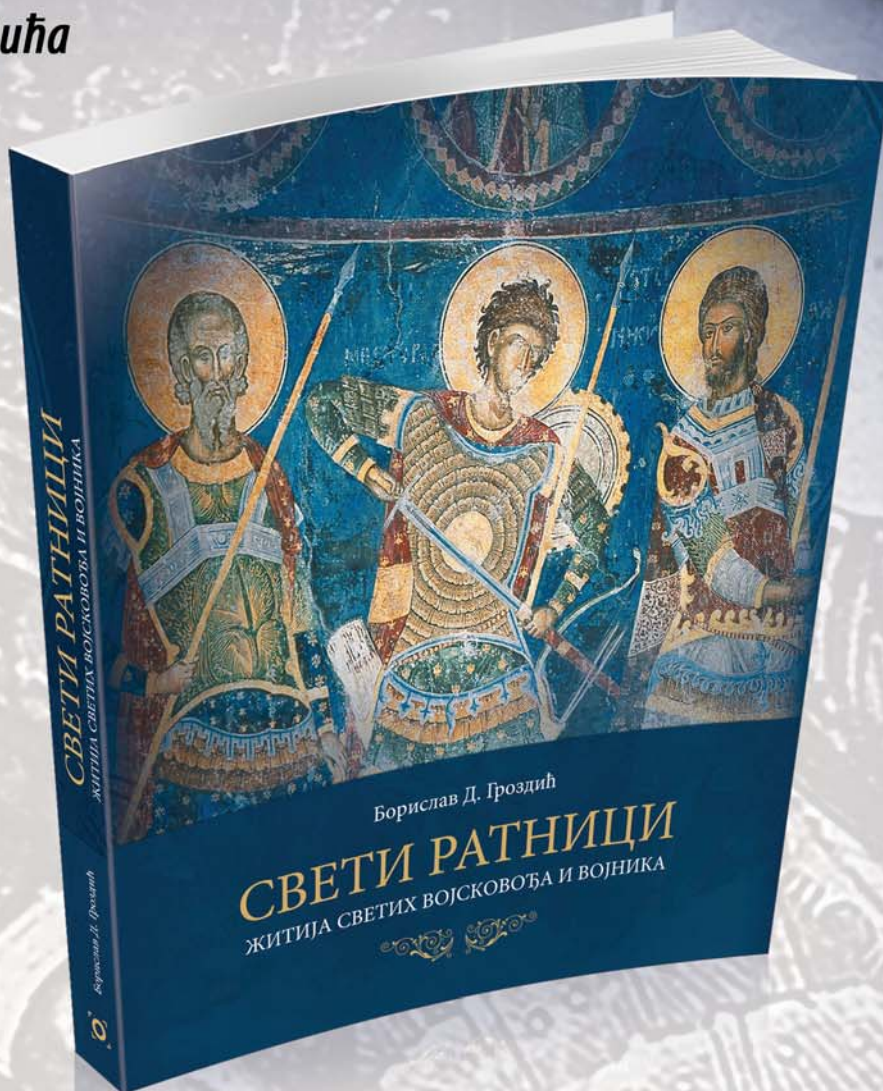
СВЕТИ РАТНИЦИ

ЖИТИЈА СВЕТИХ ВОЈСКОВОЂА И ВОЈНИКА

аутора Борислава Гроздића

Са 182 житија светих ратника аутор оживљава бисере православне духовности, етоса, мудрости и снаге, који су водили наше свете претке. Плејада светих војника кроз векове, од Христа до наших дана, потврда је да православље, у коме се мир истиче као једна од врховних вредности, није апсолутно пацифистичко становиште, јер Христос истиче љубав, а од ове љубави заиста „нема веће да ко душу своју положи за пријатеље своје“ (Јн 15, 12–13).

Броширано / ф. 22,5×26, 448 стр.
шифра: 111291
Цена: **1.760,00**

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
1. Шифра 111287/„СВЕТИ РАТНИЦИ–ЖИТИЈА СВЕТИХ
ВОЈСКОВОЂА И ВОЈНИКА“, по цени од 1.760,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о уилаћи целокујној износа доставићи МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књије. Куиљена издања биће достављена поштексиресом на шереш куйца.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

Специјални прилог

АРСЕНАЛ

88

Јужнокорејска самоходна
хаубица EVO-105

ЕВОЛУЦИЈА СТАРОГ РАТНИКА

Контрабатирање

АРТИЉЕРИЈСКИ ИЗВИЂАЧКИ РАДАРИ

Година дронова

НЕПРЕВАЗИЂЕНО ЗУЈАЊЕ

ЕВОЛУЦИЈА СТА

САДРЖАЈ

Јужнокорејска самоходна хаубица EVO-105
ЕВОЛУЦИЈА СТАРОГ РАТНИКА 2

Контрабатирање
АРТИЉЕРИЈСКИ ИЗВИЂАЧКИ РАДАРИ 6

Напредак технологије Индије
АРЦУН КОНАЧНО КОМПЛЕТИРАН 11

Точкашко оклопно возило Kestrel 8x8 WAAIFV
ИНДИЈСКИ СОКО 14

Дронови лилипутанци (3)
НОВИ КОНЦЕПТИ 17

Година дрона
НЕПРЕВАЗИЂЕНО ЗУЈАЊЕ 19

Југословенски разарачи (1)
УДАРНА МОЋ ФЛОТИЛЕ 26

Недосањан сан српске ваздухопловне индустрије
БЕОГРАДСКИ ХЕЛИКОПТЕР 30

Уредник прилога
Мира Шведић

Антагонизми на Корејском полуострву не престају. И једна и друга страна покушава да искористи своје ресурсе како би ојачала оружане снаге у својеврсној локалној трци у наоружању. У тим тежњама, интересантно је да се обе стране ослањају мање или више успешно на сопствене снаге, што значи да заиста рачунају на могућност релативно дугог међусобног рата. Најновији производ јужнокорејске наменске индустрије, самоходна хаубица EVO-105 одражава баланс између масовности, високе технологије и уштеде у људским ресурсима.

Ратови у људској историји показали су да је поред квалитета наоружања, од великог значаја и масовност, а да је убедљиво најзначајнија логистика. Једноставно, обично је побеђивала страна која је успешније користила сопствене ресурсе. Ако се упореде оружане снаге две Кореје, може се извући закључак да је Северна Кореја надмоћнија по бројности оружаных средстава, док је квали-

тет убедљиво на страни Јужне Кореје, а да се не спомиње индустријски и научни потенцијал. Управо су на ту „карту“ одиграли Јужнокорејци при креирању својих оружаных снага, које убрзано добијају најсавременија техничка средства, која су без икаквог претеривања у самом светском врху – према квалитету и примени напредних технологија. Што је још важније, већина средстава које имају су из сопствених

АРОГ РАТНИКА

погона, а дело су, углавом, домаћих стручњака. Може се запазити да су поубине, гледано у светским размерама, релативно велике, а све ради парирања бројчаног предности Северне Кореје.

То наравно, није једноставан задатак. Јужнокорејци су зато прибегли комбиновању супермодерних средстава са старим, већ заступљеним. Та су средства, наравно, модернизацијом доведена на виши технолошки ниво, уз незаобилазно ангажовање сопствених ресурса и релативно повољну цену. Типичан представник тог приступа јесте самоходна хаубица футуристичког назива EVO-105.

Спољни посматрачи су се озбиљно изненадили када су установили да су те хаубице заправо старе добре америчке 105 mm из периода Другог светског рата, које су биле коришћене и код нас, M101 калибра 105 mm, монтиране на камиону и унапређене „брдом“ најсавременије електронике. Таква избор не чуди, с обзиром на то да је M101 најмасовније артиљеријско оруђе у наоружању, са више од 2.300 комада у оперативној употреби.

Оруђе на камиону

Основа за градњу самоходне хаубице јесте камион KM500, такође један од најмасовнијих типова камиона у опреми армије Јужне Кореје. Он је базиран на америчким троосовинским камионима типа M809, али је израђиван у Јужној Кореји, у познатој компанији „Kia Motors“. Категорије је пет тона, са носивошћу од 4.550 kg при теренској возњи и 9.080 kg на асфалтном путу. У оружаним снагама има логистичку подршку, са могућношћу превоза 24 потпуно опремљених војника, а између осталог, користи се за вучу хаубица 155 милиметара. Опремљен је шестоцилиндричним дизел мотором D6AZ, радне запремине 11,2 l, снаге

270 КС (199 kW), који води порекло од ре-номираног немачког произвођача MAN.

Врло важна карактеристика тог камиона јесте веома крута шасија, која је и препоручила KM500 за основу на коју ће се уграђивати артиљеријско оруђе – јер оно при опаљењу знатно оптерећује возило.

Задњи део камиона, а и део непосредно иза кабине, претрпели су велике преправке. Уместо товарног простора камиона, постављен је модул са наоружањем, пратећим уређајима и хидрауличним стопама за стабилизацију при гађању. Иза кабине камиона налази се простор резервисан за систем управљања ватром и GPS навигациони систем.

Артиљеријско оруђе коришћено у оквиру новог самоходног EVO-105 јесте M101 калибра 105 милиметара. Слободно се може рећи да је реч о најбољем оруђу тог калибра током Другог светског рата. Није најлаганије, али је по робусности, трајности и прецизности, то изванредно оруђе, које су Американци обилато и врло успешно користили захваљујући, између осталог, одлично конципираном управљању ва-

тром. Након Другог светског рата, САД је масовно продавала и поклањала ратне вишкове идеолошким савезницима, а и другим. У релативно великом броју их је добила и Југославија, као меру помоћи након „раскида“ са СССР током резолуције Информбироа.

Маса оруђа M101 је била 2.258 kg, цев је дужине 22 калибра, стандардна посада броји осам чланова (уз мање варијације), дејство по азимуту је 46°, а по елевацији –50 до +66°. Типични тренутно-фугасни пројектил M1 има масу 14,97 kg, садржи 2,18 kg комбинованог експлозивног пуњења (50% ТНТ-а и 50% аматола), који се може испалити почетном брзином 476 m/s на највећу даљину од 11.200 метара. Поред овог типа пројектила, оперативно је коришћен читав спектар – од више врста димних, преко кумулативних, све до хемијских и других пројектила.

Ако се изврши евалуација тог оруђа према иоле савременим аршинима, треба рећи да је домет од 11.200 m мање него задовољавајући. Из тог разлога, многе земље су током дугих година хладног рата предузеле бројне пакете модернизације, превасходно усмерене на повећање домета кроз уградњу цеви веће дужине.

Висок степен аутоматизације

Ни Јужна Кореја, као један од највећих корисника M101, није била изу-

Хаубица M101 у задњем делу возила

Сјајан снимак оцаљења

зетак. Њихова домаћа варијанта добила је ознаку KM101 и није се битније разликовала од узора, а заступљена је у око 700 примерака.

С друге стране, KM178 представља модернизовано оруђе, са цеви дужине 42 калибра, масом 2.650 kg и дометом 14.700 m са класичним и 18.000 m са пројектилом са ракетним мотором. Занимљиво је да су Јужнокорејци успели да извезу извесну количину у Чиле и Индонезију, што су неки од првих извозних успеха те наменске индустрије у успону.

Међутим, хаубице KN178 нису предмет модернизације у EVO-105,

већ управо M101. Основни разлози су бројност и застарелост M101, који својим релативно малим дометом немају много шанси у артиљеријским дукелима са севернокорејском артиљеријом. Ради повећања вероватноће преживљавања EVO-105, истиче се изузетно кратко време за које се може испалити први пројектил – према неким подацима оно је свега 56 секунди! Такође, повећава се вероватноћа преживљавања бољом заштитом борбеног одељења са свих страна, осим са крова. Очигледно су конструктори сматрали да се нове самоходне хаубице

морају ослањати на брзину ступања у дејство и напуштања борбеног положаја, као и брзину кретања, односно промену положаја. Такав принцип се назива „удари и бежи”. То је омогућено захваљујући врло високом степену аутоматизације и електронско-навигационих средстава са високим степеном интегрисаности.

С друге стране, на први поглед чуди опредељење конструктора да се примени ручно пуњење хаубице. Наиме, савремене хаубице или топ-хаубице на камионским шасијама имају аутоматске пуњаче. Међутим, јужнокорејски стручњаци су се определили за то да не увећавају цену, комплексност и теоретски ризикују поузданост оруђа, односно пролонгирају развој и увођење у употребу.

Чак и овако, с аутоматизованим усмеравањем цеви, остварена је знатна уштеда у броју ангажованих војника. Наиме, док стандардна посада јужнокорејских M101 броји 11 чланова,

се определили за то да не увећавају цену, комплексност и теоретски ризикују поузданост оруђа, односно пролонгирају развој и увођење у употребу.

Систем у транспортној конфигурацији

КОНКУРЕНЦИЈА

Конкуренција, односно самоходне хаубице на камионским шасијама које се могу према концепцији упоредити са EVO-105 јесу холандски MOBAT (Mobile Artillery) и домаћа COPA (Самоходно Оруђе Артиљерије). Мора се рећи да EVO-105 заостаје за оба споменута средства по више основа. Као прво, нема аутоматски пуњач, док је он код оба конкурента присутан. У односу на MOBAT, иако је калибар артиљеријског оруђа исти, цев код холандске хаубице има дужину од 33 калибра и самим тим већи домет. Домет достиже 19,2, односно 19,6 километара са муницијом са гасогенератором, односно са ракетизованим пројектилом. COPA с друге стране, има хаубицу калибра 122 mm, чији су пројектили ефикаснији, док је домет такође већи и достиже 15,3 са класичним и 21,5 km са муницијом са гасогенератором. Борбени комплет код MOBAT је већи и износи 40 пројектила и пуњења, док је код COPA 36. Такође, посада је на EVO-105 бројнија, али је и вероватноћа преживљавања већа с обзиром на присуство оклопне заштите. Други фактор који може да утиче на вероватноћу преживљавања јесте већа брзина ступања у дејство које код MOBAT-а износи 60–90 секунди, а код нашег средства 90 секунди.

Камион KM500

дан је да се добије савремено и ефикасно средство за ватрену подршку, коришћењем већ постојећих и дуго коришћених, па самим тим и добро познатих вучних хаубица. Други циљ је да се упосле сопствени капацитети, уз повољну цену. Трећи је обезбеђење потребне масовности.

Додатни „бенефит“ јесте могућност остваривања извозних послова, односно, модернизације иностраних хаубица истог типа, којих у свету још има релативно велик број. Све у свему, остварен је резултат вредан поштовања. ■

Др Себастиан БАЛОШ

укључујући и посаду камиона који вуче оруђе, посада EVO-105 је петочлана – двоје је у кабини (возач и оператер система управљања ватром, односно кровни стрелац), а троје чини посаду оруђа.

Борбени комплет возила је 24 пројектила калибра 105 mm, а за самоодбрану, поред личног наоружања посаде, присутан је и кровни тешки митраљез S&T Daewoo K6, калибра 12,7 mm, који представља модификацију добро познатог америчког митраљеза M2HB.

Испуњено више циљева

Јужнокорејци су развојем EVO-105 успели да постигну више циљева. Је-

Хаубице M101 у церемонијалној улози у САД

Радар COBRA

АРТИЉЕРИЈСКИ ИЗВИЂАЧКИ РАДАРИ

Један од основних задатака артиљерије јесте извођење противартиљеријске ватре, познато под именом контрабатирање. Прва јединица са артиљеријским извиђачким радарима формирана је 1944. године. Савремене армије данас користе више модела ових радара.

Од појаве артиљерије један од њених основних задатака био је контрабатирање (Counter battery fire), односно отварање противартиљеријске ватре. У раном периоду, када је артиљерија гађала непосредно на циљ који је посада видела, откривање положаја артиљерије противника није било ком-

пликовано. Одавали су га облаци барутног дима, блесак и јак звук. Када је артиљерија почела да дејствује са заклоњених ватрених положаја и већих даљина, задатак контрабатирања постао је далеко сложенији. Артиљеријске посаде усмеравале су на циљеве ватру оруђа посредно, према елементима који су модернијим средствима

везе (телефон, радио) достављали артиљеријски извиђачи. Осим класичног и извиђања из ваздушног простора, развијене су и друге технике (процена кратера створених експлозијама пројектила, одређивање положаја звуковним извиђањем).

Проналаском радара указале су се нове, значајне могућности преци-

зног откривања положаја противничке артиљерије и минобацача.

Историјат

За време Другог светског рата на бојном пољу први пут се појавио радар намењен откривању циљева у ваздушном простору и на мору. Он, међутим, није био способан и довољно осетљив да распозна пројектиле (минобацачке мине, гранате) у лету. Морнарички радар откривали су пад пројектила на основу воденог стуба који се подизао на површини воде, док су оператори на противавионским радарима, распоређени ближе линије фронта, установили да могу да прате лет минобацачких мина, па су убрзо коришћени за откривање положаја непријатељских минобацача.

Прве специјализоване осматрачке јединице, опремљене радарима CA No1 Mk 4 E, формирали су Британци половином 1944. године са основним задатком откривања минобацачких положаја противника. Тај радар развијен је из радара који је употребљавала обалска артиљерија, намењеног откривању пада пројектила и за коректуру ватре. Налазио се на приколици и тежио је осам тона. Енергију за рад обезбеђивао му је 15 kVA генератор, смештен на другој приколици. Посаду су сачињавала три војника, а могао је да открије експлозије тешких

ПРЕЦИЗНОСТ ОДРЕЂИВАЊА ПОЛОЖАЈА

Прецизност одређивања положаја артиљерије противника већа је уколико се захвати сегмент трајекторије који је ближи оруђу. Модерни системи могу да одреде положај са прецизношћу CEP (Circular Error Probability) између 0,3–0,4 одсто даљине откривања. То значи да што је радар ближи положају оруђа противника, прецизније се може одредити његов положај. На пример, на даљини до 10 km, положај ће бити одређен са тачношћу од 35 m, док ће на даљини од 20 km износити 60 метара. Старији радаре раде у фреквентном опсегу X (8–12 GHz), а савремени најчешће у фреквентном опсегу Ц (500–1.000 MHz), односно С (2–4 GHz).

граната на удаљености до око 18 километара.

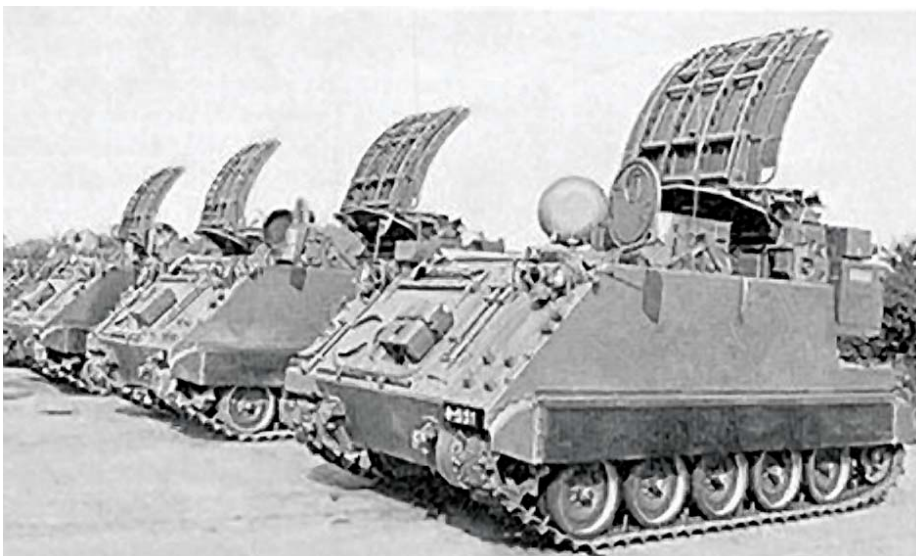
Суштина рада првих артиљеријских извиђачких радара на откривању положаја са којих су испале мине или гранате састојала се у вишестратном пресецању путање трајекторије лета пројектила у одређеном времену, тако да се добије мали сегмент целокупне трајекторије. Из тог сегмента могуће је установити целокупну трајекторију, која се затим ставља на карту земљишта и израчунава њена почетна и крајња тачка. Тај посао захтевао је пуно цртања и рачунања на карти или планшети, што је односило драгоцено време. Увођењем дигиталних карата и ефикаснијих рачунара читав поступак знатно је поједностављен, а време одређивања положаја непријатељских батерија мери се секундама.

Велики напредак остварен је увођењем система Foster scanner, који зраке не усмерава у уском снопу, већ у широкој палети ширине до 40 степени по правцу и једног степена по висини, чиме се покрива знатно веће подручје, што омогућава вишеструко пресецање трајекторије пројектила. Након тога уведен је радар са фазном решетком, код кога је карактеристично да има више предајника и пријемника и способност брзог претраживања и до 90 степени широког подручја, без померања антене.

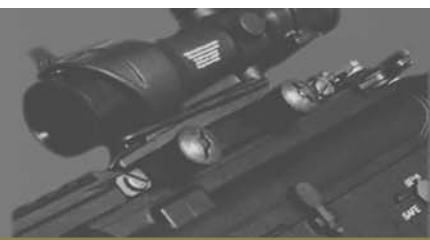
Први модел

Први прави артиљеријски извиђачки радар (Artillery Locating Radar), британски Green Archer, појавио се шездесетих година 20. века и у почетку је могао да сигурно лоцира (открива) положаје минобацача, док су топови и хаубице теже откривани због мањег радарског одраза пројектила (гранате), њихове положене путање и већих брзина лета. Развијен је од радара који је употребљавала обалска артиљерија за осматрање пада пројектила и за коректуру ватре. Налазио се на приколици и имао је масу од осам тона, док је енергију за рад обезбеђивао генератор 15 kVA, смештен на другој приколици. Посаду радара чинила су три војника. Могао је да открије експлозију тешких граната на даљини до 18 километара.

За откривање и праћење пројектила користио је радар систем Foster

Први прави артиљеријски извиђачки радар био је британски Green Archer

Крајем 1969. Совјети су развили радар АРК-1 намењен за откривање положаја артиљерије

scapper, који је радио у подручју X. Помоћу аналогног рачунара могао је да у року од 30 секунди од момента испаливања пројектила одреди положај средњег минобацача на даљини до 10,

а тешког до 17 километара. Радар је могао да прати ватру сопствених минобацача и да обавља неопходну коректуру. Употребљавали су га Немци, Данци, Норвежани, Италијани, Швеђа-

ни, Швајцарци, Јужноафриканци и Израелци. Више се не производи.

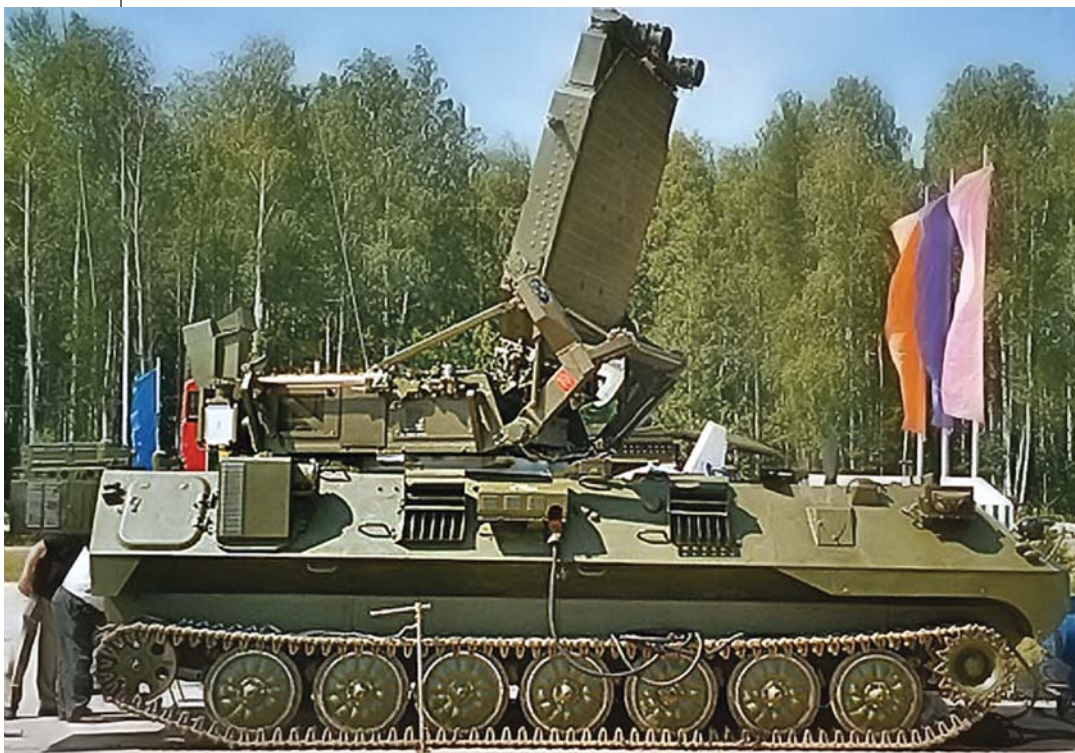
Руски радари

Крајем 1969. Совјети су развили радар АРК-1 намењен за откривање положаја артиљерије. Конструкторима је постављен задатак да се радаром могу открити положаји топова и минобацача до даљине од 10 километара (пројекат РИС), односно положаји вишецевних ракетних лансера до даљине од 60 km (пројекат „јастреб 2”). Серијска производња почела је 1981, а 1985. године и модернизоване верзије АРК-1М. Обе се налазе у употреби. Тај систем био је способан да открије положаје топова, минобацача и ракетне артиљерије на даљини до 16 километара. Користио је дигитални рачунар 1В57, радио је потпуно аутономно, а налазио се на одлично проходном гусеничном транспортеру МТ-ЛБу.

Најмодернији руски артиљеријски извиђачки радар данас је ЗОО-ПАРК 1М. Он користи најсавременију електронску опрему која омогућава самосталан рад и пренос података у систем за управљање и вођење артиљеријске ватре. Систем користи фазну решетку и може да открива пројектиле на даљини од 40 километара под углом осматрања од 90 степени. Може да прати до 12 пројектила и одреди положај оруђа са тачношћу од 35 метара. Смештен је на гусеничном транспортеру МТ-ЛБу, а у комплет спадају и мобилна радионица за одржавање и преносни агрегат, који се налазе на возилу „урал”.

Америчка фамилија

Американци су за артиљеријско извиђање произвели читаву фамилију радара ознаке АТ/ТРQ FireFinder. Најпознатији је модел АТ/ТРQ 37, који је коришћен у операцији „Пустињска олуја”. Његов развој почео је седамдесетих година, а у серијску производњу ушао је у периоду од 1981. до 1992. године. Реч је о високо аутоматизованом

Најмодернији руски артиљеријски извиђачки радар данас је АРК/1М ЗООПАРК

МАЛИ ПРЕНОСНИ РАДАР

Искуства из ратова у Ираку и Авганистану указала су на потребу за развојем малог преносног радара који би, пре свега, откривао положаје минобацача и ракета у урбаним срединама. Решење је нађено у радару AN/TPQ-50, масе од само 140 kg, којим рукује један/два војника. Радар је смештен на теренском возилу „хамер“. Одликује га мала употреба енергије и кратко време реаковања, највише до три секунде од момента откривања положаја противника до почетка контрабатирања.

систему који користи радар са фазном решетком. Систем може самостално да лоцира до 10 положаја са којих се испуцају пројектили, да предвиди локацију пада пројектила, а и да усмерава и сопствену ватру за контрабатирање. Испуцене пројектиле, зависно од кривуле лета и радарског одраза пројектила, препознаје на даљинама од три до 50 километара. Антена радара ради у фреквентном опсегу С и омогућава једновремено тражење и праћење више циљева.

Систем чине: оперативни део ОЦГ (Operational Control Group), смештен на камиону или теренском возилу, и 60 kW агрегат МЕР-115А, смештен на петотонском возилу. Возило на двојној приколици М1048 превози антенски предајни склоп АТГ (Antena Transceiver Group), састављен од антене, предајника, пријемника и припадајуће електронике. Саставни део система чине и камион са резервним генератором и теренско возило „хамер“, које се употребљава за извиђање и превоз послуге од 13 војника.

Надградњу тог система чини FireFinder Block II. Њиме су знатно побољшане рачунарска и друга електронска опрема, што је омогућило брже и тачније извршење задатака. Највеће мане тог система јесу слаба тактичка и стратешка мобилност, те озбиљни недостаци у условима асиметричног ратовања. Тако је, на пример, са системом веома тешко лоцирати минобацачку ватру ако је положај оруђа

Амерички радар АТ/ТРQ 37 коришћен је у операцији „Пустинска олуја“

Шведски артиљеријски извиђачки радар ARTHUR
на гусеничару BV206

близу или испод надморске висине радара.

Године 2012. у употребу је уведен радар AN/TPQ-53, који циљеве може да открива у кругу од 360 или 90 степени. Посада је четворочлана, а систем је смештен на два возила FMTV.

Европски модели

Шведска је развила један од најсавременијих артиљеријских извиђачких радара – ARTHUR (ARTillery HUNting Radar), који се производи у три верзије А, Б и Ц. Систем користи пулсирајући доплерски радар са фазном решетком и ради у фреквентном опсегу Ц. Способан је да открива до 100 пројектила у минути на даљини до 60 km, са углом осматрања од 120 степени. Тачност одређивања артиљериј-

ских положаја противника је до два метра, а време откривања мери се са неколико секунди. Систем ARTHUR смештен је на гусеничару BV206, или на камиону.

Европски конзорцијум EURO-ART (EADC, Thales, Loockheed Martin) произвео је тренутно најефикаснији артиљеријски извиђачки радар COBRA (COunter Battery RADar), који је у оперативну употребу уведен 2005. године. За рад употребљава радар са активном фазном решетком, која претражује чак 180 степени широко подручје. Способан је да за мање од два минута лоцира положаје 40 батерија противника на даљини до 40 km, одреди тип оруђа, муниције и начин ватре. Те податке прослеђује надређенима. Потпуно је компатибилан са електрон-

ским системима ЦЗ за детекцију (немачки ADLER, француски ATLAC, британски BATEC). Може да обавља коректуру сопствене ватре. Опслужују га један или два оператера.

Модерни артиљеријски извиђачки радари могу да распознају гранату на даљини од 30 km, а ракете и минобацачке мине на даљини већој од 50 km, под условом да је њихова трајекторија довољно висока како би радар могао да је примети. Осим откривања положаја артиљерије противника, савремени радари могу да прате ватру сопствене артиљерије, обављају неопходне коректуре, а у одређеним условима и да упозоравају јединице о могућој артиљеријској ватри по њима. ■

Станислав АРСИЋ

АРЦУН КОНАЧНО КОМПЛЕТИРАН

Сада више нема дилеме како ће изгледати серијски модел основног борбеног тенка Индије – „арџун Mk-2“. Његова производња следи у овој години, а пре усвајања у наоружање дебитовао је 26. јануара 2014. на дефилеу у Њу Делхију, поводом Дана Републике Индије. Од 6. до 9. фебруара 2014. приказан је и на сајму HVO DEFEXPO-2014 у главном граду Индије.

Арџун Mk-2 (Arjun Mk II MBT) је сте нова генерација основног борбеног тенка Индије на који се чекало више од три деценије (детаљније је било речи у Арсеналу број 75). Развијен је у оквиру пројекта Научноистраживачке и развојне организације DRDO (Defence Research and Development Organization) и Управе за истраживање и развој борбених возила CVRDE (Combat Vehicle Research and Development Establishment). Коначно, као предсеријски – уникатни модел, чија производња следи у овој години (кад се проведу завршна верификациона испитивања), пре усвајања у наоружање, дебитовао је јавно 26. јануара 2014. на дефилеу у Њу Делхију, поводом Дана Републике Индије. Од 6. до 9. фе-

бруара 2014. приказан је и на сајму HVO DEFEXPO-2014 у Њу Делхију.

Сада више нема дилеме како ће изгледати серијски модел.

Серијски модел

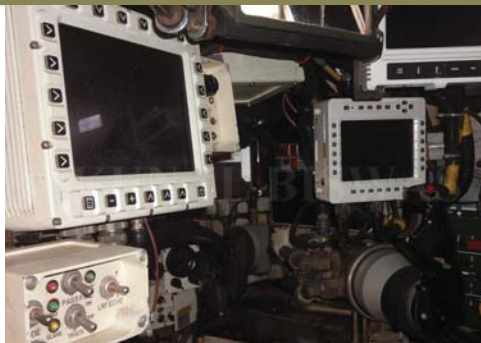
Тенк представља унапређену варијанту домаћег „арџуна Mk-1А“, с топом олучене цеви 120 mm (L/51), спрегнутим митраљезом 7,62 mm и ПАМ 12,7 mm на даљински управљаном постољу. Уникатни примерак финалне варијанте „арџун-2“, приказан на паради, разликује се споља по архитектури, детаљима и распореду елемената напредне технологије, нарочито електронских подсистема.

На показаном моделу „арџуна“ сада су јасно уочљиви сви спољашни еле-

менти подсистема, за које се у претходном периоду није могло сигурно тврдити да ће бити уведени у завршни модел предсеријског тенка. Тако је, уместо првобитно монтираног додатног оклопа ЕРО у предњем сектору куполе, сада распоређен кружно, такође и на предњем оклопу тела тенка. На боковима су постављени елементи заштите од нових композитних материјала и домаћег специјалног челика „канкан“. Испред је монтиран плуг за разминирање, односно отварање пролаза у минским пољима. На крову куполе лево је даљински управљано постоље митраљеза НСВ 12,7 mm (преузето од Републике Кореје, уместо од Израела). На крову нише куполе има поклопац за одбацавање, у случају експлозије муниције при поготку непријатеља. Два постоља БДК (бацача димних кутија) 81 mm, са по осам лансера аеросолних пуњења на куполи, повучена су уназад. Са десне задње стране куполе уочава се кућиште помоћног мотор-генератора (јачине 8,5 kW).

Тенк је опремљен комплексом софистицираних дигиталних уређаја, оптоелектронских система и активне заштите. На предњој десној страни куполе је кућиште радара. На крову куполе десно налази се независна панорамска нишанска справа командира тенка – COAPS (Commander Independent Electronics Panoramic Sight), која обједињује термални канал, ТВ колор са зумирањем, CCD за видну светлост, сигурносни ласерски даљиномер у термалном и оптичком модулу. Лево од радара је вишеканална независно стабилисана нишанска справа нишанције, која садржи исте елементе као и командирова, плус систем за ласерско полуактивно вођење ПОР типа LANAT (Laser Homing Attack или Laser Homing Anti-Tank, лиценца израелске компаније IAI – Israel Aerospace Industrie). На левој страни крова куполе је даљинска оружна платформа 12,7 mm са комплексом осматрачко-нишанских подсистема (термални и пасивни ноћни, и дневни канал).

Унапређен је систем активне заштите, али је уместо израелског Iron Fist, уграђен домаћи систем за детекцију и ометање ласерског озрачења и

система за навођење ПОР – ALWACS (Advanced Laser Warning and Countermeasures System) са четири сензора, на сва четири угла куполе по један. Сензори детектују, категоришу извор и позицију ласерског зрачења, укључујући ласерске даљиномере, ласерске обележаваче циља, ласерске системе за навођење и ИЦ емитере. Системи су отпорни на ватру из личног наоружања, светлосно и електронско ометање, а делују у спрези са БДК лансирањем кутија са аеросолним дејством. На задњој плочи тела тенка уочава се ТВ камера за возача (користи је када вози уназад).

Дигитална технологија и електроника

Унутар возила уграђен је комплекс напредне дигиталне технологије и електронике: елементи за управљање наведеним подсистемима; компјутеризовани систем за управљање ватром (СУВ) са припадајућим уређајима електричног стабилизатора топа и куполе у две равни; уређај за електрично и мануелно навођење оруђа (одбачен је електро-хидраулични уређај); систем за непрекидно и аутоматско праћење и селекцију својих и туђих возила – АТТ/ИФФ (Automatic Target Tracing/Identification Friend or Foe); дисплеји и екрани командно-информационог система (КИС или BFMS – Battle Field Management System); елементи за навигацију помоћу ГПС и електронске карте за приказ ситуације; систем за дијагностику стања свих подсистема у тенку – SDS (Self Diagnostic System); термална камера за возача; уређај за НХБ заштиту посаде; електронски елементи за детекцију МЕС са електронским и магнетним упаљачима; индивидуални расхладни уређаји чланова посаде; систем за електронску детекцију настанка пожара и уређај за гашење; седишта возача и посаде овешена о кров, а не на поду; контејнери за појединачни смештај топовске муниције и низ других детаља.

електронски система за глобалну навигацију, праћење циљева дању и ноћу, у отежаним условима визуелног осматрања, већа ватрена моћ.

Врло су изражени квалитети савременог СУВ-а (прецизност ватре у покрету до 90 одсто), електронско-оптичких уређаја за осматрање и нишањење нишанције и командира (индивидуално). Користиће најмодернију поткалибарну (FSAPDS) и кумулативну

„Арџун Mk II”, ближе на куполи кутија рагара

(HEAT) муницију, те ласерски вођене пројектиле LANAT са дометом 6–8 km циљева на земљи, до 13 km летелица, са којима пробија више од 650 mm панцирног челика, на даљини од два километра (FSAPDS), и 800 mm челика иза ЕРО (LANAT).

Задржан је и пројектил са пластичним експлозивом HESH (High Explosive Squash Head), а развијени су и вишенаменски пројектили APAM (Anti-Personnel/Anti-Materiel Munition). Постојање даљински управљаног митраљеза 12,7 mm са вишеканалним осматрачко-нишанским модулима јасно потврђује опредељеност Генералштаба индијске армије да жели да има тенк спреман и за борбене задатке у урбаним срединама. Наведене карактеристике испољавају велику укупну ватрену моћ тенка „арџун-2”, чинећи га врло респектабилним борбеним возилом.

„Арџун Mk II” са чела.
Види се радарска кутија.

ПРОИЗВОДЊА

За „арџун-2” уговорена је производња 124 возила, за два тенковска пука, а касније (до 2019. године) и до 500 примерака, 800 Tank-Ex (хибрид „арџун-1” и Т-72М1) и 220 возила посебне намене на шасији „арџун-1”, док из развоја не стигне „тенк будућности” (FMBT-Future Main battle Tank) или „арџун-3”, којих се планира око 1.000.

Одлике

Боља покретљивост ван путева остварена је и поред повећане масе и задржавања немачког мотора MTU MB 838 Ka-501 од 1.400 КС/1.030 kW (у завршној фази домаћег развоја налази се јачи мотор америчке лиценце Cummins QSK-38 од 1.500 КС). Захваљујући хидромеханичкој трансмисији (5+2 степена преноса), са хидродинамичким претварачем обртног момента и ретардером, унапређеном ходном уређају са хидропнеуматским огибљењем и ширим гусеницама, боља покретљивост долази до изражаја, не максималном брзином на путу, колико просечном теренском брзином од 40 km/h и ефикасним савлађивањем препрека, а нарочито еластичним кретањем по неравном земљишту, када је динамички ход потпорних точкова до 550 mm, а тенк задржава хоризонтални положај. Максимална брзина на путу је 58 km/h, може да се креће дубоким газом 1,4 m без припреме, а 2,15 m са припремом, а пристојна му је и аутономија (око 500 km).

Његова покретљивост долази до пуног изражаја у пустињским пределима западне Индије, мада на мочварним теренима и поред притиска на тло од 0,84 kg/cm² (као код претходне варијанте тенка), због широк гусеница (654 mm) не би могао да конкурише другим индијским оклопним борбеним возилом. Предвиђен је транспорт авионима Ил-76 или Boeing C-17 Globemaster III.

Натпросечна пасивна оклопна заштита нивоа тенка „леопарда-2А6” остварена је применом домаћег модуларног композитног оклопа „канкан” (слојеви керамике, алумине, фибре-гласа и легуре никла) између плоча панцирног челика, производ компаније DMRL (Defence Metallurgical Research Laboratory) новог типа ЕРО (негде се помиње као НЕ-

САВРЕМЕНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

У градњи „арџуна-2” примењене су савремене технологије водећих западних земаља (Немачка, Француска, В. Британија), Русије, Израела, САД и Републике Кореје, али и домаћа технолошка достигнућа. Тенк је био подвргнут двогодишњим интензивним испитивањима у пустињи Раџастан. У тенку је интегрисан велики број технолошких иновација у односу на „арџун-1” (93 иновације) од којих су 13 кључне.

РО – неенергентни/неексплозивни реактивни оклоп).

Активна заштита од електронског озрачења, детекција извора потенцијалних извора ласерског, ИЦ и радарског вођење ПОР, интегрисан са аутоматизованом применом аеросолног задимљавања и електронског ометања својих емитера, учинила је „арџун-2” врло отпорним борбеним возилом. Индијски извори наводе да је на испитним гађањима са Т-72М1 (топ 125 mm), прототип тенка „арџун-2” одолео по-

гоцима непосредног гађања у брисаном домету, кумулативних и поткалибарних пројектила.

Са развојем „арџуна-2” каснило се од планиране динамике, нарочито због проблема са ласерски полуактивно вођеним ракетним системом LANAT, погонским мотором и трансмисијом, развојем елемената СВВ-а, термалних оптоелектронских система и ЕРО, али је пројекат ипак финализован, захваљујући инсистирању Генералштаба, појачаној одговорности реализатора пројекта и бољој организацији производње саставних компонената. Томе је допринела и интензивна сарадња са страним партнерима (учешће око 55–60 одсто страних компонената, а у наредном периоду смањило би се у корист домаћих компоненти, које би требало да чине 75–80 одсто).

Пре две године из конзорција DRDO најављивана је цена једног тенка око осам милиона долара, а сада се наводи око шест милиона долара (вероватно због уговорене веће набавке и проширења програма производње). ■

Милосав Ц. ЋОРЂЕВИЋ

ИНДИЈСКИ СОКО

Предвиђа се да точкашко амфибијско оклопно возило Kestrel 8x8 WAAIFV – у преводу соко – учествује на тендеру програма за ново индијско борбено возило пешадије будућности, које би требало да замени парк застарелих БМП-1/2 у индијској армији

Кestrel 8x8 WAAIFV (у слободном преводу „кобац“ или „соко“), точкашко амфибијско оклопно возило, приказала је позната индијска компанија моторних возила „TATA Motors“, 6. фебруара ове године на DEFEXPO-2014 у Њу Делхију. Са том точкашком платформом (пројектованом у DRDO) приказана је варијанта БВП, али су у развоју и друге наменске варијанте и лака вишенаменска теренска оклопног возила, отпорна на минска дејства (LAMV 4x4), категорије MRAP. „Кестрел“ је развијен на платформи по-

гона 8x8 и опремљен је са два витла позади за пловидбу.

Према „TATA Моторс“ та платформа возила моћи ће да се опреми различитим комплетом наоружања, по захтеву наручилаца. Зато је и дат податак о маси возила у распону од 22,5 до 26 тона. На сајму је приказан и модел са аутоматским топом 30 милиметара. Предвиђа се да „кестрел“ учествује на тендеру програма за ново индијско БВП будућности – FICV (Futuristic Infantry Combat Vehicle), које би требало да замени парк застарелих БМП-1/2 у индијској армији (око 2.000 возила свих предвиђених верзија).

Дизајн

Дизајн возила сличан је модерним оклопним точкашима те класе на Западу. Мотор је у предњем делу возила лево, а возач седи десно напред, док је посадни простор позади. Возило је конструисано по модуларном принципу, тако да може да се прилагоди потребама израде 12 наменских варијаната. Намењено је да учествује у борбеним дејствима на фронту и да превози 10 војника у заштићеном положају, захваљујући адекватној оклопној заштити и ватри формацијског наоружања возила, као и лично наоружање по-

саде кроз осам пушкарница на бочним странама (јер десант седи у два реда, по моделу леђа у леђа).

Возач располаже са три перископа, а средњи се замењује са пасивним перископом за ноћ. За вожњу уназад позади је постављена ТВ камера за возача. Десант располаже са индивидуалним перископима изнад пушкарница. Посада излази из возила кроз задња врата-рампу. По потреби може да користи и два правоугла отвора са поклопцима на крову. Седишта су овешена о кров и опремљена редукторима удара детонације испод возила. Резервоари за гориво смештени су изван посадног простора, ради додатне заштите од пожара.

Ватрена моћ

„Кестрел“ је комплетиран са даљински управљаном куполом МСТ-30-Р, норвешке фирме „Kongsberg“ (са нишанцијом испод). Предвиђа се и дво-члана купола са другим наоружањем. Уграђен је амерички аутоматски топ

30 mm Mk44 Bushmaster II, иначе примењен на више савремених БВП/ОТ у неким армијама страних земаља. Топ се лако конвертује у калибар 40 mm, заменом цеви и неких мањих делова.

Из топа се испалује неколико врста метака: разорно-запаљиви (High-Explosive Incendiary – HEI), панцирно-запаљиви (Armor-Piercing Incendiary – API) и поткалибарни (Armor-Piercing Fin Stabilized Discarding Sabot Tracer, APFSDS-T). Поткалибарни пројектили пробијају до 110 mm оклопа на 2.000 m, па њима може да се ефикасно супротставља лаким ОБВ. Ефикасна даљина гађања је до 3.000 метара.

Са топом је спрегнут митраљез 7,62 милиметара. Поред топа на куполи је лансер ПОВР Javelin FGM-148 (за сада амерички модел) и даљински управљани митраљез 12,7 mm, а десно на куполи је још једна ракета Javelin. Према откупљеној америчкој лиценци у Индији је, у компанији VLC (Bharat Dynamic Limited), започета производња ракета Nag (домаћи назив), које се

већ уграђују на наменска ПО возила домаће производње NAMICA (Nag Missile Carrier). Реч је о ракетама треће генерације, вођеним по систему „испали и заборави“, код којих оперативор нанишани циљ, лансира ракету, а ракета сама прати циљ и аутономно се наводи помоћу слике пасивног система, коју прима у глави за самонавођење (IIR – Imaging Infra-red passive seeker). Могу да се испалују и за нападе на оклопна возила одозго (top-attack) на даљинама од четири до пет километара. У глави ракете је и термовизијски пријемник, који топлотну емисију циља предаје ИЦ трагачу ракете. Пробојност тандем-кумулятивне бојне главе је око 750 mm оклопа иза ЕРО. Ракета постиже погодак у 77 одсто случајева, са одступањем од центра циља 0,9 метра.

Високу покретљивост возила обезбеђује домаћи турбопрехрањивани дизел мотор од 600 КС/440 kW (специфична снага од 23–26,6 КС/т). Максимална брзина возила је 100 km/h на путевима,

а 10 km/h када плови. Возило улази у воду без посебне припреме, осим што возач пребацује валобран у предњи положај и активира задња витла. Управљање возилом на путу је преко предња два пара точкова (радијус окретања 19 m). Гуме, отпорне на пенетрацију малокалибарских пројектила, имају централну регулацију притиска. Вешање је независно са хидропнеуматском амортизацијом, која обезбеђује еластично кретање по неравном терену, лакше савлађивање препрека и већу удобност посаде. Аутономија на путу је до 600 километара. Возило савлађује успоне до 60 одсто, нагибе 40 одсто, вертикалну препреку 0,6 m и ров ширине 2,0 метра.

Посадни простор штити посаду од кинетичких пројектила према стандарду НАТО (STANAG 4569), од првог до четвртог нивоа (стандардни пројектил 7,62x51 mm испаљен са 30 метара, до 14,5x114 mm AP/B3 са 200 m даљине), зависно од варијанте возила и примењених модула заштите. Стандардни оклоп састоји се из заварених панцирних плоча на оклопном телу и уграђених композитних слојева заштите. Модули оклопа могу да се замене у борбеним условима, јачањем или смањивањем нивоа заштите, за-

висно од потреба према мисији у којој се возило ангажује.

Патос возила обезбеђује заштиту од детонације мина до трећег нивоа заштите (3a/3b), то јест експлозије до осам килограма ТНТ испод точкова или средине пода. Подна плоча је у облику раширеног латиничног слова „V”. Уграђен је уређај за колективну заштиту посаде од НХБ агенаса, аутоматски систем за ППЗ, детекцију и гашење пожара.

Системи радио-комуникација су фреквентног опсега UHF, VHF и HF, са

скачућом фреквенцијом и кодираним преносом информација умрежени су у КИС. Максимално је посвећена пажња оптимизацији преживљавања посаде и опстанку у борби. У прилог томе је и примена проверених расхладних система за пустињске услове у Индији, када су посаде изложене екстремно високим температурама околине. Примењена је и дигитална боја за смањење сигнатуре возила, а предвиђена је и маскирна мрежа шведске фирме „Barracuda”. ■

М. Ц. ЋОРЂЕВИЋ

Kestrel на DEFEXPO 2014 у Њу Делхију

Дронови лилипутанци (3)

„Гавран“ RK-11B

НОВИ КОНЦЕПТИ

У будућности се предвиђа роботизација таквих система до категорије „испали и заборави“. Међутим, војни стручњаци не журе. Многе замисли су још далеко испред нашег времена.

ДARPA је, наравно, иницирала и развој мултикоптера (са четири и осам елиса) као платформи за ношење експлозива или борбеног наоружања. До сада су се квадрокоптери, због стабилности и других карактеристика, показали као изузетно квалитетна платформа за ношење различитих камера. Фактор ограничења јесу капацитет напајања, снага мотора и друге карактеристике које не омогућавају дуготрајан лет. Истраживања се развијају и у правцу унапређивања тог сегмента ових врста летелица.

Квадрокоптер малих димензија (Microdrone), под оперативним називом „HomeBrew“ (у преводу „домаће

пиво“), искоришћен је за експериментисање са малим ласерским пиштољем. Већ је на страницама „Арсенала“ било речи о употреби Мајкрософтовог XBox Kinect система за управљање летом квадрокоптера. Експерименти се крећу у правци коришћења кинект камере, повезане на линк за пренос команди за управљање. Она омогућује оператеру да користи покрете прстију, руке или целокупног тела за управљање летом. За сада је направљен вајфај (Wi-Fi) линк за управљање квадрокоптером. Међутим, биће неопходно омогућити већи домет сигнала за управљање у тактичким условима, што је могуће једино преко тактичке мреже

за командовање и управљање борбеним дејствима.

Експерименталне идеје

Међутим, још 2007. године експериментисало се са мини дроновима (Tiny drone), па и балонима, који су употребљавани као мрежно етернет чвориште, преко кога би се сигнал за управљање или пријем података са борбених дрона распрострарио много шире. Тиме би и тактичка мрежа добила нови квалитет. Ваља имати у виду да су међу војницима веома распрострањени мали гаџети, као што су Андроид мобилни телефони, ајпод или таблет уређаји. Ако се на њих уграде мале кинект камере, кад се ти уређаји

ГАВРАН

„Гавран“ RK-11B (Raven) В DDL побољшана је верзија истоименог система извиђачке беспилотне летелице. Прилагођена је за војну примену, има високу мобилност и може да лети на малим висинама, а опремљен је савременим уређајима за обавештајно осматрање и извиђање. Распон крила ове летелице је 4,5 m а тежина износи 4,8 килограма. Долет је око 10 километара.

Лансира се ручно, а њиме може да се управља помоћу конзоле са ручицама (џојстик командама). Такође, може да се програмира за самосталан лет помоћу напредних система за авионику и прецизног уређаја за ГПС навигацију. Камера има аутоматски уређај за избор дневног или ноћног режима рада. Поред дуал-режима дневно-ноћног рада користи се и ИЦ технологија за уочавање и праћење циљева који одају топлотни одраз. Висок квалитет слике обезбеђен је системом за елиминацију вибрација и софтверску стабилизацију слике са камере. Преношење слике је тренутно и нема застоја при управљању у реалном времену. Контрола лета и пријем слике омогућени су и преко тактичке комуникационе мреже.

укључе на етернет чвориште, постају конзоле за управљање дроновима. Већ се експериментисало са ласерским означивачем циљева на мини дронovima, и прикупљено је довољно информација о ефикасности таквих система, као прелазној категорији између осматрачких, нишанских и наоружаних дрoнова.

Наравно, то су неки од концепта Пентагона, који подстиче експериментисање у тој области и прихвата многе идеје. DARPA организује и различите изложбе или такмичења младих, који су пуни оваквих идеја, а налазе и начине да се оне реализују. Најновији тренд су персоналне беспилотне летелице.

Постави и користи

Други концепт, који заступа америчко министарство одбране, јесте тзв. *plug-n-plej* (постави и користи)

универзална платформа, која омогућава комбиновање различитих оптоелектронских, видео или борбених система на мини летелицама. Следећи ту концепцију, јула 2013. године, компанија „ДримХамер“ (DreamHammer) представила је свој *plug-n-plej* оперативни систем за управљање са више беспилотних летелица (Multi-drone operating system) назван „балиста“ (Ballista). Реч је о управљачком систему за беспилотне летелице, који поседује паметни интерфејс за повезивање различитих оптоелектронских и других компоненти, али и више летелица са којима се може појединачно управљати. У развоју система учествовали су и стручњаци агенције DARPA, како би обезбедили комбиновање различитих техничких система на више модела дрoнова.

Систем „балиста“, по својој отвореној архитектури, има способност да се

интегрише са различитим летелицама (UAS – Unmanned Aerial Systems). То је концепт који омогућује да један операттор истовремено управља већим бројем беспилотних летелица, а, како кажу, представници компаније „ДримХамер“, може да постане универзални пројекат за интероперабилност беспилотних летелица, које се користе у војне и комерцијалне сврхе. О томе говори и већ прихваћен UCS стандард, који дефинише састав основног модела беспилотне летелице и начин на који се та интероперабилност омогућава.

Од агенције DARPA прихваћен је и концепт коју је развила компанија „Design Intelligence Incorporated“ (DII – Дизајнирање уградње обавештајних компоненти у умањене беспилотне летелице). Веома брзо DII је постао стандард за нове иновативне пројекте. Тај концепт преузет је из развојних лабораторија истоимене компаније из Оклахоме, која развија беспилотну летелицу за дуге летове. Један од пројеката, који настоји да се реализује по том концепту јесте XL-161 Trinitri – летелица на соларни погон са ласерским оружаним системом. Ласер може да се користи за пресретање и онеспособљавање балистичких ракета или авиона. У тој беспилотној летелици налазе се инфрацрвена камера, даљиномер и ласерско оружје.

Уколико сагледамо целину концепта, који се заснива на минијатуризацији наоружања и муниције за ватрену подршку, и њихово интелигентно повезивање са беспилотним летелицама, упаривање са електрооптичким системима, добијамо нове пешадијске системе са значајнијим ватреним и борбеним особеностима. Чињеница је да ти системи мењају постепено и пешадијску тактику, па је питање шта ће нам донети сутрашњица на том подручју. Предвиђа се и роботизација таквих система до категорије „испали и заборави“. Међутим, војни стручњаци не журе. Многе замисли су још далеко испред нашег времена. ■

(Крај)

Н. ОСТОЈИЋ

Година дрoнова

НЕПРЕВАЗИЂЕНО ЗУЈАЊЕ

У протеклој години, према уредницима интернет блога „Гизмаг“, највећу популарност међу бројним читаоцима носе збивања на небеским висинама, односно теме о „зујању у ваздуху“. Наиме, беспилотне летелице или дрoнови, популарно назване „зујалице“, најчешћи су садржаји у стручним и специјализованим часописима, а исто тако и у мејнстрим литератури – оној која креира светско мишљење о актуелним темама.

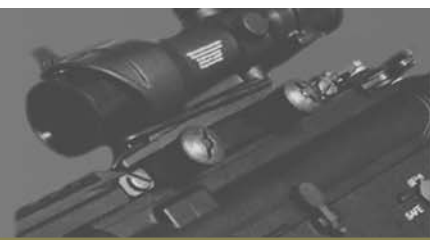
Понекад дрoнове поред „зујалица“ називају и „трутови“, посебно оне наоружане ракетама, које користи ЦИА за ликвидацију милитантних терористичких челника – од Ал Каиде, преко Хакани мреже до других у Авганистану, Ираку, Пакистану, Египту, Судану...

Због тога што имају бројне предности у односу на друге летелице (за полетање им није потребна велика пи-

ста, а како немају посаду могу у односу на своју величину могу да понесу више терета), „трутови“ су погодни за коришћење у пољопривреди, истраживањима и надгледању послова транспорта нафте, укључујући и контролу нафтовода и плинoвода. Чак их, у западним развијеним земљама, користе и агенти за некретнине. Кад је реч о нашим условима, градска комунална служба Новог Сада набавила је малу

квадрокоптерску летелицу за откривање и запрашивање легла комараца.

Недавно је, крајем 2013. године, објављено да мале „зујалице“ достављају божићне пакете које су купци платили преко интернета, а назване су „летећи Божић-Бата“. Иначе, већ је устаљено коришћење малих беспилотних летелица, посебно оних са вертикалним полетањем, у филмској и индустрији забаве, у службама обезбеђе-

ња, осматрања и надзора објекта под посебним режимом обезбеђења, заштићених територија, полигона за тестирање, полицијских и војних вежбалишта.

Прошле године на Сајму информатичке и безбедносне опреме у Београду – iSEC 2013 представљена су два модела беспилотних квадрокоптерских летелица за осматрачко-фотографске услуге. Често се та врста летелица користи и за снимање на венчањима, свадбама, крштењима...

Паметна технологија

Све то засновано је на убрзаном технолошком напретку, посебно од индустрије (малих) електричних мотора, преко електронских компоненти, које се користе за управљање, до информатичке науке, која је паметним (смарт) технологијама омогућила лако и једноставно даљинско управљање тим врстама летелица. Дакле, протекла деценија била је година у којој је та врста технологије заиста постала део свакодневице.

Оно што су аутори споменутог блога „Гизмаг“ ставили на прво место као посебност јесте полетање беспилотне летелице са подморнице. Наравно, за познаваоце те врсте проблематике то и није нека посебна новост, с обзиром на то да планови америчког Пентагона, односно Агенције за одбрамбене унапређене пројекте и истраживања DARPA, предвиђају да се у наредној деценији развије више подморница без људске посаде. Свака од њих имаће бар једну беспилотну летелицу са вертикалним узлетањем за прикупљање обавештајних података, извиђање, навођење пројектила на циљеве и осматрање, ISTAR (Intelligence, surveillance, target acquisition, and reconnaissance).

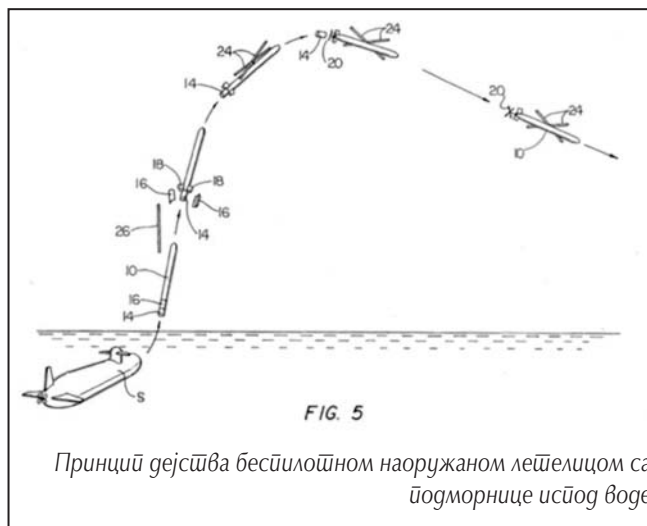
Израелска индустрија за војне потребе, односно компанија „Тактичка роботика“, представила је пред крај прошле године прототип „летеће муле“ (AirMule), односно беспилотни транспортер са вертикалним узлетањем и слетањем VTOL (Vertical Takeoff and Landing). Компанија „Амазон“, та-

које је протекле године приказала први трговачко-доставни октокоптер, назван „Амазонов први ваздушни доставни сервис“ (Amazon Prime Air Service).

Беспилотне летелице често се помињу у вестима са контроверзним догађајима, као што је њихово коришћење у борби против међународног тероризма, односно за уништавање терористичких инфраструктура у Авганистану, Ираку, Северном Пакистану, Судану, Египту. Контраверзан је и програм ликвидирања челника Ал Каиде и других милитантних терористичких организација. Међутим, оне се користе и за надзор људи у јавном и друштвеном животу. Све више њих опремљено је да прати проток садржаја у светској мрежи, преко свеprisутне вај-фај (Wi-Fi) технологије.

Лансирање из подморнице

Као историјски датум остаће забележен 5. децембар 2013. године, када је први дрон лансиран из јуришне подморнице на нуклеарни погон, класе „провиђење“ (USS Providence SSN 719), у саставу Центра поморске дивизије за подводно ратовање – Newport (NUVC-

NPT), која је плутала под водом. Наиме, америчка Морнаричка истраживачка лабораторија NRL (US Naval Research Laboratory) експериментисала је са „беспилотним системом на електрични погон“ XFC (eXperimental Fuel Cell Unmanned Aerial System). Резултат експеримента био је веома повољан, с обзиром на то да је дрон испушен без модификације пловила изашао на површину и одатле се виноу у ваздух.

Та врста беспилотне летелице развијена је за мање од шест година и има све карактеристике савремених стелт летелица. Прва новина код тог пројекта је што летелицу погони електрични мотор са погоном на горивне

XFC беспилотна летелица лансирана са подморнице

Ваздушна „мула“ је већа беспилотна летелица са вертикалним полетањем и слетањем

ћелије. Због тога има аутономни лет који траје више од шест сати. Овакав дрон релативно је јефтин, лети на малој висини, те је због своје стелт конструкције неприметан за радаре и друге осматрачке системе. У себи носи уређаје за обавештајно праћење и прислушкивање (ИСП), а може се искористити и као систем за навођење торпеда или ракета на пловаче противничке објекте, или за њихово озрачавање ласерским нишанским снопом.

У развоју је и беспилотна летелица која би имала и експлозивну бојеву главу. Контејнер са беспилотном летелицом XFC избацује се из подморнице, кроз торпедну цев. Користи се „More Robin“ систем за избацивање, што је празан канистер за лансирања крстареће ракете „томахавк“ (TLC). У тај канистер ставља се беспилотна летелица. Он има способност да стабилизира крстарећу ракету у води и омогућава заузимање положаја погодног за вертикално испаљивање. Кад је беспилотна летелица изнад површине и постигне оперативну брзину и висину, развија своја крила за хоризонтални лет. Иначе крила те беспилотне лете-

лице склапају се док је у транспортном положају, односно у контејнеру из ког се лансира.

У овом случају беспилотна летелица коришћена је да би се осмотрила околина подморнице, установио степен опасности од напада и добили подаци за процену борбене ситуације (ситуациону свест – Situational awareness). Тестирање и примену реа-

лизује Центар за командне поморске морнаричке системе у Атлантику, на Бахамима у бази Андрос AUTEK (Naval Sea Systems Command Atlantik podvodne Centar, Andros, Bahami).

Посебан тим радио је на преуређивању контејнера за избацивање крстареће ракете (Sea Robin, Oceanengineering International Inc, Hanover); горивне ћелије развила је корпорација „Protonex Technology Corp.“, из Саутбороа, а Одељење за одбрамбене аутономне системе (TEMPALT) и морнаричка структура дали су подршку у тестирању и демонстрацију NUVС-NPT.

У будућности, амерички војни стратеги предвиђају флоту од више подводних возила без посаде (UUVs) у која може да се распореди више мањих беспилотних летелица за глобално извиђање и повећање нападних способности ратне морнарице САД. Демонстрације UAV-XFC и лансирање са подморнице један је од првих корака ка том циљу.

Летећа мула

Прес служба компаније „Тактичка роботика“ (Tactical Robotics Ltd.), из

ПРОГРАМ MULE

Иако појам MULE асоцира на преносну животињу (мазгу, мулу) која се користи у планинским и другим јединицама које дејствују на теже проходном терену, то је скраћеница за „Вишенаменска употребљива саобраћајна средства за логистику и опрему“ (Multifunction Utility/Logistics and Equipment Vehicle). Реч је пре свега о роботским возилима (без возача) којима се управља са даљине. Она могу да се користе за превоз опреме, муниције, горива, резервних делова и друге логистичке задатке.

ЕКСПАНЗИЈА

Ова врста летелица никад није била бројнија и никад је није произвело толико земаља у свету, чак више него што је произвођача авиона од Првог светског рата до данашњих дана. По оцени аутора текста (Dejvid Szondi, 2013: The year of the drone, December 29, 2013), прва деценија 21. века, остаће запамћена по наглој експанзији ове врсте летелица.

Најзначајнија је чињеница да су дрoнови превазишли бројна техничка и технолошка ограничења, која су имале све претходне врсте извиђачких и обавештајних летелица у претходном времену. Због тога су нашле најширу примену у војним структурама. Али и у оним службама које непрекидно обављају мониторинг површине – од полицијских пограничних, саобраћајних и ватрогасних служби, до оних структура које се ангажују у откривању и спасавању настрадалих у природним или другим катастрофама.

2013. да је њена филијала „Урбан аеронаутика“ завршила последњу фазу тестирања „беспилотне ваздушне муле“ у лабораторијским условима. И то је, како кажу војни аналитичари и стручњаци, прекретница у развоју беспилотних транспортних ваздухоплова. Наиме, то је прво беспилотно возило, изузев хеликоптера, намењено за транспорт.

Информације ради, DARPA је учествовала, са компанијом „Бостон дајнамикс“, у развоју копненог роботског четвороножног транспортног возила типа МУЛЕ, касније преименовано у пројекат LS3 (Legged Squad Support System). Компанију „Бостон динамикс“ крајем 2013. године купила је чувена информатичко-технолошка фирма „Гугл“ (Google).

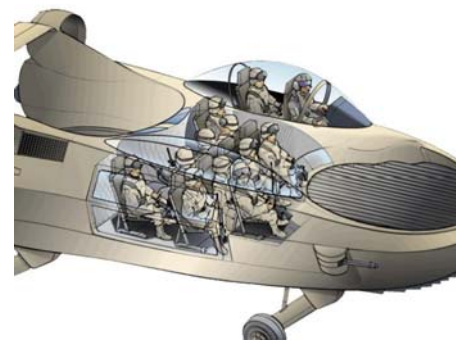
„Ваздушна мула“ (AirMule) јесте повећа беспилотна летелица са вертикалним полетањем и слетањем, тзв.

VTOL (vertical take-off and landing). Током 2013. године завршени су потпуно аутоматски тестови летелице, проверена је поузданост система за полетање и слетање у различитим условима, посебно у урбаним срединама. Тешка скоро једну тону, летелица је јединствена у односу на постојеће ваздухоплове који полећу и слећу на VTOL принципу и нема изложене роторе. Полетно-слетни мотори уграђени су у тело летелице, осим два ротора за маневрисање и погон по правцу, који се налазе изнад издувних решетку на задњем делу ваздухоплова. VTOL погон омогућава да ова летелица може да се креће у ваздушном простору забрањеном за било коју другу врсту авиона, да слеће и узлеће у насељеном месту, са пропланака и погодних падина у планинама.

Висину изнад тла контролишу и одржавају два ласерска висиномера, а наредни модел имаће „појчане“ контроле раздаљине од летелице до тла помоћу радарског висиномера за лет у прашњавим условима. Тачна позиција одржава се обједињавањем података на рачунару, који користи ГПС сигнал, инерционе жirosкопе и оптички систем који маркира објекте на терену. Рачунар помоћу сензора ствара матрицу терена према којој приказује положај возила у просторној димензији. Носивост до 640 kg и потенцијалну максималну брзину од 180 km/h, омогућују унутрашње лопатице ротора у телу летелице, док ротори на задњем крају (конструктори кажу „на леђима“) омогућавају да лети у тесним или уским просторима, између зграда или дрвећа, где би отворене лопатице могле да закаче зграду, дрво или чак повреде људе.

Дрон компаније „Амазон“

Превожење шактичких снага беспилотном летелицом

Ову, повећу беспилотну летелицу, покреће један турболифт мотор типа „турбомека аријел“ (Turbomeca Arriel) 1x1 који може да произведе 559 kW потисне снаге. Погонска снага се преко осовине и низа мењача преноси на предњи и задњи ротор, као и бочне погонске роторе. Лопатице испод и изнад су омеђене бочним прстеном и производе чисте бочне силе за маневрисање у градским улицама, планинском или пошумљеном терену. Потрошња горива је 150 kg по сату, у зависности од његове брзине. Користан терет за једночасовну мисију биће око 400 килограма.

Летелица користи технологију названу „fancraft“, односно принцип усмереног потиска ваздуха вентилаторским пропелерима (modified ducted-fan). Та технологија развија се већ више од пола века и водећа је идеја за конструкцију ваздушног ципа. Поред тога, возило има јасно дефинисан акустични потпис који бележи микрофон калибрисан тако да не дозволи повећање у односу на стандардне хеликоптере или друге летелице са вертикалним полетањем и слетањем.

Амазон октокоптер

Војни и цивилни стручњаци за мале беспилотне летелице стрпљиво су очекивали тренутак када ће савремена технологија материјала омогућити да квадрокоптери подигну више него сопствену тежину. Након што су бројни модели омогућили да носе терет од 2–3 килограма, одмах су на њих ста-

ХУМАНА ПРИМЕНА

Све више је саопштења у којима се истиче да употреба беспилотних летелица доприноси заштити или чак спасавању живота. Пример је случај од маја 2013. године, када је квадрокоптер кориштен у Канади у акцији спасавања човека од смрзавања. Одмах је послат ваздухопловни хеликоптер-амбуланта у помоћ.

Наравно, у то време у Канади су биле поприлично ниске температуре.

Возило је пронађено, али не одмах и возач, који је непримерено одевен за ниске температуре. Хеликоптер није могао да га уочи, па је захтевано да се екипи за потрагу пошаље квадрокоптер Драгонфлајер Х4-С са далекометном инфрацрвеном (FLIR) камером. Помоћу те летелице покренута је потрага за возачем. Повољна околност била је та што је возач упутио хитан позив за помоћ са свог мобилног телефона. То је омогућило да се помоћу ГПС сигнала утврди његова тачна позиција. Нађен је нешто више од три километра од преврнутог возила. Камера на квадрокоптеру веома је лако утврдила топлотни одзив возача и омогућила да екипа за потрагу нађе онесвешћеног човека.

ни модели омогућили да носе терет од 2–3 килограма, одмах су на њих стављене камере и бројни минијатурни сензори. Кориштени су у бројне сврхе, али је време летења било ограничено капацитетом пуњивих батерија на двадесетак минута.

Крај 2013. године донео је мултикоптере (Multirotor E-Volo са осам елиса), који могу да подигну у ваздух чак и човека тешког до 70–80 килограма.

Увидевши да таква технологија има комерцијални потенцијал, компанија „Амазон“, замислила је да вишеелисним летелицама испоручују бројне наруџбине на терасу или раван кров куће. Та компанија још очекује дозво-

лу надлежних органа како би проширила понуду. Принцип рада се заснива на наручивању преко интернета или мобилног телефона. Испорука је до 60 минута. То је изузетно повољан пројекат који омогућује избегавање саобраћајних гужви, коришћење достављача са моторима, брзим возилима или малим уличним транспортерима (кеди возилима). Све то поједностављује трошкове доставе, али захтева добро уигране оператере и врхунску технологију за комуникације и управљање беспилотним летелицама.

Верујемо да није далеко време кад ће се то ускоро појавити и код нас. И да неће бити компликација с прописима и законима. Наиме, у Америци про-

блем представља Федерална авио-администрација FAA (Federal Aviation Administration), која би требало да одобрине начине функционисања овог сервиса у великим градовима и да реши проблем фреквенције за управљање летелицама. Све дозволе за рад у САД компанија „Амазон“ очекује до 2016. године.

За сада сервис „амазоновог октокоптера“ може успешно да носи терете до 2,3 kg, у малим пластичним контејнерима, причвршћеним спојлером за шасију летелице. Максимално растојање долета је 16 km од једне центра за управљање. У почетку ће тај систем користити ограничен број клијентата. Сервис је добио дозволу да ради на Арктику.

Скајџек

Још када је први квадрокоптер „папагај“ (Parrot) представљен на сајму информатичких технологија – СЕБИТ 2011. године у ХанOVERу, изазвао је посебну пажњу. Том малом беспилотном летелицом са четири елисе, могло се управљати помоћу ајфона или ајпода (iPhone, iPod Touch), таблета и мобилног телефона са оперативним системом Андроид. За младе људе и љубитеље авио-макетарства била је то главна атракција.

Скајџек (SkyJack) је направљен од „папагаја“ AR.Drone 2.0. Реч је о помало контроверзном, чак би се могло рећи и опасном пројекту. Наиме, „папагај“ је опремљен уређајем „малина Пи“ (Raspberr Pi), што је, у ствари, минијатурни потпуно програмиран компјутер који користи бесплатни open source

Први квадрокоптер „папагај“

SkyJack је направљен од „папагаја AR“

Linux оперативни систем. Може да се укључи у сваки ТВ, има могућност 3D графике, везу са интернетом и, уз мало маште, лако ће се претворити у персонализованог робота.

Уређај на „папагају“ (компјутер) има два УСБ порта, слот за СД картицу, етернет конекцију и микрочип у средини, и све то оспособљено за пуњење универзалним УСБ мобилним пуњачем.

Чему служи таква направа? Наме на јој је да преотима контролу над другим „трутовима“. Наиме, хакер Сами Камкар преуредио је „папагаја“ AR.Drone 2.0, поставио УСБ конектор, уградио батерије и два бежична адаптера. Софтвер за управљање тим уређајем уградио је у чип и тиме добио летелицу „пирата“. На тај начин овај дрон може да трага за бежичним командним сигнаlima других беспилотних летелица, замењује их, а затим их претвара у „контролисане трутове“, који потом извршавају команде које оператер прослеђује преко СкајЦека.

С обзиром на то да се беспилотне летелице користе у комерцијалној али и у полицијској, војној или некој другој употреби, можемо замислити какав неред у овим услугама би могао да унесе СкајЦек. И то није једини

пројекат те врсте. Компанија „Кратос“ понудила је светској јавности тзв. убице дрона – ласерски претраживач који је произведен у немачкој компанији „Раинметал“. Он прати сензорске сигнале беспилотних летелица, детектује положај на основу прорачуна усмерености тих сигнала и испуљује сноп усмерене енергије који треба да онеспособи електронске системе у дрону. За разлику од балистичког оружја, сноп је широког захвата и погађа летелицу без обзира колико се она брзо кретала и какве год маневре избегавања изводила. У 2014. години више морнарица светских сила намерава да тај систем постави на своје бродове.

Још је незамисливо какве ће све идеје и могућности бити искориштене уколико се ова технологија унапреди, уколико њоме почну да се користе криминалци или неке друге структуре. Са том технологијом противник већ има оружје којим ће зауставити борбеног дрона на неком тајном задатку и усмерити га камо он пожели, у зависности од горива и летних могућности.

Можемо претпоставити како ће се осећати амерички војници уколико талибански или неки други побуњеници школовани на Западу почну да ко-

ристе ову технологију. Или кад млади људи са другим идејно-политичко-идеолошким погледима, школовани у савременим научноистраживачким институцијама, почну да отимају или преусмеравају полицијске дроне који надзиру нереде у градовима... Много је потенцијалних могућности за употребу. Већ је познато да се руским Скајграбером (SkyGrabber) могу скидати слике са америчких беспилотних летелица. Такође, познат је руски систем „автобаза“, који може да омогући преузимање команди над противничким наоружаним или извиђачким беспилотним летелицама. Тим системом један амерички PQ-170 „сентинел“ спуштен је на тло унутар Ирана, 220 km од границе.

Како је та информатичка технологија већ неколико генерација усавршавана могуће је претпоставити да постоје (тајни) програми који ће омогућавати да амерички оператери у својим центрима за управљање беспилотним летелицама широм света приме наменски вешто припремљене снимке и податке по којима ће активирати борбеног дрона усмереног на властиту базу. Војни теоретичари су пред изазовом.

Дакле, колико год година за нама била продуктивна у области беспилотних летелица, колико год се оне масовно користиле, предстоји озбиљно истраживање о безбедносним аспектима примене те технологије. Не само кад је у питању заштита од преузимања, неке врсте ваздушног пиратства, већ и кад је реч о доступности те технологије до аматера и љубитеља аеромоделарства. Као што смо некад склапали појачала и звучнике купујући кит-компете, данашња генерација има могућност да путем интернета наручи све – од комплета делова за „папагаја“, преко потребних електронско-компјутерских компоненти, до тога да бесплатно скине потребан програм са интернета. Маштовитост омогућује не само добру забаву већ и неконтролисане последице. ■

Никола ОСТОЈИЋ

ВЕСТИ

НОВИ ПРОТОТИП КИНЕСКОГ J-20

Током протеклих неколико месеци успешно је завршена серија пробних земаљских тестирања трећег прототипа кинеског борбеног авиона задње генерације J-20. Реч је о новом прототипу ознаке „2011”, на којем је уочено неколико значајних промена у дизајну летелице – пре свега је нов дизајн носне секције трупа, носи су уводници ваздуха за моторе, приметне су промене на крову пилотске кабине, који се сада састоји од два дијела, краће су млазнице мотора те додатно закошен вертикални стабилизатор. Уз то, први пут је на J-20 уочена интеграција IRST/EOTS (Infra Red Search and Track/Electro Optical Tracking System) сензора за откривање и праћење циљева у ваздуху, који је постављен с доње стране трупа иза радара.

Одређена проширења трупа с доње стране уочљива су и око дела у који се увлачи стајни трап, односно у дијелу с унутарњим носачима наоружања. Такође, уочљива је и примена нових композитних материјала на нападним рубовима, те нова шема бојења авиона, што упућује на примену нових материјала за „упијање” радарског зрачења.

Борбени авион J-20, кога називају „моћни змај”, развија кинеска фирма Chengdu Aircraft Industry Group, која је произвела сва три прототипа. Очекује се да увођење тог авиона у оперативну употребу започне током 2019. године. ■

ТЕСТИРАЊА CH-53K

У средишту у Вест Палм Бичу на Флориди почетком године започела је серија земаљских тестирања прототипа тешког тактичког транспортног хеликоптера Sikorsky CH-53K. Земаљска тестирања трајаће две године и проводиће се све време на ГВТ (Ground Test Vehicle) прототипу CH-53K, који је намењен искључиво за земаљска тестирања. Летна испитивања

требало би да започну до краја ове године и трајаће наредне три, за што у „сикорском” завршавају четири наменска прототипа CH-53K (YCH-53K).

Максимална тежина производног CH-53K биће 39.900 кг, уз могућност носења подвесног терета до 12.300 кг, уз оперативни радијус до 204 km, што је двоструко већи капацитет у односу на претходника CH-53E Super Stallion. Хеликоптер CH-53K, за кога се може рећи да је један од најбољих тешких транспортних хеликоптера на свету, развија се за потребе Америчког морног корпуса и Америчке ратне морнарице, па америчко Министарство одбране намерава да од фирме „Сикорски” наручи 200 хеликоптера чији се улазак у оперативну оперативну употребу очекује током 2019. године.

У односу на претходника (CH-53E), CH-53K је генерацијски нови тип хеликоптера који има нове моторе, кракове ротора, трансмисију, систем контроле летења, авионику. Поједностављен му је систем одржавања, продужен животни век и имаће много боље оперативне одлике. ■

ИСПИТИВАЊА РУСКОГ НЕВИДЉИВОГ АВИОНА

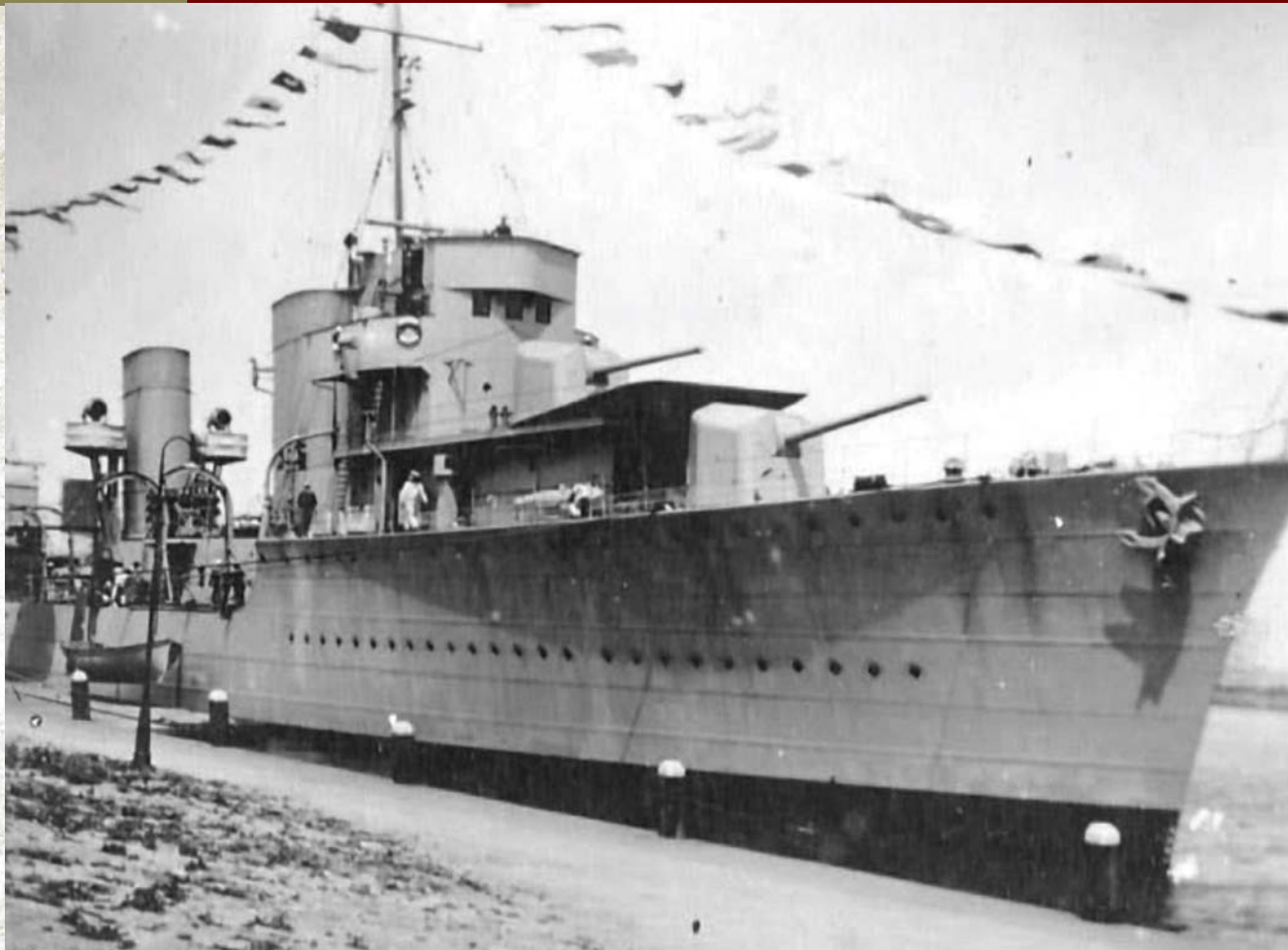
Досадашња испитивања руског „невидљивог” авиона Т-50 успешно се спроводе, па се очекује да ће тај вишенаменски ловац почети да се серијски производи 2016. године. Државна испитивања на југу Русије у центру „Чкалов”, последња су етапа пред добијање дозволе за серијску производњу.

Главни конструктор Александар Давиденко каже да је Т-50 чак три пута теже приметан на радару од америчког конкурента F-22. Због тога су Руси свом авиону све оружје сместили у „утробу”. До сада је компанија „Сухој” у фабрици у Комсомолску на Амуру направила пет авиона Т-50.

Већ се прича да је Т-50 чудо технике. Направљен је од нових композитних материјала, што га чини мање приметним на противничким радарима. Осим тога, убојитији је у гађању циљева у ваздуху и на земљи у било које време дана и ноћу и при тешким временским условима. У односу на авионе четврте генерације, он има сасвим нову електронику и најновији радар. Има систем за аутоматско распознавање циљева па може да прати истовремено 60 циљева и да гађа 20.

Првих десет Т-50 добиће Центар за обуку пилота у Липецку, а затим ће Министарство одбране купити 60 летелица. Руска авијација у будућности жели да их има 150, а за набавку тог авиона заинтересована је и Индија. ■

УДАРНА МОЋ ФЛОТИЛЕ

Разарачи су чинили основу ударне моћи флоте Краљевине Југославије. У складу са економском моћи Југославија је успела да своју Ратну морнарицу до почетка Другог светског рата опреми са четири разарача, који су у оно време били међу најсавременијим решењима.

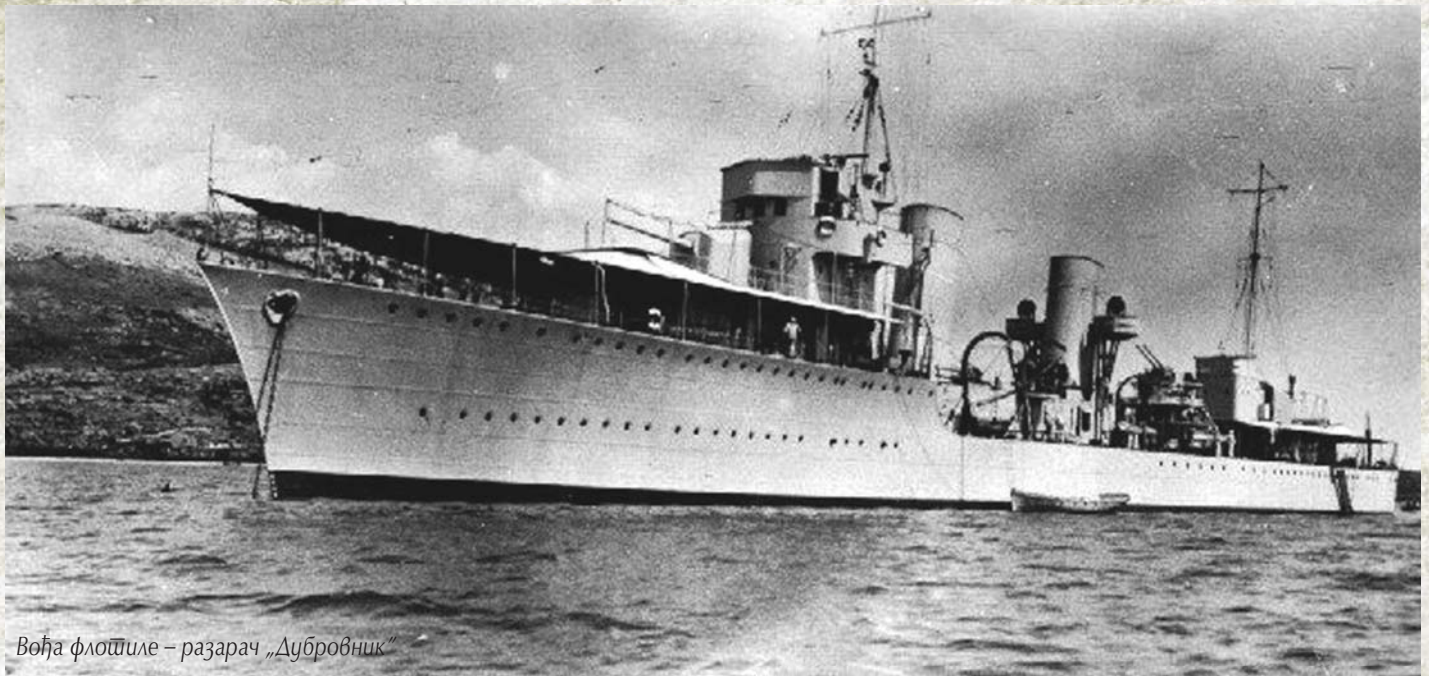
Од самог оснивања Југославија је велику пажњу посвећивала развоју своје Ратне морнарице. Још 1920. донета је одлука да основ ударне моћи флоте чине разарачи. У складу са економском моћи Југославија је успела да

своју Ратну морнарицу до почетка Другог светског рата опреми са четири разарача, који су у оно време били међу најуспешнијим решењима. Да ли су се ти разарачи у предстојећем светском сукобу добро показали, требало би анализирати. Ипак, треба сагледати у

потпуности дешавања с почетка рата на овим просторима и видеће се да су се успешно супротставили надмоћној окупаторској сили. И поред појединих епизода издаје, посаде појединих разарача (пре свега разарача „Загреб“ и „Београд“) храбро се носиле са јачим противником.

Разарач Дубровник

После завршетка Првог светског рата, сви преостали већи капитални бродови бивше морнарице Аустроугарске, подељени су разним земљама победницама, али нити један већи брод, изузев неколико мањих (торпиларке), није додељен морнарици нове државе Јужних Словена – Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца (Краљевина СХС, од 1929. године Краљевина Југославија), иако су их наши морнари држали неко време у својим рукама, ис-

Вођа флотиле – разарач „Дубровник“

такавши српске, хрватске и словеначке заставе.

Тако је већ у почетку Краљевина СХС морала изградити изнова своју Ратну морнарицу (РМ), иако је Краљевина Србија изашла из рата као победник. Током изградње флоте одлучено је да основ ударне флоте Краљевине Југославије чине разарачи, који су за оно време били сам врх градње у свету.

Развијајући своју РМ ни из чега, сада већ Краљевина Југославија је августа 1929. године ангажовала британско бродоградилште „Јероу шипбилдинг“ (Yarrow Shipbuilding) да конструише и сагради вођу флотиле – разарач „Дубровник“.

Разарач „Дубровник“ поринут је 1931. године и са 1.880 тона стандард-

ног депласмана био је у то време најмодернији разарач у свету, који је у потпуности одражавао тадашњу британску праксу градње разарача. Могао је да постигне брзину од око 37 чворова и једини је у то време од свих бродова био наоружан „Шкодиним“ топовима калибра 140 милиметара.

Вођа флотиле разарач „Дубровник“ превезао је краља Александра Карађорђевића у државну посету Француској 1934. године, а следом историјских догађаја испоставиће се да је то било последње путовање његовог величанства. Понос југословенске морнарице дочекале су француске топовњаче и допратиле у луку Марсеј. Неколико дана након упловљавања у луку Марсеј, разарач „Дубровник“ добија незахвалан задатак, да врати посмртне остатке краља Александра Карађорђевића у Југославију, који је убијен у Марсеју 9. октобра 1934. године.

Разарач „Дубровник“ је почетак Другог светског рата дочекао с ратним распоредом у Боки, где је поделио тужну

Разарач Дубровник

Поринут: 11. октобра 1931. године

У служби од: 1932. године

Депласман: стандардни 1.880 t

Димензије (д/ш): 113,2 / 10,7 m; газ 4,1 m

Погон: три котла, две осовинске Персонове усмерене парне турбине снаге 48.000 КС

Брзина: 37 чворова

Даљина пловљења: 6.600 наутичких миља са 13 чворова

Наоружање: четири једноцевна „Шкодина“ топа калибра 140 mm, два топа 84 mm, шест противавионских топова 40 mm, два митраљеза 15 mm, шест торпедних цеви калибра 533 mm и 40 мина

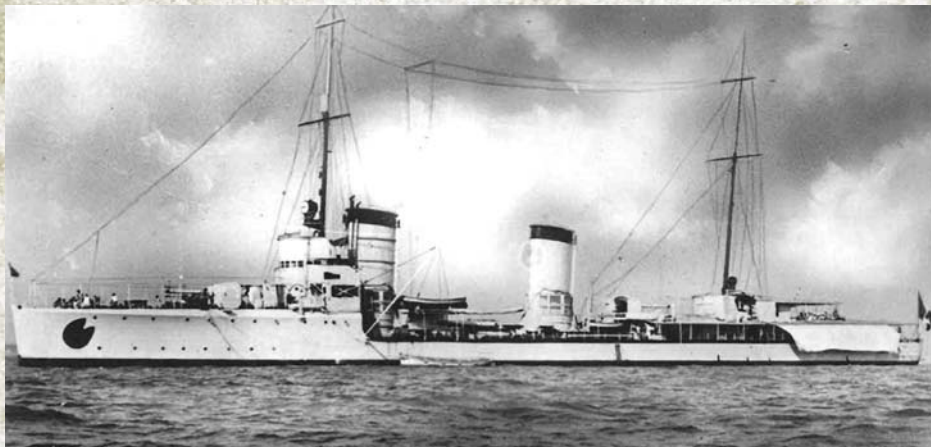
Посада: 220 чланова

судбину остатка флоте Краљевине Југославија. Италијани су разарач „Дубровник“ заробили у потпуно исправном стању и уврстили га у састав своје флоте под називом „Премуда“ (Premuda).

Средином 1941. године извршено је пренаоружавање тог разарача у италијанској поморској бази Ла Спезија. Топови од 84 mm су првобитно замењени оним калибра 120 mm, да би потом и тај топ био замењен са два топа калибра 37 mm, ради што боље стабилности брода. Задатак разарача „Премуда“ био је пратња конвоја за осовинске снаге на северу Африке.

Разарач „Дубровник“ током иловидбе 1936. године

Разарач „Дубровник“ као италијански разарач „Премуда“ у њеној боји

Разарач „Премуда“ у маскирној шеми 1942. године

Извлачење олујине шорпедног брода ТА-32 (бивши брод „Премуда“) са дна луке у Ђенови

После капитулације Италије, разарач „Премуда“ заробљавају Немци 8. септембра 1943. године и уврштавају га у свој флотни састав као торпедни брод ТА-32. Од некад најсавременијег разарача у свету – „Дубровника“, сада је остала само сенка.

Немци поновно пренаоружававају брод у складу са новом наменом. Торпедни брод ТА-32 био је наоружан са четири топа калибра 105 mm, четири противавионска топа калибра 37 mm, 28 противавионских топова калибра 20 mm, а уклоњене су му три

торпедне цеви. Био је коришћен у више ноћних акција. Немачке посаде су ТА-32 потопиле у луци Ђенова 24. априла 1945. године, пре него што ће савезници ући у ослобођен град.

Разарачи Класе Београд

Висока цена разарача „Дубровник“, условила је да се морнарица Краљевине Југославије окрене изградњи ескортних разарача, који ће се моћи градити и у југословенским бродоградилштима. Планови за мање разараче наручени су у француском бродоградилшту „Атељерс ет Чембрс де ла Лоар“ (Ateliers et Chantiers de la Loire) у Нанту. Први брод те класе, добио је име „Београд“ и изграђен је у Француској (изградња је завршена 28. априла 1939. године у Нанту). Такође, био је наоружан одличним „Шкодиним“ топovima калибра 120 mm и могао је да развије брзину од 38 чворова, што је било за пет чворова више него код конкурената. Ускоро, разарач „Београд“ следе и разарачи „Љубљана“ и „Загреб“, који су на основу француских нацрта грађени у бродоградилшту у Сплиту.

Разарач „Београд“ поринут је 23. децембра 1937. године, разарач „Љубљана“ завршен је 17. децембра 1939. године у Сплиту, а поринут 28. јуна 1938. године, а разарач „Загреб“ (такође завршен у Сплиту 5. августа 1939. године) и поринут 30. марта 1938. године.

Јануара 1940. године десио се први озбиљнији проблем током заједничке вежбе у којој су учествовала сва три разарача Класе Београд (Београд, Љубљана и Загреб). Наиме, дошло је до квара на кормилу разарача „Љубљана“, због неискуства посаде, а пре свега грешке капетана брода током маневрисања кроз уски шибенски канал – разарач „Љубљана“ закачио је десним боком хрид и потонуо. Током године разарач је извучен помоћу спасилачког брода „Спасилац“ и упућен на ремонт.

У априлском рату 1941. године разарачи „Београд“ и „Загреб“ су били у саставу Прве торпедне дивизије у Бо-

Разарач „Загреб“

Разарач „Љубљана“

ки которској. Нарочито се разарач „Загреб“ добро показао јер је успешно учествовао у одбијању италијанских ваздушних напада на бродове југословенске морнарице. Да не би пао у руке непријатељу, јер га је посада напустила, поручници бојног брода II класе Милан Спасић и Сергеј Машера су, жртвујући своје животе, експлозијом разорили и потопили га 17. априла

1941. године око 14 часова, код Преваке у Тиватском заливу.

Разарач „Љубљана“ су заробили Италијан 17. априла још док је био на ремонту. Након завршетка ремонта уврштен је у флотни састав Италије под називом „Лубиан“ (Lubiani) и упућен да прати конвоје за северну Африку. Током праћења једног од конвоја 1. априла 1943. године насукао се код

Туниса. Савезничка авијација га уочила и потопила 2. априла.

Истог дана када су у херојском подвигу Спасић и Машер потопили разарач „Загреб“, италијани су у Боки которској заробили разарач „Београд“. Наиме, он је такође пружио жесток отпор италијанској авијацији. Међутим, када га је оштетила једна авионска бомба, посада га је напустила. Напуштени брод је сачекао окупатора. Након поправке разарач је уврштен у италијанску флоту под називом „Себенико“ (Sebenico) и упућен да прати конвоје ка северу Африке. Након капитулације Италије, „Себенико“ пада у руке Немац, који га затичу на ремонту у луци у Венецији. Оспособљен је за службу у немачкој морнарици 17. октобра 1944. године под ознаком ТА-43. Тешко је оштећен током дејства артиљеријских јединица Југословенске армије, па се повлачи ка луци Трст. Тамо га је његова посада потопила 1. маја 1945. године.

Након завршетка Другог светског рата, нова власт је одлучила да развој морнарице стави на сличне основе, на којима је била и претходна РМ. Дакле, одлучено је да основ њихове ударне моћи остану разарачи. Кроз морнарицу нове Југославије прошло је седам разарача (четири ескортна разарача и три разарача вође флоте) од којих су два започета и завршена у нашим бродоградилштима (Учка и Сплит). ■

Данко БОРОЈЕВИЋ
(Наславиће се)

Разарач „Београд“

Разарачи Класе Београд

Депласман: стандардни 1.210 t, пун 1.655 t

Димензије: дужина 98 m, ширина 9,45 m, газ 3,18 m

Погон: три котла, две осовинске Јероу усмерене парне турбине снаге 40.000 КС

Брзина: 38 чворова

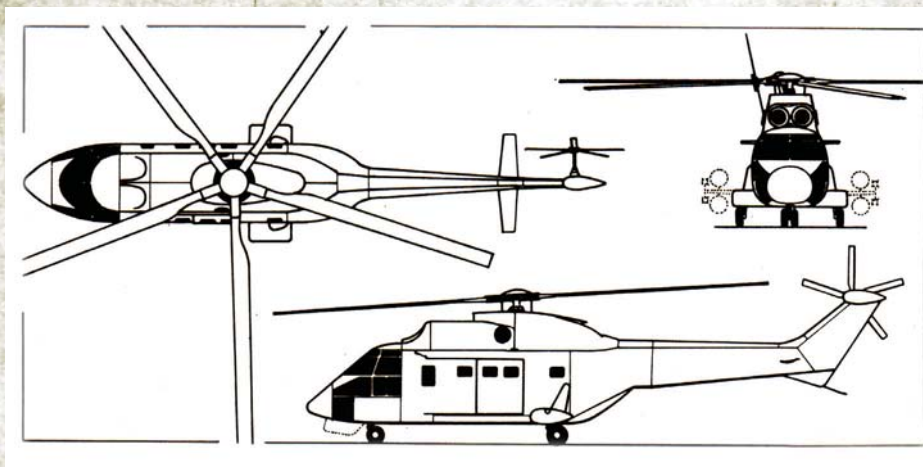
Наоружање: четири „Шкодина“ топа калибра 120 mm,

четири противавионска топа калибра 40 mm,

два противавионска митраљеза 15 mm, два троцевна торпедна апарата

калибра 533 mm, два клизача са по шест противподморничких бомби, 30 мина

Посада: 143 члана (за време рата 171 члан)

БЕОГРАДСКИ ХЕЛИКОПТЕР

Домаћи хеликоптер ВНХ-90 назив је пројекта који је покренут деведесетих година, али су, нажалост, његову судбину одредили распад земље и грађански ратови, који су уследили. Називали су га београдски хеликоптер, јер у његовом развоју и производњи требало је да учествују три предузећа из главног града. Иако је на пројекат пао вео заборав, неопростиво је да га сакријемо од јавности и заувек избришемо из сећања.

Половином осамдесетих година, тачније 1987. у погонима индустрије „Иво Лола Рибар“ (ИЛР) одржана је техничка промоција најновијег ваздухопловног програма – пројекта ВНХ-90. У фабрици ИЛР израђена је умањена макета хеликоптера и изведени су сви програмски планови који би пратили почетак израде прототипа и касније серијске производње. Замишљено је да се тако модерна вишенаменска летелица комплетно израђује у нашој земљи, почевши од конструкције хеликоптера, мотора, трансмисије и авионице.

У то време веома мали број земаља у свету био је у стању да технички

изведе све то, али до тада су се у Југославији већ производили хеликоптери и постојала је одлична научно-технолошка база. Међутим, да ствар буде још невероватнија, планирано је да хеликоптер ВНХ-90 изради београдска ваздухопловна индустрија: Ваздухопловни завод „Мома Станојловић“, београдски Машински факултет и фабрика ИЛР, као носилац производње.

Развојни програм ВНХ-90 трајао би свега три године до израде прототипа. То је кратак период, али је на презентацији наглашено да постоје капацитети који би, можда, и скратили предвиђани рок. Комплетан програм

развоја прототипа хеликоптера био је вредан 500 милиона долара.

Конструкцијска решења

У том периоду почео је развој неколико типова хеликоптера реномираних светских произвођача: ЕХ 101, НХ 90 („еурокоптер“) и индијски НАЛ. Сви су били веома модерне конструкције састављене од композитних материјала, који су пре 25 година били технолошки хит. И наш ВНХ-90 био је планиран да буде израђен од композитних материјала. Његова конструкција састојала би се од стаклених влакана, кевлара и карбона, у појединим деловима сједињеним са епокси смешом. Глава ротора, лопатице главног ротора, као и репни ротор такође би били израђени од композитних елемената. Са оваквим конструкцијским решењима наш ВНХ-90 био би конкурентан на тржишту, јер је за то време имао авангардна конструкцијска решења са композитима, што је и данас веома актуелно, а камоли пре 25 година.

Према спецификацији ИЛР, потенцијалног произвођача новог хеликоптера, предвиђено је и да се у ВНХ-90 уграђују два мотора – страни и домаћи. Страни мотор је добро познати турбомека „макила“, који погони три веома успешна типа хеликоптера „пума“, „супер пума“ и „кугуар“. Турбомека „макила“ је турбовратилни мотор са слободном турбином и аксијалним компресором са малом специфичном потрошњом горива.

Посебан куриозитет јесте развој домаћег турбовратилног мотора ознаке ТМ-1500, специфичне снаге 1.500 kW са 23.000 обртаја слободне турбине у минуту, који би био у стању да летелицу погони до максималних 280 km/h. У изради овог мотора користиле би се најмодерније технологије монокристалних турбинских лопатица и керамичких превлака радних елемената мотора. Комплетан мотор имао би дигиталну контролу рада (FADEC), тако да би посада у сваком тренутку имала

преглед параметара рада мотора на LCD дисплеју, а и земаљском особљу би умногоме био олакшан рад приликом редовног одржавања и дијагностике мотора.

У том периоду наша земља је већ лицензно произвођила турбомеки мотор „Astazu“ за хеликоптер типа „газела“, тако да је било основа за такав технолошки скок, као што је самосталан развој млазног мотора нове генерације.

Модерна авионика

Није планирано да се штеди ни на електронској опреми. Хеликоптер ВНХ-90 имао би доплер и метеоролошки радар, радарски висиномер. Таква авионика омогућила би извршавање задатака дању, ноћу и у свим временским условима. Од радио-навигацијске опреме имао би радио-компас, радио-висиномер, VOR, ILS, DME и HO-MING систем. Борбена варијанта овог хеликоптера имала би уређаје за пасивно и активно ометање непријатељских електронских средстава, те уређај за детекцију радарског озрачења. Ова верзија за нападна дејства имала би електронску опрему за вођење пројектила ваздух-ваздух, ваздух-земља, ваздух-море и торпеда.

Наоружање и опрема за борбене верзије тог хеликоптера су, такође, респектабилни. Од стрељачког наоружања поседовао би топове контејнерског типа, система „гатлинг“, смештених на малим крилима за ношење убојних средстава. Митраљези су смештени на бочним странама. У сањастим лансерима

ПЛАНИРАНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Наш хеликоптер требало је да има следеће димензије: 19,60 m дужине, 3,275 m ширине, 4,56 m висине. Дужина трупа била би му 17,232 m, а пречник главног ротора 16 метара. Главни и репни ротор имао би пет кракова. Максимална маса хеликоптера била би 9.200 kg, од чега би маса празног износила 4.300 kg, а горива 1.700 килограма.

Максимална брзина на нивоу мора износила би 280 km/h, а на висини од 2.000 метара била би 260 km/h. Крстарећа брзина била би 255 km/h, а брзина пењања 9 m/s. На висину од 2.000 m хеликоптер би се попео за нешто мање од четири минуте. Постоји могућност лебдења, а практични плафон лета ($W = 0,5$ m/s при поменутој снази) износио би 4.500 метара. Максималан долет са основним горивом дуг је 745 километара.

ма су невођени пројектили разних калибра, од 57 до 120 милиметара. За противоклопну борбу имао би противоклопне вођене ракете. У верзији за противбродска и противподморничка дејства имао би самонавођене противбродске ракете система ваздух-брод и вођена торпеда.

Део арсенала представљају и противавионске ракете кратког домета са ИЦ вођењем. Варијанта за трагање и спасавање има уређај за мапирање терена и бочну дизалицу носивости 300 килограма. Транспортна варијанта ВНХ-90 имала би подвесне кукe за ношење корисног терета до 3.500 тона. За висинске летове присутна је и кисеонична инсталација за посаду. Та богата опрема омогућила би израду разних варијанти ВНХ-90 и коришћење цивил-

них потреба у свим сегментима, што би привукло доста иностраних купаца.

Реаговање домаће и иностране јавности

Прве вести о плановима за производњу домаћих хеликоптера дочекане су са одушевљењем у домаћим медијима. Грађани су позитивно одговорили у анкетама, јер се пробудио национални понос, јер је овакав амбициозни пројекат превазишао сва очекивања. Међутим, у страним медијима и специјализованим часописима који се баве ваздухопловством вест је дочекана са иронијом и скепсом. Наиме, у познатом ваздухопловном магазину „Flight International“ из 1988. године аутор текста пише о домаћем хеликоптеру, а више се бави политичко-привредном климом у тадашњој СФРЈ, као и проблемима југословенске економије са инфлацијом. Чак је пренета анонимна изјава неког владиног званичника СФРЈ који каже да не види разлог за производњу домаћих хеликоптера, као и оцене западних аналитичара да је пројекат ВНХ-90 вредан 500 милиона

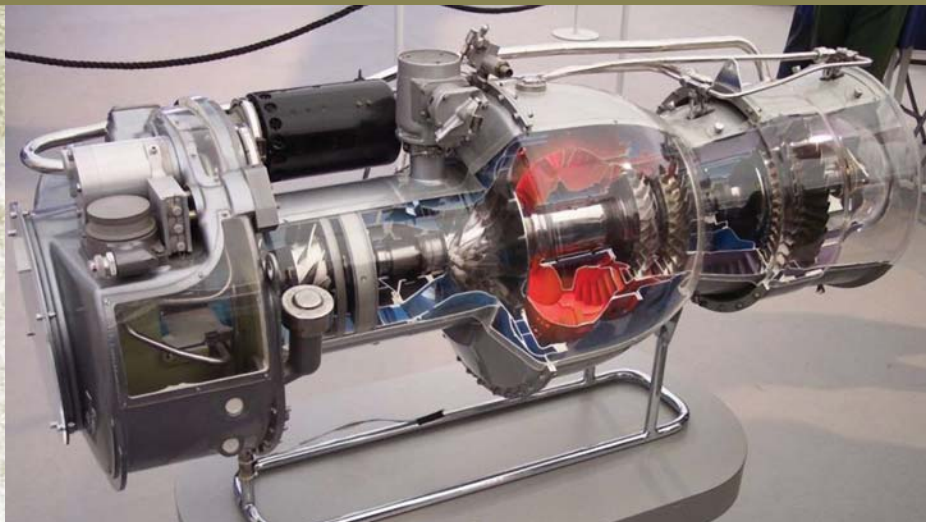
Композитни материјали у конструкцији

долара превелик залагај за економију СФРЈ.

То не треба да чуди када се има у виду да је отприлике у то време наш тенк М-84 победио све западне конкуренте на тендеру за нови кувајтски тенк, а тадашња Југославија закључила уговор са владом Кувајта од 400 милиона долара. Никома на Западу не одговара да и у хеликоптерској индустрији добије јаког конкурента са квалитетним, а јефтиним производом, тако

Макета хеликоптера ВНХ-90

Предвиђено је да се у ВНХ-90 угради турбомекин „макила” мотор

да су све вести о домаћем хеликоптеру у страним медијима дочекане на нож.

Разлози нереализације пројекта

Деведесетих година много се писало о нереализацији тог пројекта и навођени су бројни разлози и аргументи од којих је најгласнији био грађански рат у бившој СФРЈ. Међутим, овај аргумент није тако јак када се има у виду да је пројекат ВНХ-90 презентован почетком 1987. године, а рат у бившој СФРЈ почео је 1991. године. Наиме, 4,5 година довољно је за реализацију прототипа и почетак производње, макар и нулте серије.

Ако бисмо студиозно сагледали целокупну ситуацију и објективно тражили све разлоге нереализације пројекта, наишли бисмо на грешке тадашњих званичника у СФРЈ, али и руководства неких сецесионистичких република, која су се на сваки начин трудила да успоре или онемогуће пројекат ВНХ-90. У том настојању имали су

Каква би била инструментни табла

свесрдно подршку ментора са запада, којима није одговарала целовита СФРЈ ни такав гигантски пројекат као конкурент на тржишту. Ни тадашње српско руководство није се баш прославило у подршци ове идеје, као ни званичници Града Београда, који су били веома битни, јер би привреда Београда била носилац посла и одговорна за целокупну производњу.

Ако сумирамо целокупну ситуацију у том периоду, видећемо да се низ околности и дешавања у земљи и све-

ВАРИЈАНТЕ

Идејним пројектом предвиђено је више варијанти у којима се ВНХ-90 може применити са високим процентом задовољавања потребних перформанси за сваку функцију: као транспортни хеликоптер носивости 3.000 kg терета, путнички хеликоптер капацитета 20 путника, санитарски са 12 лежаја и пратиоцем, десантни са 24 наоружана војника, борбени са наоружањем и опремом за дејства на копну, мору и ваздуху.

Корисни простор је димензија 6,30x1,85x1,70 m (око 19,8 кубних метара) и у зависности од варијанте може бити опремљен седиштима, лежајевима или другом опремом. У њега може бити смештено 3.000 kg терета. Поред подвесне куке за терет до 3.500 kg, хеликоптер би имао и бочне дизалице носивости до 300 килограма.

ту испречило реализацији пројекта ВНХ-90, те он, нажалост, није угледао светлост дана.

Закључак

Србија је изгубила много нереализацијом плана о изградњи првог домаћег хеликоптера. Било је планирано да се у нашој земљи ангажује више од 30 научно-истраживачких центара и колектива у развој и производњу хеликоптера. Такав привредни подухват представљао би замајац цивилне индустрије, као и економије Србије. Створило би се хиљаде нових радних места, са високостручним кадром као новом елитом и подржао би се металски комплекс са 100.000 радних места.

Светски аналитичари су почетком деведесетих проценили да ће тржиште средњих хеликоптера у наредном периоду вредети око 2.000 милијарди долара, због истека ресурса застареле флоте хеликоптера из шездесетих, који су били у служби многих земаља. Наша земља је осамдесетих година зарадила око 12 милијарди долара од продаје наоружања, сврставши се међу водеће земље извознице наоружања, као што су САД, Русија, Велика Британија, Италија, Француска, Немачка и Кина. Таква репутација омогућила би земљи да свој хеликоптер пласира у многе развијене земље, а не само у државе трећег света, којима је традиционално продавала војну опрему и наоружање. Не треба занемарити ни несврстане земље са којима смо имали одличне односе и привредне контакте.

Ако анализирамо све те чињенице које нам иду у прилог, могли смо да очекујемо бар 10 до 20 одсто од укупне вредности тржишта средњих хеликоптера, које је вредело 2000 милијарди долара. Отприлике би наш део износио 20 милијарди долара! Замислите како би Србија и Београд изгледали са својих 20 милијарди долара.

Иако се ова прича лоше завршила треба ићи напред и улагати у науку и младе стручњаке, јер се показало да је српски креативни дух неуништив, а настали су и неки револуционарни научни проналасци. ■

Милан БУДИМИР